

Edukacyjne inicjatywy teatralne Rodzic dla rodzica Stulecie Niepodległej

WYDAWCA PISMA:

Centrum Edukacji Nauczycieli
w Gdańsku, al. gen. J. Hallera 14,
80-401 Gdańsk
tel.: (58) 34 04 100 (centrala);
(58) 34 04 110 (sekretariat)
fax: (58) 34 10 763, www.cen.gda.pl
e-mail: edukacjapomorska@cen.gda.pl
ZESPÓŁ REDAKCYJNY:

Małgorzata Bukowska-Ulatowska
– redaktor naczelna

Magdalena Urbaś – z-ca redaktor
naczelnej

Beata Symbor

Joanna Aleksandrowicz

Justyna Konkel

PROJEKT GRAFICZNY I SKŁAD:

Beata Kwaśniewska

WSPARCIE TECHNICZNE:

Andrzej Cywik

Dorota Gmerek

Anna Szablowska

Jarosław Szablowski

Bogdan Białobrzęski

WSPÓŁPRACA:

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
w Gdańsku

Biuletyn Centrum
Edukacji Nauczycieli
w Gdańsku

Organ prowadzący:
Samorząd Województwa
Pomorskiego

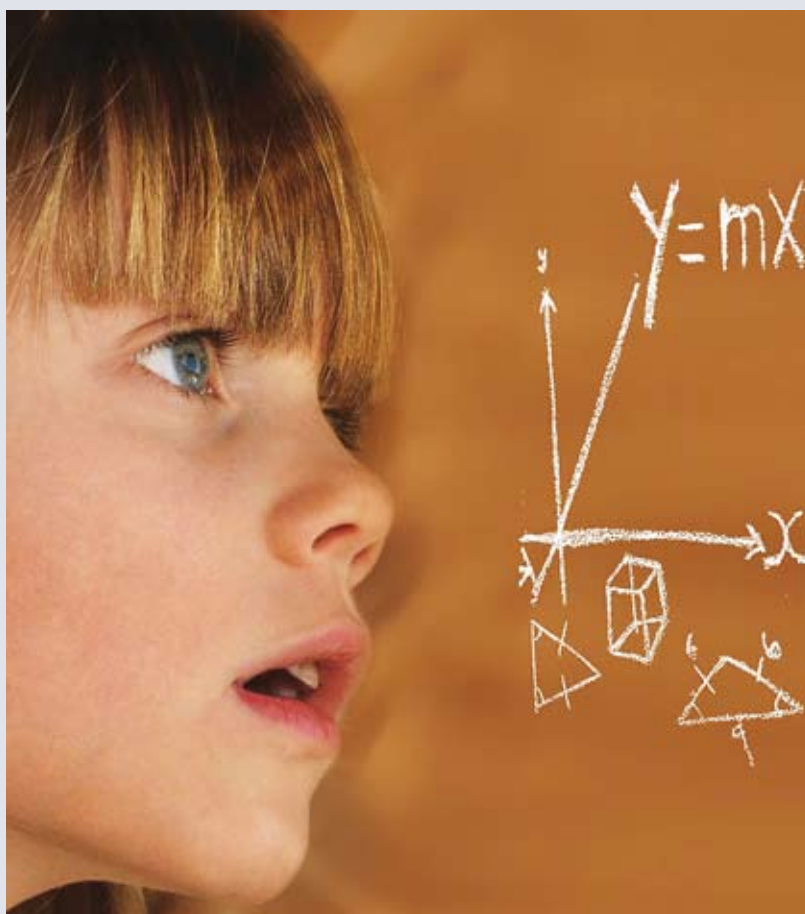
Placówka posiada
akredytację — decyzja
Pomorskiego Kuratora Oświaty
w Gdańsku nr 17/2006
z dnia 27.03.2006 r.

Placówka wpisana do rejestru
instytucji szkoleniowych
Wojewódzkiego Urzędu Pracy
w Gdańsku
pod nr ewidencyjnym
2.22/00057/2007

PUBLIKUJ W „EDUKACJI POMORSKIEJ”

Redakcja czasopisma serdecznie zaprasza do współpracy partnerów indywidualnych i instytucjonalnych, podejmujących inicjatywy korzystnie wpływające na kształt oświaty w naszym regionie. Zachęcamy do nadsyłania ciekawych artykułów na adres: edukacjapomorska@cen.gda.pl, oraz korzystania z możliwości uzyskania patronatu medialnego „Edukacji Pomorskiej”. Szczegółowe informacje dot. zasad publikacji, a także numery archiwalne naszego dwumiesięcznika są dostępne na stronie internetowej: www.cen.gda.pl.

W następnym numerze „Edukacji Pomorskiej” m.in.: komunikacja na lekcjach matematyki

Fot. pixabay

słowo wstępne

Szanowni Państwo,

o inicjatywach łączących teatr i edukację pisaliśmy już niejednokrotnie na łamach „Edukacji Pomorskiej”. Ponieważ jednak ten temat ma wiele różnych wątków, postanowiliśmy poświęcić mu nieco więcej miejsca w aktualnym numerze naszego dwumiesięcznika. Zapraszamy m.in. do zapoznania się z projektami edukacyjnymi realizowanymi przez dwie gdańskie instytucje kultury: Teatr Miniaturę oraz Operę Bałtycką; proponujemy też poznanie koncepcji teatru forum i możliwości jego wykorzystania w kontekście szkolnym.

Inaugurujemy nową rubrykę czasową, związaną z obchodami stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości. Pierwszy artykuł, jaki Państwu proponujemy w tym dziale, przybliży projekt „Pomorskie drogi do Niepodległej”, któremu patronuje Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego. W kolejnych tekstach będziemy prezentować wybrane wydarzenia, odbywające się w ramach ww. projektu.

W tym numerze biuletynu piszemy również o poważnym i wciąż mało znanym problemie traumy parentyfikacji, a także zachęcamy do udziału w „Pomorskiej Wiośnie Literackiej”. Wspieramy Państwa w zapoznawaniu się ze zmianami w prawie oświatowym, zapraszamy do refleksji nad wynikami badań międzynarodowych oraz prezentujemy doświadczenia i wnioski z realizacji kilku ciekawych przedsięwzięć edukacyjnych.

Życzę Państwu inspirującej lektury!

Renata Ropela

dyrektor

Centrum Edukacji Nauczycieli

w Gdańsku

spis treści

■ SŁOWO WSTĘPNE	3
■ TEMAT NUMER	
<i>Teatr – szkoła myśli, emocji i kreatywności</i>	5
Agnieszka Kochanowska	
<i>Opera dla wszystkich! Edukacja w Operze Bałtyckiej w Gdańsku</i>	9
oprac. zbiorowe: Opera Bałtycka w Gdańsku	
<i>Teatr forum w szkole</i>	12
Olga Wrońska	
■ CENNE INFORMACJE	
<i>Wybrane propozycje z oferty szkoleniowej CEN (V-VI 2018)</i>	16
oprac. Piotr Zubowicz	
■ FORUM EDUKACYJNE	
<i>Rodzic dla rodzica, czyli o traumie parentyfikacji</i>	17
Agnieszka Trendel, Urszula Kropidłowska	
<i>Kompetencje kluczowe dyrektorów (cz. I)</i>	19
Anna Jurewicz	
■ PRAWO OŚWIATOWE	
<i>Zmiany w przepisach prawa oświatowego – awans zawodowy, wynagrodzenie i czas pracy nauczyciela</i>	22
Dorota Suchacz	
■ STULECIE NIEPODLEGŁEJ	
<i>Wspólnie będziemy świętować pod jednym hasłem: Niepodległa</i>	25
■ BADANIA I ANALIZY	
<i>Między PISA 2015 a PISA 2018 – refleksje w oczekiwaniu</i>	27
Magdalena Urbaś	
■ TIK W SZKOLE	
<i>II LO im. Adama Mickiewicza ze Słupska na liście najlepszych szkół na świecie</i>	29
oprac. zbiorowe: Centrum Prasowe Microsoft Polska	
■ WOKÓŁ NAS	
<i>International School of Gdańsk – międzynarodowa szkoła oczami nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej</i>	30
Karolina Żyra	
<i>Gala projektu Erasmus+ pt. Migration – Challenge, Change and Chance</i>	32
oprac. Ewa Marzjan-Jeleńska	
<i>Europejski wymiar kształcenia nauczycieli Zespołu Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich</i>	35
Anna Pawelec i Elwira Wiśniewska	
<i>CONRADINUM na Pierwszym Pomorskim Pikniku Zawodowym</i>	39
Anna Wasilewska	
■ BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA	
<i>Edukacja teatralna – zestawienie bibliograficzne</i>	41
oprac. Justyna Malinowska, PBW w Gdańsku	
<i>Jubileuszowa XXV Pomorska Wiosna Literacka (21-25 V 2018 r.)</i>	45
Agata Szklarkowska	
■ ROZMOWY O EDUKACJI	
<i>Siła przyzwyczajień (cz. I)</i>	47
Z Grzegorzem Stunzą rozmawia Ewa Furche, wicedyrektor CEN	

temat numeru

Teatr – szkoła myśli, emocji i kreatywności

Agnieszka Kochanowska,
Miejski Teatr Miniatura

Mówi się ostatnio dużo o potrzebie kształcenia u dzieci umiejętności zamiast uczenia ich wkuwania treści, które szybko się dezaktualizują.

Ta zmiana w myśleniu o edukacji wynika z błyskawicznych zmian w otaczającym nas świecie. Według World Economic Forum aż 65% dzisiejszych uczniów będzie pracowało w zawodach, jakich jeszcze nie znamy. Potrzebujemy wyposażyć nasze dzieci w umiejętności, które umożliwią im szybką naukę tych zawodów.

Wśród kluczowych kompetencji zwraca się szczególną uwagę na krytyczne myślenie, kreatywność, umiejętność pracy w zespole, samodzielne zdobywanie potrzebnych informacji oraz odróżnianie wiadomości prawdziwych od fałszywych.

W 2017 r. Miejski Teatr Miniatura, Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku i program Kreatywna Pedagogika we współpracy z dwiema gdańskimi szkołami – Pozytywną Szkołą Podstawową i Szkołą Podstawową nr 20 – zrealizowali projekt „Teatr i szkoła”, dofinansowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Projekt miał na celu zbadanie możliwości współpracy teatru i szkoły, z uwzględnieniem zmian, które dokonały się zarówno w podejściu do edukacji oraz sposobie funkcjonowania szkoły, jak i w świadomości nauczycieli oraz uczniów. Jak zapoznawać młodych widzów z teatrem w ciekawy i angażujący sposób? Jak powinna wyglądać współpraca teatru i szkoły, żeby obie strony były zadowolone? W czym teatr może pomóc szkole? To jedne z pytań, które pojawiły się na początku projektu.

Szczegółowy kształt projektu i jego zakres merytoryczny powstawały podczas prac grupy eksper-

kiej, w której skład weszły: Sylwia Kilanowska-Męczykowska z Centrum Edukacji Nauczycieli, Marta Jankowska z programu Kreatywna Pedagogika, Dorota Bielińska z Pozytywnej Szkoły Podstawowej, Agnieszka Ryll ze Szkoły Podstawowej nr 20, Agnieszka Grewling-Stolc z Działu Edukacji i Organizacji Widowni Teatru Miniatura oraz Agnieszka Kochanowska z Zespołu Komunikacji tego teatru. Dwie kl. V przeszły przez cykl działań we współpracy teatru i szkoły. Najpierw uczniowie obejrżeli spektakl „Kasieńka” oraz zwiedzili zaplecze teatru, zapoznając się m.in. z kabiną elektroakustyczną, pracownią plastyczną, rekwizytornią czy magazynami kostiumów. Kilka dni później Agnieszka Grewling-Stolc odwiedziła klasy w ich szkołach, gdzie przy wykorzystaniu metod teatralnych przeprowadziła zajęcia, których punktem wyjścia był spektakl „Kasieńka”. Później klasy wzięły udział w dedykowanych warsztatach teatralnych w Miniaturze,

Fot. Piotr Pezdziński

Publikacja podsumowująca projekt „Teatr i szkoła” zawiera wiele praktycznych porad dla nauczycieli chcących realizować ze swoimi uczniami przedstawienia szkolne. Jest dostępna w wersji elektronicznej na stronie internetowej Teatru Miniatura lub w egzemplarzu drukowanym – do odbioru w teatrze (osoby zainteresowane prosimy o maila na adres: justyna.sawicka@teatrminiatura.pl).

Reportaż z realizacji projektu „Teatr i szkoła” można obejrzeć na kanale Teatru Miniatura na portalu YouTube.

które poprowadzili aktorzy Magdalena Żulińska i Wojciech Stachura oraz brygadziści sceny Tomasz Okęcki i oświetleniowiec Maciej Motowidło. We współpracy merytorycznej z pracownikami teatru uczniowie pod wodzą swoich wychowawczyń przygotowali przedstawienia, których premiery odbyły się w grudniu w szkołach.

Na samym początku przeprowadziliśmy wśród uczniów i nauczycieli ankiety dotyczące ich doświadczeń związanych z teatrem. Pełne wnioski można przeczytać w artykule „Od uczestnictwa do emancypacji. O korzyściach z uczestnictwa w praktykach edukacyjno-teatralnych dzieci, młodzieży i dorosłych” Krzysztofa Stachury w publikacji podsumowującej cały projekt (jest dostępna bezpłatnie na stronie Teatru Miniatura, można się też zgłosić po egzemplarz do teatru), ale na użytek tego tekstu przytoczę kilka istotnych kwestii. Ankiety pokazały,

że dzieci bardzo rzadko uczestniczą w spektaklach teatralnych – regularnie chodzi na nie co 20. uczniów. Wiele dzieci napisało, że nigdy nie było w teatrze, choć większość ma na swoim koncie udział w przedstawieniu w przedszkolu czy szkole. Czyli tworzą teatr bez świadomości tego, jak teatr naprawdę wygląda.

*Uczyliśmy się od siebie,
walczyliśmy ze swoimi słabościami,
pokonywaliśmy trudności i kreatywnie
współpracowaliśmy.*

*Dorota Bielińska,
Pozytywna Szkoła Podstawowa
w Gdańsku*

Jednym z najatrakcyjniejszych elementów projektu okazało się zwiedzanie teatru (dla prawie 2/3 badanych) – dzięki temu dzieci mogły zrozumieć, jak wiele elementów i pracy różnych osób składa się na przedstawienie teatralne. Reżyser, scenograf, kompozytor, aktorzy, pracownia plastyczna, brygada techniczna, oświetleniowiec, akustyk, garderobiana, obsługa widza, strażak – to tylko część osób niezbędnych do tego, żeby przedstawienie się odbyło. Najważniejszą lekcją wyniesioną z pogłębionego kontaktu z teatrem jest waga pracy zespołowej: nie byłoby teatru

Fot. Piotr Pędziszewski

Praca w zespole to jedna z podstawowych umiejętności kształconych poprzez udział w działaniach teatralnych. Na zdjęciu: warsztaty teatralne w Teatrze Miniatura.

Fot. Piotr Pędziszewski

Metody teatralne wykorzystują interaktywność i formułę zabawy, dzięki czemu w większym stopniu angażują dzieci. Na zdjęciu: warsztaty teatralne w Teatrze Miniatura.

bez jednoczesnej, bezkolizyjnej współpracy kilkunastu osób. Jakość tej współpracy przekłada się na każdy spektakl i praca każdej osoby w zespole jest ogromnie ważna, choć oczywiście jesteśmy przyzwyczajeni, że teatr kojarzymy najbardziej z aktorami. Jednak jak mówi popularny w środowiskach teatralnych mem: *Kim byłby aktor bez innych osób? Nagą postacią ledwie mającą na ciemnej i pustej scenie.*

Pracy zespołowej uczyły się też dzieci biorące udział w projekcie, które wraz ze swoimi wychowawczyniami realizowały z pomocą pracowników teatru przedstawienia w szkołach. Ankiety poprojektowe wyraźnie pokazały, że uczestnicy docenili społeczny aspekt teatru – rozwijanie relacji z rówieśnikami poprzez wspólne kreatywne działania. Obie wychowawczynie potwierdziły, że projekt przełożył się w znacznym stopniu na integrację klas.

Inna ważna korzyść z projektu to rozwój inteligencji emocjonalnej – praca w teatrze to praca w dużej mierze na różnorodnych emocjach. Tworząc role teatralne, dzieci uczyły się wyrażać emocje poprzez mimikę, ruch czy ton głosu, a także nazywać emocje swoje i innych. Zyskały też większą pewność siebie w sytuacji konfrontacji z publicznością dzięki świadomości zasad decydujących o dobrej prezentacji (dykcja, nośność głosu, postawa, radzenie sobie z treścią etc.).

Teatr to jednak przede wszystkim szkoła myślenia i kreatywności. Obie nauczycielki, prowadzące swoje klasy od początku, mocno zaangażowały uczniów w przygotowanie spektaklu. Rozmawia-

ły z nimi, o czym ma być przedstawienie, wspólnie tworzyli scenariusz lub wybierali odpowiedni tekst, dyskutowali o rolach, kostiumach i scenografii, dobierali muzykę. Uczniowie czuli, że kształt przed-

Dzieci podczas prób budowały więź opartą na zaufaniu i współdziałaniu, pozwalającą przyjąć konstruktywną krytykę, a także sformułować sugestie dla innych w formie pozytywnego przekazu. Stawały się bardziej otwarte, swobodne, pomagały sobie, wspierały i dodawały otuchy przed występem.

Agnieszka Ryll

Szkoła Podstawowa nr 20 w Gdańsku

wienia zależy w dużej mierze od nich, co pogłębiało ich zaangażowanie i emocjonalny stosunek do całego projektu. *Na pewno proces wspólnego przygotowywania przedstawienia, to że sugestie dzieci brane były pod uwagę, a pomysły przedyskutowywane, w końcu brawa i gratulacje po występie, wpłynęło na wzmocnienie ich samooceny i przeświadczenie, że mogą, potrafią i dadzą radę* – podsumowuje Agnieszka Ryll.

Połowa uczniów uznała też za szczególnie ciekawe warsztaty teatralne przeprowadzone w teatrze przez aktorów Miniatury i osoby z brygady technicznej. Ćwiczenia teatralne zaproponowane przez aktorów są oparte na interaktywności i formule zabawy, co przekłada się na szczególną atrakcyjność oraz potencjał edukacyjny zajęć. Tematy i zagadnienia przedstawiane w ten sposób w dużo większym stopniu pobudzają do dyskusji i są lepiej zapamiętywane przez dzieci. Uczestnicy poznali zabawy dykcyjne oraz ćwiczenia rozwijające świadomość przebywania na scenie, ale mieli też szansę na odegranie własnych

improwizowanych scenek, związanych z tematyką przygotowywanych przez nich przedstawień. Tomasz Okęcki, brygadzysta sceny, opowiedział o roli scenografii i rekwizytów w przedstawieniu, a oświetleniowiec Maciej Motowidło zademonstrował magiczne działanie teatralnych reflektorów.

Te bardziej nieśmiałe, wycofane na początku dzieci, rozkwitały i odkrywały swoje możliwości.

Agnieszka Ryll

Moją szczególną uwagę przyciągnęły osoby, które były wycofane, nieśmiałe, miały problem z publicznymi wystąpieniami, a podczas tego projektu wszystko to przezwyciężyły.

Ewa Ławicka,
była wychowawczyni klasy
z Pozytywnej Szkoły Podstawowej
na etapie edukacji wczesnoszkolnej

pobrać pliki pdf z zabawami do spektakli teatru, które można wykorzystać podczas zajęć z dziećmi. ■

Fot. Piotr Pedziśzewski

Fot. Piotr Pedziśzewski

Zwiedzanie teatru to jedna z największych atrakcji dla dzieci. Na zdjęciach: wizyta w Rekwizytorni Teatru Miniatura.

Zapraszamy do kontaktu z Działem Edukacji i Organizacji Widowni Teatru Miniatura (58 341 94 83 lub 601 628 377) oraz pedagogiem teatralnym Agnieszką Grewling-Stolc (a.grewling-stolc@teatrminiatura.pl).

Opera dla wszystkich! Edukacja w Operze Bałtyckiej w Gdańsku

oprac. zbiorowe: Opera Bałtycka w Gdańsku

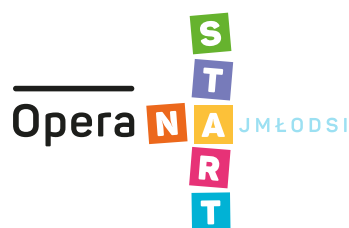
Opera Bałtycka w Gdańsku to największa samorządowa instytucja kultury województwa pomorskiego o niezwykle elitarnym statusie, prezentująca widzom Trójmiasta i Pomorza wybitne dzieła sztuki operowej oraz baletowej.

Od września 2016 r. – początku dyrekcji prof. Wacława Kuncy – program Opery realizowany jest zgodnie z koncepcją Europejskich Sezonów Opery Bałtyckiej, nawiązującą w działaniach artystycznych do kultury i tradycji poszczególnych krajów europejskich. W sezonie 2016/2017 były to Włochy, aktualnie jest to Francja. W programie sezonów, opartym na czterech filarach – *opera, taniec, edukacja, wszyscy* – niezwykle ważne jest rozwijanie działalności edukacyjnej oraz stworzenie przyjaznej przestrzeni dla uczniów, młodzieży, studentów i seniorów nie tylko z Trójmiasta, ale także z całego Pomorza.

Nasze doświadczenia wskazują, że zarówno opera, jak i muzyka są wciąż za mało obecne w świadomości młodych ludzi i w często modyfikowanych podstawach programowych szkół. Pragnąc wyjść naprzeciw temu niepokojącemu zjawisku i w bezpośrednim kontakcie z nauczycielami, uczniami oraz rodzicami stać się ważnym partnerem w edukacji muzycznej i teatralnej, stworzyliśmy ofertę programów oraz projektów edukacyjnych dla odbiorców w każdym wieku – od niemowlaków do seniorów.

Edukując muzycznie oraz teatralnie dzieci i młodzież, uwzględniamy przede wszystkim ich aktywny udział, pobudzenie i uruchomienie wielu zmysłów. Poprzez doświadczanie muzyki oraz obcowanie z nią w Operze młoda publiczność może już od najwcześniejszych lat poznać i zrozumieć muzykę klasyczną. Tak przygotowani mają szansę stać się świadomymi i aktywnymi widzami oraz uczestnikami kultury w przyszłości. Dla starszych odbiorców Opera jest także miejscem spotkań, wymiany doświadczeń i emocji. Każde takie spotkanie to dla nas szansa na interakcję oraz okazja do współdziałania.

Edukacja w Operze Bałtyckiej w Gdańsku to kluczowy filar działalności. Filar to inaczej podstawa, podpora, coś na czym oparty jest monumentalny gmach. Gmach nie istnieje bez swoich filarów, tak jak Opera nie może istnieć bez edukacji. Obok i na kolejnych stronach prezentujemy projekty i programy edukacyjne realizowane w Operze Bałtyckiej w Gdańsku.

Opera na start to zajęcia muzyczno-ruchowe dla najmłodszych (od 7 miesiąca do 3 lat). Dzieci wraz z rodzicami uczestniczą w zabawach, podczas których kreatywnie spędzają czas i mogą czerpać inspirację do dalszych muzycznych przygód. Zajęcia prowadzi artyści Chóru, Orkiestry i Baletu oraz soliści współpracujący z Operą Bałtycką. Zajęcia trwają 40 minut i są prowadzone w małej grupie, aby dzieci czuły się komfortowo. Zajęcia rozwijają predyspozycje muzyczne oraz usprawniają koordynację ruchową. Dzieci integrują się ze sobą, a pomysłowe scenariusze działań powodują, że najmłodszy chcą brać udział w kolejnych spotkaniach.

Fot. K. Myślikowski/KFP/Archiwum Opery Bałtyckiej w Gdańsku

Opera Bałtycka
w Gdańsku

INSTYTUCJA KULTURY
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
POMORSKIEGO

Opera Tu! Tu!

Opera Tu! Tu! to propozycja dla młodych melomanów (od 4 do 10 lat) i ich rodziców. Razem z głównymi bohaterami – rodziną Giovannim i Giuliettą – dzieci odkrywają operę od podstaw oraz uczestniczą w zadaniach proponowanych przez naszych artystów. Rodzinne spotkanie w formie spektaklu edukacyjnego gwarantuje dzieciom spędzenie czasu wolnego w atrakcyjny sposób, zaś dorosłym stwarza możliwość towarzyszenia dzieciom w poznawaniu zaczerpniętego świata tańca, śpiewu i muzyki. Każdy odcinek to okazja do poznania innego operowego zagadnienia i znalezienia odpowiedzi na pytania: Co tak właściwie robi się w operze? Czy w operze zawsze się tylko śpiewa? Jak gra się na nietypowych instrumentach? Kim są tajemniczy Akord i Gama? Program spektaklu i jego tytuł zmieniają się co miesiąc. Po zakamkach operowego świata oprowadzają artyści Opery Bałtyckiej oraz zaproszeni goście.

Opera taneczna paczka

Taneczna paczka to cykliczne zajęcia tańca klasycznego, współczesnego i modern jazz, prowadzone przez artystów Baletu. To propozycja dla wszystkich, którzy chcą rozwijać się w tańcu i cieszyć się muzyką, niezależnie od poziomu zaawansowania – proponujemy grupy dla dzieci od 3 do 9 lat, dla młodzieży i dorosłych. Cotygodniowe zajęcia odbywają się na salach baletowych od października do czerwca. Finałowy występ wszystkich uczestniczek i uczestników można podziwiać na scenie Opery Bałtyckiej w Gdańsku. *Taneczna paczka* cieszy się niezwykłym zainteresowaniem – to nie

tylko spotkania z baletem klasycznym i osobisty kontakt z artystami Opery, ale także doskonały pomysł na aktywne spędzenie czasu.

operowy

chór

dziecięcy

W żadnym teatrze nie słychać tylu głosów na raz, co w Operze. **Operowy Chór Dziecięcy** to zajęcia muzyczne dla dzieci i młodzieży w wieku 8-14 lat, rozwijające umiejętności wokalne oraz wiedzę z zakresu śpiewu i teorii muzyki. Cotygodniowe spotkania obejmują ćwiczenia oddechowe, dykcyjne i rozśpiewujące, naukę wybranego repertuaru z podziałem na głosy, solo i w zespole, emisję głosu wraz z elementami interpretacji, kształcenie słuchu, samodzielne przygotowanie utworu, śpiew z akompaniamentem i podkładem muzycznym oraz naukę śpiewania z nut. Wszystkie zajęcia pozwalają dzieciom nie tylko rozwinąć umiejętności muzyczne, ale także oswoją je z przestrzenią teatralnej sceny, ułatwiając w ten sposób publiczne występy, z którymi mierzyć się będą w przyszłości.

Ściąg z Opery

Ściąg z opery to cykl muzycznych spotkań dla uczniów szkół średnich, skupiony wokół wybranego dzieła operowego. W przystępny i atrakcyjny sposób młodzież może wsłuchać się w najśłynniejsze arie, poznać wybitnych kompozytorów oraz odkryć tajniki sztuki operowej. W repertuarze: *Carmen* Georges Bizeta oraz *Faust* Charlesa Gounoda. Pierwsze z dzieł wprowadza uczniów

w meandry naturalizmu, zaś muzyczna lekcja o *Fauście* pomaga słuchaczom lepiej zrozumieć dzieło Goethego. Ściąg z Opery piszą artyści Opery Bałtyckiej oraz zaproszeni goście.

Opera? Si! – cykl prelekcji operowych stworzony i prowadzony przez Jerzego Snakowskiego – popularyzatora teatru muzycznego: opery, baletu, musicalu i operetki, któremu podczas spotkań towarzyszą artyści: śpiewacy, instrumentalni, ale także zaproszeni goście – przedstawiciele innych zawodów. Celem projektu *Opera? Si!*, realizowanego w Operze Bałtyckiej od 9 lat, jest popularyzacja nie tylko sztuki operowej, ale generalnie – sztuki wysokiej, ambitnej. Prelekcje mają przygotować widzów do świadomego, intelektualnego odbioru skomplikowanego utworu, jakim jest spektakl operowy. Poruszają zagadnienia związane z interpretacją dzieła i spektaklu, wskazują korelacje opery z innymi dziedzinami sztuki, historią, zagadnieniami natury socjologicznej itp. Nie ograniczają się do opowiadania anegdot o powstaniu dzieła czy streszczenia jego akcji. Celem prelekcji jest pokazanie, że teatr operowy to sztuka jak najbardziej współczesna, tzn. komentująca nasze czasy. Projekt skierowany jest do maturzystów, uczniów, studentów, pasjonatów sztuki, teatru i muzyki.

Opera od kulis to propozycja dla wszystkich zainteresowanych sekretami teatru operowego. Grupy zorganizowane są zapraszane do obejrzenia miejsc na co dzień niedostępnych dla widzów. Trasa operowej wyprawy prowadzi od foyer przez widownię, magazyny sceniczne, scenę, aż do pracowni charakteryzatorskiej oraz magazynu i wypożyczalni kostiumów. Podczas zwiedzania Opery Bałtyckiej uczestnicy poznają histo-

rię instytucji i miejsca, w którym się znajduje oraz dowiadują się, co wyróżnia operę i jej twórców spośród innych teatrów. Każdą operową wędrowkę wieńczy uczestnictwo w próbie jednego z zespołów artystycznych Opery Bałtyckiej: baletu, chóru lub orkiestry.

Fot. K. Mysłkowski/KFP/Archiwum Opery Bałtyckiej w Gdańsku

MORZE Opera?

Morze opera? to cykl muzycznych spotkań organizowanych w szkołach województwa pomorskiego z udziałem artystów i współpracowników Opery, dedykowany uczniom szkół podstawowych z kl. I-IV. W czasie spotkań dzieci poznają świat opery, śpiewu, tańca, instrumentów i teatru. Uczestnicy mają okazję doświadczyć technik wykonawczych w ramach różnorodnych gatunków muzycznych oraz osobiście poznać operowych artystów. Cykl kończy finałowy pokaz na scenie Opery Bałtyckiej w Gdańsku oraz spotkanie wszystkich uczestników w teatrze.

Warsztaty teatralne. Jak znaleźć w spektaklu operowym i baletowym coś dla siebie? Kim są bohaterowie wystawianych od ponad dwustu lat muzycznych opowieści? Na te i inne pytania uczniowie odnajdują własne odpowiedzi. Analizowane są wybrane wątki spektakli i tworzone autorские warsztaty teatralne z udziałem

artystów i edukatorów Opery. W ofercie edukacyjnej przygotowaliśmy dla uczniów szkół podstawowych i średnich warsztaty towarzyszące następującym spektaklom: operze *Nabucco*, komedii baletowej *Pinokio* oraz baletowi *Dziadek do orzechów*.

Premiera studencka to wydarzenie towarzyszące premierze spektaklu operowego lub baletowego. W spotkaniu po spektaklu artyści i twórcy opowiadają studentom oraz młodzieży licealnej o tajnikach pracy nad nową teatralną produkcją. Wydarzenie jest organizowane we współpracy z trójmiejskimi uczelniami.

Edukacja to także współpraca i kreatywne partnerstwa. W 2017 r. zrealizowaliśmy dwie takie inicjatywy:

Lipiec 2017 r. w Operze Bałtyckiej był z wielu względów wyjątkowy. W dniach 22 i 23 lipca na scenie Opery własny spektakl

przedstawiły dzieci! *Od początku do końca – jak powstaje opera?* to wynik dwutygodniowych półkolonii teatralnych *Lato w operze* dla dzieci w wieku 10-12 lat. Przez dwa tygodnie uczestnicy projektu wspólnie z prowadzącymi warsztaty teatralne artystami szukali odpowiedzi na pytanie: jak powstaje opera? Niełatwą odpowiedź próbowali odnaleźć w najróżniejszych zakamarkach samego budynku teatru oraz w wybranych miejscach Gdańska. Będąc na tropie opery *Sąd Ostateczny*, dotarli też do Muzeum Narodowego w Gdańsku, aby zobaczyć oryginał tryptyku Hansa Memlinga oraz do dzielnicy Nowy Port, gdzie w swoje progi przyjęło ich Centrum Sztuki Współczesnej ŁAŻNIA. W ramach gościnnych odwiedzin w Radiu Gdańsk uczestnicy nagrali spot, zaś dzięki poznaniu tajników rzemiosła pracowników Opery, samodzielnie stworzyli plakat, ulotkę i zaproszenia na swój spektakl. Całość uwieńczyło wystawienie przygotowanego spektaklu. *Lato w teatrze* jest programem Instytutu Teatralnego im. Zbigniewa Raszewskiego, finansowanym ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Uczestnicy projektu

Fot. K. Mysłkowski/KFP/Archiwum Opery Bałtyckiej w Gdańsku

to 20 osób zaangażowanych bezpośrednio oraz 200 osób publiczności na końcowych spektaklach.

teraz Moniuszko »

Program edukacyjny **Teraz Moniuszko** był cyklem wydarzeń przygotowanych przez Operę Bałtycką w Gdańsku w celu popularyzowania dorobku muzycznego i życia wybitnego twórcy muzyki operowej, Stanisława Moniuszki. Różnorodne działania – konkurs rodzinny *Mucha Moniucha* oraz warsztaty wokalne i teatralne – zachęcały do poznania i sięgania po muzykę kompozytora, a także odkrywania jej na nowo. W projekcie wzięły udział zarówno rodziny, młodzież maturalna, uczniowie szkoły specjalnej, jak i seniorzy. We współpracy z Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku została również przygotowana konferencja dla nauczycieli: *Moniuszko dla opornych*. Uczestnicy, pochodzący z różnych miejscowości województwa pomorskiego, spotykali się na scenie Opery Bałtyckiej w Gdańsku podczas wielkiego finału 12 grudnia 2017 r. W projekcie uczestniczyło 496 osób. Przedsięwzięcie było dofinansowane ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu *Edukacja kulturalna*.

Szczegółowe informacje o ofercie edukacyjnej Opery Bałtyckiej w Gdańsku są dostępne na stronie internetowej www.operabaaltycka.pl/pl/edukacja.html oraz na profilu www.facebook.com/operoweABC.

Teatr forum w szkole

Olga Wrońska

Czy należy poruszać trudne tematy w szkole? W listopadzie 2017 r. uczestniczyłam w konferencji edukacyjnej *Conflict matters*, współorganizowanej przez University of Cambridge, College of London, Flemish Peace Institute oraz Evens Foundation. Najznamienitsze światowe sławy odpowiadały na początkowe pytanie z mocą i przekonaniem: Tak. Szkoła, która stawia czoła wyzwaniom rzeczywistości, to warunek demokracji, gdyż kładzie podwaliny społeczeństwa obywatelskiego, które jest impregnowane na medialne historie i polityczną manipulację ekstremistów.

Czy należy poruszać trudne tematy na lekcji języka obcego?

We wrześniu 2017 r., na konferencji glottodydaktycznej Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego, prof. dr hab. K. Drożdżał-Szelest wymieniła zadania innowacyjnej edukacji językowej: *rozwój krytycznego myślenia, sprawności społecznych i emocjonalnych, które służą współzyciu i wspólnej pracy. Liczy się tu zwłaszcza odwaga, prawość, empatia [...].* Innymi słowy, w szkole uczy się nie tylko słuchać / mówić / pisać / czytać, ale także być. Z drugim człowiekiem. Któż lepiej zaś niż nauczyciel języka obcego jest przygotowany, aby budować mosty pomiędzy znanym a innym / Innym, pomimo barier językowych, geograficznych, kulturowych, mentalnych...¹

Co więcej, nauczyciele języka obcego mają nie tylko predyspozycje, ale również przestrzeń, aby trudne tematy opracowywać. Podręczniki i podstawa programowa przewidują cały wachlarz tematów związanych z aktualną tematyką, jak również promują korzystanie z autentycznych materiałów (dziennik informacyjny, prasa) oraz zachęcają do stosowania dyskusji jako ćwiczenia klasowego.

Jak poruszać trudne tematy na lekcji języka obcego?

Dyskusja na lekcji języka obcego w liceum? Oto dwa najczęstsze scenariusze, wyłaniające się z rozmów z nauczycielami:

- uczniowie uznają temat za wtórny, czyli nudny (*Ekologia? Znowu?*), mają kłopot, aby zidentyfikować się z omawianą sytuacją i jej protagonistami, ewentualnie nie kwestionują tematu, ale trudy dorastania nie pozostawiają już sił, aby przejąć się przemocą wobec kobiet w Hiszpanii, pracą dzieci w Indiach czy kryzysem uchodźczym – tym bardziej, że 6. sezon *Gry o tron* sam się nie obejrzy...
- uczniowie (z reguły niektórzy, z reguły skrajni) uznają temat za wielce interesujący, co owocuje kakofonią rozemocjonowanych monologów lub argumentami z pogranicza demagogii, a przynaj-

¹ Dla przykładu: czy polscy uczniowie kiedykolwiek pojmą właściwy językom romańskim tryb łączący (*subjunctif / subjuntivo*) w swym filozoficznym czy mentalnym wymiarze? Czemu Francuz boję się klasyfikuje jako wyrażenie subiektywne, ale *wierzę, że* już nie (co przejawia się w morfologii czasownika w zdaniu podrzędnym)? Jak pojąć, dlaczego dla Hiszpana zwrot *mam nadzieję* jest subiektywny, a dla Francuza ten sam zwrot jest obiektywny? Jednakże przy odpowiednim (dużym) nakładzie nauczycielskich starań, uczniowie będą potrafili trybu łączącego (subiektywnego) używać poprawnie i skutecznie.

mniej reakcjami na granicy przyzwoitości; nie zapominajmy też o skłonności licealistów do prowokacji wobec dorosłego / instytucji.

I jeszcze scenografia: wyobraźmy sobie listopadowy poniedziałek, godzinę 8.00 rano. Przed nauczycielem misja niesienia kaganka oświaty przez kolejne 6 godzin...

Czy bliższy nam jest wariant A (jak większości respondentów), czy też B, nauczyciel znajduje się w sytuacji niesympatycznej. W przypadku pierwszym traci resztki wiary w sens swego życiowego powołania / udziela się mu stupor właściwy uczniom (właściwe podkreślić), więc nie ma już nawet siły na egzystencjalną refleksję. W przypadku drugim, nauczyciel musi moderować dyskusję, decydując, które opinie można (lub nie) wygłaszać w szkole. Trudno tu nie dopuścić do głosu własnych poglądów politycznych, na które w szkole nie ma przecież miejsca. Trudno powstrzymać tyradę ucznia, nie stając się aktorem w dyskusji. Równie trudno jest zapobiec eskalacji konfliktu między poszczególnymi uczniami. Słowem, interweniując, nauczyciel ryzykuje, że popsuje się atmosfera w klasie.

Istnieje jeszcze wariant C: znój nauczycieli drugiego języka obcego, w przypadku którego klasa jest co najwyżej na poziomie językowym A2, a więc wykazuje frustrujący brak werbalnych środków wyrazu, co owocuje albo afazją, albo przejściem na polski w ferworze dyskusji.

Testujemy teatr forum?

Teatr forum jest częścią zaangażowanego społecznie Teatru Uciśnionych (*Theatre of the Oppressed*),

stworzonego przez Antonio Baala, w 2008 r. nominowanego do pokojowej nagrody Nobla. W odróżnieniu od tradycyjnych spektakli, w *Forum Theatre „widz jest aktorem”* (ang. *spec-actor*), tzn. może zmienić bieg historii poprzez czynną interwencję. Jak to działa w praktyce? Konkretny problem jest inscenizowany w formie żywego obrazu: uczestnicy zastygają w wymownej, często przerysowanej pozie. Obraz ten jest stopniowo rozbudowywany do rozmiarów krótkiej etiudy, gdzie pojawi się ruch i głos, wewnętrzny monolog, spontaniczny dialog. Przedstawiona scena jest z założenia nieznośna, prowokuje sprzeciw. I o sprzeciw właśnie chodzi. Podczas sceny publiczność może w każdej chwili zareagować, zatrzymać bieg wydarzeń (*stop-klatka*), zaproponować *spec-aktorowi* alternatywną reakcją lub wręcz wejść na scenę i *spec-aktora* zastąpić. Przedstawienie jest odgrywane przynajmniej 3 razy, z uwzględnieniem propozycji widzów i weryfikacją kolejnych scenariuszy.

Teatr forum w szkole

A. Boal lubił powtarzać, że forum można grać wszędzie, nawet w teatrze; mogą grać wszyscy, nawet aktorzy. Nie potrzeba zdolności aktorskich ani obycia z teatrem. Nie ma roli do nauczenia ani scenariusza do napisania. Teatr forum nie ma więc nic wspólnego z czasochłonnym przygotowaniem szkolnych przedstawień. Nie ma dekoracji ani kostiumów. Sala lekcyjna, krzesło, może stół – w zupełności wystarczą.

Mimo to teatr forum jest wciąż mało obecny w szkole. I jako taki jedynie w formie warsztatów

Fot. Archiwum projektu

Projekt D.I.A.L.O.G., realizowany w ramach programu Erasmus+, to efekt międzynarodowej synergii szkół średnich z Polski, Włoch, Francji i Turcji. Trwa trzy lata. Pracujemy na rzecz dialogu, który – choć trudny – jest możliwy, pomimo barier językowych, kulturowych, społecznych czy etnicznych (jeśli opiera się na wzajemnym szacunku i życzliwości). Cel projektu to całościowe, twórcze i innowacyjne podejście do nauki języków obcych, z naciskiem na kompetencję komunikacyjną i międzykulturową, ale także obywatelską. Osiają projektu są techniki teatru forum, wzbogacone o multimedia oraz widowiskowe działania w przestrzeni publicznej. Dzięki projektowi powstał multimedialny podręcznik teatru forum dla szkół: **theaterforumatschool.com**. Każdy nauczyciel znajdzie tam opisy oraz nagrania video ćwiczeń, które z łatwością można zastosować na lekcji (nie tylko) języka obcego.

lub gościnnych występów profesjonalnych trup, takich jak np. *Drama Way* z Warszawy. Niestety, rzadko która szkoła zwolni uczniów na tydzień z lekcji, aby brali udział w warsztatach. Nie mówiąc już o kosztach animatorów.

Stąd też grupa nauczycieli, pedagogów teatru i dydaktyków z 4 krajów postanowiła zaadaptować techniki forum na potrzeby szkół. Dzięki programowi Erasmus+, przez 3 lata testujemy konkretne rozwiązania oraz opracowujemy praktyczne, skuteczne i gotowe do użycia ćwiczenia. Ich opisy, w języku polskim, zilustrowane za każdym razem krótkim video instruktażem, są dostępne na stronie: <https://www.theaterforumatschool.com>.

Testujemy teatr forum – wzrost kompetencji intra- i interpersonalnych oraz społecznych

Co daje teatr forum? Uczeń w *plaszczu roli* ma dostęp do szerokiego spektrum emocji. Może mówić o lęku, agresji, tęsknotach, frustracjach, nie ryzykując ekspozycji, nie obnażając swej intymności. Każdy uczestnik może wcielić się w ofiarę i w oprawcę. Tym samym lepiej rozumie, co doprowadziło do ich uwikłania. Perspektywa innego, drugiego człowieka staje się tu fizycznym doświadczeniem. Jako autor alternatywnych scenariuszy, uczeń śledzi mechanizmy wykluczenia i ingeruje w jego tryby. Zamiast ferować pochopne wyroki, uczeń wyrabia sobie zdanie na poruszany temat w sposób refleksyjny, w kontakcie ze sobą i z innymi. Reasumując, teatr forum daje bezpieczny wgląd w trudne uczucia oraz pozwala je wyrazić, przeanalizować i przepracować w ustrukturyzowany i konstruktywny sposób. Uczy dialogu, opartego na szacunku i uważności².

Testujemy teatr forum – kompetencja językowa i komunikacyjna

Naszym pedagogicznym priorytetem pozostaje nauczanie języka obcego, z naciskiem na rozwijanie kompetencji komunikacyjnej oraz międzykulturowej. O zasadności łączenia sztuki, a zwłaszcza teatru, z dydaktyką, nauczyciele wiedzą od dawna. Teatr na lekcji jest skuteczny. A co dopiero teatr interaktywny, gdzie widz jest aktorem i *vice versa*. Co istotne, teatr forum pozwala już uczniom średniozaawansowanym językowo (A2, po ok. 1,5 roku nauki w liceum przy 2 godzinach lekcyjnych tygodniowo) na autentyczną, a więc satysfakcjonującą i motywującą wypowiedź. Ekspresja jest spontaniczna, co oczywiście korzystnie wpływa na dynamikę lekcji. Dzięki technikom opisanym szczegółowo na wspomnianej wcześniej stronie internetowej projektu, a konkretnie – dzięki sprzężeniu gestu (teatr forum znakomicie uświadamia potencjał komunika-

² Warsztatom forum przeprowadzonym w III LO w Gdyni w marcu 2017 r. przyglądał się uważnie zespół badawczy dr. N. Kosakowskiej-Berezeckiej z Zakładu Psychologii Międzykulturowej i Rodzaju Uniwersytetu Gdańskiego (Kosakowska, Besta, 2017: 264-267). Z zastosowaniem metod pomiaru postaw jawnych i ukrytych wobec odmienności przeprowadzono trzyetapową ewaluację: 1 etap – przed rozpoczęciem projektu, 2 etap – na zakończenie projektu, 3 etap – 6 miesięcy od zakończenia projektu. W badaniach zastosowano skalę inteligencji kulturowej oraz skalę empatii, analizującą wewnętrzną motywację do przybierania odmiennej perspektywy. Ankiety wykazały rzeczywistą zmianę postaw w kierunku bardziej proróżnościowych i włączających. Nie tylko nastąpił wzrost wrażliwości i empatii wobec osób dotkniętych dyskryminacją, ale również zwiększyła się liczba proaktywnych działań antydyskryminacyjnych, podejmowanych w kierunku zmiany otoczenia społecznego.

Fot. Archiwum projektu

cji parawerbalnej) oraz strumienia świadomości, uczniowie są w stanie przełamać lęk językowy i, pomimo skromnych środków wyrazu, zmanifestować swoje poglądy.

Z kolei na poziomach bardziej zaawansowanych, teatr forum pozwala przełamać rutynę szkolnej debaty lub tzw. *speecha*. Wprowadzając ruch, daje upust energii gimnazjalistów oraz ożywia zmęczonych dojrzewaniem licealistów³.

Testujemy teatr forum – kompetencja międzykulturowa i europejskie projekty

W projekcie D.I.A.L.O.G., który realizujemy w ramach programu Erasmus+, założyliśmy, że poruszymy bardzo trudny i złożony problem kryzysu uchodźczego. Poprzeczka okazała się podwójnie wysoka. Po pierwsze, w grupie projektowej poziom znajomości języka angielskiego okazał się jeszcze niższy (zarówno u uczniów, jak i u części nauczycieli) niż się spodziewaliśmy. Dodatkowo porozumienie utrudniała heterogeniczność grupy: ponad 8 różnych narodowości, co prowadziło do nieporozumień na tle różnic międzykulturowych, a konkretnie rozbieżności i nieczytelności reakcji.

³ Skuteczność metody w nauczaniu języka obcego potwierdza przyznanie prestiżowej nagrody *European Language Label* w 2013 oraz 2014 r.

Po drugie, uczniowie (i nauczyciele) mieli bardzo różne doświadczenia i refleksje na poruszany w projekcie temat. Różniło się też ich nastawienie emocjonalne. Dużo było uczuć trudnych, ambivalentnych. W grupie znalazł się chłopiec, który do Europy przybył niespełna dwa lata wcześniej razem z przemytnikami. W drodze stracił rodziców. Była też dziewczynka, której rodzina jest w całości na bezrobociu, bo pracę na plantacji pomidorów przejęli (bardzo) nisko opłacalni nielegalni imigranci. Rodzicom innej uczestniczki splajtował hotelik, odkąd obok nadmorskiej miejscowości powstał ośrodek dla uchodźców. Ktoś stwierdził, że problem go nie dotyczy. Ktoś inny wtedy wyszedł z sali, trzaskając drzwiami.

Mieliśmy 3 dni. Skonsolidowaliśmy grupę, zbudowaliśmy klimat wzajemnego zaufania, szacunku, sympatii. Daliśmy jak najpełniejszy, wielowarstwowy, autentyczny, szczery i osobisty wyraz opiniom uczestników. Udało nam się przyjąć odmienną perspektywę i przekroczyć osobiste uwarunkowania. Stworzyliśmy ambitny spektakl oraz wystawiliśmy go przed wymagającą i zróżnicowaną publicznością, która podjęła z nami dialog, wpisując go w nowe konteksty. 3 dni. **Teatr forum działa.**

Podsumowując

Jeśli chcą Państwo przetestować proste i skuteczne narzędzie, które: ułatwia autokspresję; umożliwia autentyczną komunikację już od poziomu A2; motywuje, strukturyzuje i pogłębia szkolne dyskusje; otwiera na innego, na styku kompetencji interpersonalnej i międzykulturowej; sprawia, że wymiana myśli w szkole jest bezpieczna i konstruktywna; uwrażliwia na krzywdę ludzką, mobilizuje do działania, pomaga wypracować konkretne rozwiązania; jest katalizatorem głębokiej i trwałej zmiany – zapraszamy bardzo, bardzo serdecznie na naszą stronę internetową <https://www.theaterforumatschool.com> i na bezpłatne warsztaty (kontakt: wronskao@gmail.com).

dr Olga Wrońska – od 2010 r. nauczyciel w gdyńskiej *Trójce*; koordynuje międzynarodowe projekty teatralne w ramach programów Fundacji Orange dla Innowacyjnej Edukacji Cyfrowej, OBESU, Erasmus+ oraz eTwinning; dwukrotnie nagrodzona *European Language Label* w kategorii indywidualnej; wyróżniona w konkursie Rotary na Nauczyciela Roku Miasta Gdynia; finalistka *European Evens Education Prize*.

CENne informacje

Wybrane propozycje z oferty szkoleniowej CEN (V-VI 2018)

oprac. Piotr Zubowicz,
specjalista CEN ds. organizowania doskonalenia

Dowodzenie w szkole podstawowej

Zapraszamy matematyków uczących w szkołach podstawowych do Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku 8 maja 2018 r. na zajęcia przybliżające zagadnienia związane z nauczaniem dowodzenia matematycznego. Krótkie, 3-godzinne warsztaty będą także okazją do praktycznego rozwiązywania problemów matematycznych.

Niezawodne recepty na nagłe zastępstwa

14 maja 2018 r. wszystkich zainteresowanych praktycznymi poradami metodycznymi zapraszamy na kolejne spotkanie, podczas którego spróbujemy odpowiedzieć na pytanie, co zrobić, aby z zastępstw uczynić wartość. Niewątpliwym walorem tego 4-godzinnego warsztatu jest zróżnicowanie inspiracji dydaktycznych, zarówno pod względem formy, jak i adresatów pomysłów, którymi mogą być nauczyciele różnych etapów edukacyjnych.

Od neurobiologii do neurodydaktyki

W terminie od 17 maja do 11 czerwca 2018 r. podczas kursu blended-learning nauczyciele wszystkich

etapów edukacyjnych będą mieli okazję zapoznać się z aktualną wiedzą z obszaru neuronauk. Celem szczegółowym szkolenia jest przygotowanie uczestników do wykorzystania wiadomości z zakresu neurobiologii w praktyce szkolnej. Podczas szkolenia uczestnicy będą mieli możliwość konfrontowania przekonań z faktami i wynikami badań naukowych oraz dokonania krytycznej analizy dostępnych publikacji z zakresu neuronauk. Nauczyciele będą także planować własny rozwój i samokształcenie w tym obszarze.

Jak spokojnie ze wszystkim zdążyć? Organizacja pracy nauczyciela chemii

9 czerwca 2018 r. odbędzie się wyjątkowe szkolenie, skierowane do nauczycieli chemii, którzy chcieliby lepiej zorganizować swoją pracę i stworzyć warunki do efektywnego wykorzystania czasu. Udział w szkoleniu daje szansę na nabycie praktycznych umiejętności planowania i organizowania pracy w celu harmonijnego gospodarowania czasem pomiędzy rozwojem zawodowym i życiem rodzinnym. ■

Nowa podstawa programowa dla szkół ponadpodstawowych

30 I 2018 r. zostało podpisane rozporządzenie w sprawie nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego dla czteroletniego liceum ogólnokształcącego, pięcioletniego technikum oraz dwuletniej branżowej szkoły II stopnia. Nowa podstawa programowa dla szkół ponadpodstawowych będzie obowiązywać od r. szk. 2019/20 w kl. I ww. typów szkół. Treść nowego rozporządzenia jest dostępna na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej (men.gov.pl).

Rozpoczęcie nauki w szkołach branżowych przez absolwentów ośmioletnich szkół podstawowych będzie wymagało dostosowania podstawy programowej kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia – aktualnie trwają konsultacje społeczne projektu stosownego rozporządzenia.

M.B.-U.

Rodzic dla rodzica, czyli o traumie parentyfikacji

Agnieszka Trendel, Urszula Kropidłowska

Nauczyciele to grupa zawodowa, której specyfika pracy polega na codziennych, bliskich kontaktach z osobami pochodzącymi z różnorodnych środowisk, często o odmiennym statusie społeczno-ekonomicznym. Każdy człowiek, z którym się spotykamy – uczeń, rodzic – niesie ze sobą inną, fascynującą historię, która zapisuje się również w nas samych. Historie te bywają jednak różne.

Ch yba nie istnieje nauczyciel, który w swojej karierze zawodowej nie zetknął się z dzieckiem, które przeżyło nadzwyczaj dużo jak na swój wiek. Traумы bywają różne – śmierć głównego opiekuna, pożar mieszkania, molestowanie seksualne, wypadek komunikacyjny, bycie świadkiem katastrofy – można wymieniać bardzo długo. Traумы mogą być też mniej „spektakularne”: wieloletnia przemoc i alkoholizm w domu rodzinnym, długotrwałe znęcanie się psychiczne czy zaniedbanie (tzw. trauma skumulowana). Co więcej, możemy pamiętać różne trudne wydarzenia nawet z okresu niemowlęcego! Nie potrafimy ich opowiedzieć, ponieważ część mózgu odpowiedzialna za pamięć słowną – hipokamp – rozwija się dopiero około trzeciego roku życia. Jednak to, że nie jesteśmy ich świadomi, nie oznacza, że tych wspomnień nie ma – bardzo dobrze pamięta je nasze ciało. Nie jest również tak, że rodzimy się z czystą kartą. Już w okresie prenatalnym wraz z krwią matki docierają do dziecka nieustannie różne hormony, wynikające z jej stanów emocjonalnych, co może utrwalac określone style reagowania na całe życie. Jeżeli kobieta przez większość ciąży odczuwała smutek czy lęk, może mieć to większy wpływ na niemowlę, niż mogłoby się nam wydawać.

W ostatnich latach nastąpił bardzo szybki rozwój psychotraumatologii – jednej z dziedzin psychologii, która wykorzystuje podejście interdyscyplinarne. Psychotraumatologia stanowi połączenie psychologii, psychoterapii, psychoanalizy, neuronauki i kognitywistyki. Z jej osiągnięć mogą korzystać nie tylko psycholodzy czy psychiatrzy – długoterminowe szkolenie bądź studia z zakresu tej dziedziny są dostępne również dla pedagogów, pracowników socjalnych, pracowników służb penitencjarnych czy lekarzy. Jednym słowem – dla tych wszystkich, którzy

w swojej pracy codziennie spotykają się z ludzkimi dramataми i chcą stać się choć odrobinę mniej bezradni wobec traum.

Pomimo że jesteśmy nauczycielkami z jedynie kilkuletnim stażem pracy, spotkałyśmy na swojej drodze zawodowej bardzo wiele dzieci, których zachowanie było zastanawiające, w jakiś sposób odmienne. Poznałyśmy uczniów całkowicie zamkniętych, zagrożonych we własnym depresyjnym świecie, z którymi było bardzo trudno nawiązać kontakt czy głębszą relację. Spotkałyśmy też dzieci zachowujące się w sposób całkowicie zdezorganizowany, agresywne i nieprzewidywalne. Czasami można było odnieść wrażenie, że dzieci te same wprost prowokowały innych do odrzucenia. Za prawie każdym tzw. „trudnym dzieckiem” stała jeszcze trudniejsza historia, nierzadko z traumą w tle. W tym miejscu chciałybyśmy opisać bardzo częste zjawisko: parentyfikację, która jest przykładem traumy związanej z zaniedbaniem środowiskowym. Naszym subiektywnym zdaniem, nauczyciele bardzo często spotykają się z uczniami doświadczającymi tego rodzaju traumy.

Parentyfikacja to zjawisko, które polega na zamianie roli między dzieckiem a rodzicem. Na skutek różnych okoliczności życiowych rodzic przestaje spełniać funkcję opiekunczą, a co więcej – mniej lub bardziej świadomie – deleguje dziecko do pełnienia tej roli. Powody takiego obrotu sprawy mogą być różne: choroba psychiczna, upośledzenie, trauma, załamanie psychiczne u rodzica. Gdy rodzic nie radzi sobie ze sobą, bardzo często jedno z dzieci, zwykle najstarsze, przejmuje fizycznie i mentalnie funkcję rodzicielską. Kto z nas nie zna historii o dzieciach poświęcających się bezgranicznie opiece nad chorym rodzicem, zaangażowanych w ratowanie rodzica-alkoholika czy wykorzystywanych do celów zarobkowych, np. poprzez żebractwo na ulicy? Historie

nadzwyczaj dzielnych dzieci budzą w nas smutek, współczucie, ale czasem i podziw. Dziecko będące mediatorem w sporach rozwodzących się rodziców, podnoszące pijanego rodzica z ulicy czy opiekujące się całymi dniami młodszym rodzeństwem często bywa gloryfikowane – mówi się, że jest silne i dzielne. Trauma doświadczenia parentyfikacji pozostaje jednak w młodym człowieku na długo, czasem na zawsze. Doświadczenie spełniania obowiązków zupełnie nieadekwatnych do swojego wieku jest niezmiernie obciążające dla wciąż rozwijającego się aparatu psychicznego dziecka. Młodzi ludzie, którzy doświadczyli parentyfikacji, często nieświadomie prowokują inne osoby do nadużyć, ponieważ w trakcie życia nauczyli się zaspokajać potrzeby innych, nigdy swoje. Są to ludzie pozostający w ciągłym napięciu i gotowości do pomocy. Trudno im nawiązywać zdrowe, równorzędne relacje z rówieśnikami. Nieustannie troszczą się o wszystkich dookoła, ale nie potrafią choć na chwilę oddać się czyjejś opiece. Z powyższych cech wykształca się uogólniony, długotrwały wzorzec funkcjonowania, który niesie ze sobą wiele potencjalnych niebezpieczeństw. Często konsekwencją parentyfikacji jest patologiczny

pracoholizm, perfekcjonizm czy zaburzenia psychosomatyczne – anoreksja, bulimia, otyłość, nadciśnienie, choroba wrzodowa, zespół jelita drażliwego, migrena.

Co zrobić, gdy wydaje się, że nasz uczeń doświadcza parentyfikacji? Jak wesprzeć go emocjonalnie i pomóc? Przede wszystkim najważniejsze jest zbudowanie bezpiecznej relacji, jednak o innym wzorcu. Chodzi tu o prawidłową relację wychowawcy z uczniem, w której to dorosły (a nie dziecko) jest źródłem oparcia i poczucia bezpieczeństwa. Aby nawiązać taki kontakt, potrzeba wiele determinacji, wytrwałości i cierpliwości, ponieważ osoby dotknięte syndromem parentyfikacji są nieufne i przyzwyczajone do polegania jedynie na sobie. Czasem warto też zagłębić się we własne emocje i historię życia: według Alice Miller (1995), wiele osób, które doświadczyły patologicznej parentyfikacji w dzieciństwie, wybiera zawód związany z pomaganiem – np. nauczyciela, psychologa, pracownika socjalnego czy terapeuty – aby nadal opiekować się innymi, a przy tym na nowo odtwarzać własną, bolesną przeszłość...

Agnieszka Trendel – psycholog, studiuje na Gdańskim Uniwersytecie Medycznym; wykładała psychologię kliniczną na Uniwersytecie Trzeciego Wieku; prowadzi grupę dla osób w żałobie, terapię dzieci nieśmiałych i uczniów z trudnościami emocjonalnymi; nauczyciel świetlicy szkolnej w Szkole Podstawowej nr 39 w Gdyni.

Urszula Kropidłowska – pedagog szkolny w Szkole Podstawowej nr 39 w Gdyni; terapeuta w gabinecie SI „Anisto” w Gdyni; kierownik/wychowawca na obozach RadsasSport; w wolnych chwilach prowadzi zajęcia dla studentów (tematyka terapeutyczna); autorka artykułów dot. wsparcia rozwoju dziecka; wolontariusz-terapeuta dzieci z autyzmem.

Projekt „Hiszpański staż drogą do kariery”

W okresie od 4 IX 2017 r. do 3 II 2019 r. Zespół Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich w Gdańsku realizuje projekt Hiszpański staż drogą do kariery / Spanish traineeship – a pathway to career (POWERVET-2017-1-PL01-KA102- 036701), finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) w ramach projektu Ponadnarodowa mobilność uczniów i absolwentów oraz kadry kształcenia zawodowego. Przedsięwzięcie przewiduje wyjazd łącznie 22 uczennic i uczniów klas III ZSGH w r. szk. 2018/19 do hiszpańskiej Walencji w celu odbycia prawie miesięcznego stażu zawodowego. Dla szkoły będzie to zdobycie kolejnych doświadczeń projektowych we współpracy międzynarodowej, a także podnoszenie jakości kształcenia (wprowadzenie ECVET) i jego atrakcyjności (kształcenie za granicą, nauka nowego języka), a także promocja uczniów i działań szkoły w dziedzinie szkolenia zawodowego w środowisku branżowym oraz lokalnym. Koordynatorem projektu jest nauczyciel ZSGH, Małgorzata Maleszewska. Realizacja projektu została objęta patronatem medialnym dwumiesięcznika „Edukacja Pomorska”. Uczestnikom przedsięwzięcia życzymy owocnych rezultatów projektu!

M.B.-U.

Jestem liderem – brzmi dumnie. Czy jednak zawsze tak się czujemy jako dyrektorzy szkół i placówek oświatowych? W codziennej gonitwie za kolejnymi terminami często zapętlamy się w obowiązkach, które nie mogą czekać i zapominamy, że naszą rolą jest być właśnie liderem. To bardzo ważne, aby każda i każdy z nas codziennie o tym pamiętał(a). Wykonywanie administracyjnych obowiązków to jedna strona naszej pracy – ale kreowanie i nadawanie kierunku rozwoju szkoły czy przedszkola to przyczyny, dla których jesteśmy przywódcami w naszych szkolnych społecznościach. Dlatego też praca koncepcyjna, twórcza, kreująca szkołę jako całość jest najważniejszym kołem zamachowym, którego sprawne działania doprowadzi do sukcesu.

Wsparcie w zakresie rozwiązywania konkretnych trudności, jakie napotykamy w codziennej pracy, wymiana doświadczeń i wzajemna pomoc – to przyczyny, dla których tak ważna jest współpraca w grupie dyrektorów chcących zaplanować proces wspomagania i wprowadzić rzeczywiste, jakościowe zmiany w pracy placówki, jednocześnie skutecznie podnosząc jakość kształcenia kompetencji kluczowych uczniów. Stąd też duże zainteresowanie ze strony dyrektorów szkół i placówek ogólnopolskim pilotażowym projektem kompleksowego wspomagania szkół w zakresie kształcenia kompetencji kluczowych¹. Wiosną lub latem 2017 r. każdy z uczestników wziął udział w trzech

¹ Szczegółowe informacje o projekcie *Przywództwo – opracowanie modeli kształcenia i wspierania kadry kierowniczej systemu oświaty*, realizowanym przez Ośrodek Rozwoju Edukacji, są dostępne na stronie internetowej placówki: www.ore.edu.pl.

3-dniowych cyklach szkoleniowych. Dalej, w okresie październik 2017 r. – styczeń 2018 r. mieliśmy możliwość korzystać z doświadczenia doradców, którzy wspierali i wspomagali wdrażanie jednej z kompetencji kluczowych, wskazanej na podstawie diagnozy szkoły. Od stycznia do kwietnia 2018 r. natomiast wszyscy dyrektorzy uczestniczący w projekcie zostali połączeni w sieci i kontynuują współpracę na platformie internetowej. Całe przedsięwzięcie zakończy się 30 kwietnia 2018 r.

Na łamach „Edukacji Pomorskiej” chcielibyśmy podzielić się doświadczeniami i refleksjami wynikającymi z udziału w projekcie. W pierwszym artykule podejmujemy temat szkoleń dla liderów oświatowych. Zapraszam do lektury!

Dorota Suchacz, dyrektor II LO w Gdańsku

Kompetencje kluczowe dyrektorów (cz. I)

Anna Jurewicz

Liderzy zmieniają, administratorzy utrwalają. Kogo potrzebuje polska oświata?

Od wielu lat, działając w obszarze edukacji, zastanawiałam się, co jest tym małym trybem, mającym największy wpływ na uruchomienie zmian w szkołach (i innych placówkach). Dziś wiem już na pewno, że kołem zamachowym są dyrektorzy. Wiem też, że inicjatorami zmian nie będą dyrektorzy-administratorzy, pilnujący, aby dokumentacja się zgadzała i rozrastała, korzystający z karaniania i nagradzania, kontrolujący, a nie motywujący. Aby zmienić szkołę na taką, która kształtuje uczniów wyposażonych w kompetencje niezbędne do funkcjonowania w XXI wieku, potrzeba dyrektorów-przywódców, prawdziwych liderów. Takich, którzy stworzą zespół ze swojej rady pedagogicznej i innych pracowników szkoły, którzy będą rozmawiać, a nie mówić, którzy będą podsycać ducha zmiany, dając prawo do błędów

i dla których najważniejszy będzie uczeń oraz jego rozwój.

Celem projektu *Przywództwo – opracowanie modeli kształcenia i wspierania kadry kierowniczej systemu oświaty* jest kształtowanie takich właśnie dyrektorów, którzy wprowadzą polską edukację na nowe tory. Projekt rozpoczął się we wrześniu 2016 r. od opracowania materiałów szkoleniowych, scenariuszy zajęć i koncepcji szkoleń dyrektorów oraz późniejszego doradztwa dla ich. Miałam zaszczyt i przyjemność pracować w tych zespołach oraz współtworzyć materiały, wykorzystane następnie podczas realizacji szkoleń pilotażowych.

Kiedy Ośrodek Rozwoju Edukacji ogłosił przetarg na realizację szkoleń pilotażowych, z jednej strony miałam wiele obaw związanych z wielkością projektu, ale z drugiej marzyłam o tym, aby móc realizować w praktyce to, co wypracowaliśmy na etapie

Fot. Archiwum projektu

działań koncepcyjnych. Wyzwanie było niemałe. Naszym zadaniem było przeszkolić co najmniej 600 dyrektorów, w 24 grupach, w 4 miastach Polski (Gdańsk, Warszawa, Poznań, Katowice) w terminie od kwietnia do lipca 2017 r. Aby zdążyć z realizacją, musiałyśmy rozpocząć szkolenia dzień po podpisaniu umowy! Kolejne grupy formowały się już po rozpoczęciu szkoleń. Ostatecznie grup było 23, choć przeszkolonych zostało ponad 600 dyrektorów. W projekcie pracowałam również jako trener – prowadziłam trzy grupy (oczywiście w parze z innym trenerem), co było dla nie niezwykle rozwojowym i ważnym doświadczeniem.

Wszystkie te działania mogłyśmy zrealizować tak szybko i sprawnie dzięki:

1. fantastycznej, cudownej, zaangażowanej grupie trenerów (było ich 22, pracowali w parach), realizujących szkolenia w poszczególnych miastach; najchętniej wymieniałabym każdego z nich z imienia i nazwiska, ale wtedy wyczerpałabym już limit miejsca na ten tekst;
2. rewelacyjnym, zaangażowanym uczestnikom, którzy zdecydowali się poświęcić część wakacji, aby ukończyć szkolenie; myślę, że są to prawdziwi Liderzy, Dyrektorzy-Przywódcy, dla których rozwój kierowanych przez nich placówek jest naprawdę ważny;
3. doskonałej współpracy z ORE, dzięki czemu na bieżąco były załatwiane wszystkie ważne kwestie związane z realizacją pilotażu.

Jak przebiegało szkolenie z perspektywy uczestnika?

Każdy dyrektor wziął udział w 72 godzinach szkoleń, rozłożonych na 3 zjazdy. Między zjazdami

uczestnicy mieli do wykonania zadania rozwojowe. Każda osoba była też zobowiązana do wprowadzenia procesowego wspomaganie w swojej placówce w zakresie kształtowania u uczniów kompetencji kluczowych. Każdy uczestnik miał też otrzymać od września swojego osobistego doradcę (coacha, mentora) jako wsparcie przy realizacji zadań. Spełnienie tego ostatniego założenia nieco się opóźniło z powodu procedur przetargowych, ale w drugiej połowie października doradcy rozpoczęli swoje działania na rzecz dyrektorów.

Pierwszy zjazd przebiegał pod hasłem: dyrektor jako przywódca edukacyjny, drugi był poświęcony kompetencjom kluczowym (czym są, jak się je kształtuje, w jakich aktach prawnych znajdziemy wpisany obowiązek kształtowania kompetencji kluczowych w szkole itd.) oraz procesowemu wspomaganie – co jest istotą tego modelu rozwoju szkół i nauczycieli. Podczas trzeciego zjazdu rozważaliśmy zasady wprowadzania zmiany oraz tworzyliśmy konkretne narzędzia możliwe do wykorzystania przez dyrektora w procesie sprawowania nadzoru, służące monitorowaniu kształtowania kompetencji kluczowych w szkole. W ramach podsumowania każdy uczestnik tworzył swój plan działań związanych z wprowadzaniem procesowego wspomaganie w kierowanej placówce.

Podczas kolejnych etapów szkolenia zastanawialiśmy się nad definicją przywództwa i przywództwa edukacyjnego, powracaliśmy do różnych koncepcji, jasno zdefiniowaliśmy różnice pomiędzy dyrektorem-administratorem a dyrektorem-przywódcą. Zgodnie z zasadą: aby motywować innych, samemu trzeba być zmotywowanym, wiele czasu poświęci-

liśmy na omówienie powyższego zagadnienia, odwołując się przy tym do najnowszych osiągnięć psychologii motywacji: koncepcji Dana Pinka, Dana Ariely oraz Carol Dweck.

Bardzo zależało nam na tym, aby do edukacji wprowadzić najnowocześniejsze modele zarządzania stosowane w biznesie. Szkoła nie może odstawać od reszty świata. Wydaje się, że powinno być wręcz odwrotnie, skoro tu właśnie przygotowujemy młodych ludzi do życia i funkcjonowania na rynku pracy w przyszłości. Dlatego też wprowadziliśmy podstawy coachingu – jako sposób na nowoczesne zarządzanie i podążanie drogą uczącego się, a nie wyrokującego (zgodnie z książką Marille Adams „Myślenie pytaniami”). Uczyliśmy się o rozwoju organizacji, opisanym przez Federicka Laloux w jego książce „Pracować inaczej”. Poznaliśmy model poziomów neurologicznych Diltsa, aby uświadomić sobie, że o wartościach i przekonaniach realizowanych w szkole świadczą zachowania nauczycieli i przezeń edukacyjna, a nie deklaracje.

Ważne też było, abyśmy w pełni rozumieli, że taki model zarządzania jest wpisany w prawo oświatowe, tak samo jak konieczność kształtowania kompetencji kluczowych czy realizowania modelu procesowego wspomagania szkół.

Co to przyniosło?

Na pewno można określić twarde rezultaty projektu, czyli: 23 grupy szkoleniowe, 600 dyrektorów objętych doskonaleniem, 1656 godzin szkoleniowych, 22 trenerów. Ale projekt jeszcze nie jest zamknięty. Uczestnicy do końca kwietnia 2018 r. realizują procesowe wspomaganie w swoich placówkach, wspierają ich doradcy. Więc... efekty jakościowe będzie można określić dopiero za jakiś czas.

Wierzę głęboko, że udział w tym szkoleniu dał dyrektorom wiele motywacji, aby wprowadzać swoje szkoły na drogę zmian. A zmiana to nie jest prosta sprawa, która dzieje się z dnia na dzień. Zmiana jest

procesem, na który potrzeba czasu. Najważniejsze to nie rezygnować, działać małymi krokami, szukać wsparcia i inspiracji u innych oraz w swoim zespole.

Ten projekt przyniósł wielką zmianę w moim życiu. Doskonała współpraca z Dorotą Jakubczak zaowocowała powstaniem firmy JUREWICZ&JAKUBCZAK. A nasze pierwsze działania związane są z potrzebami uczestników projektu. Deklarowali oni wielką chęć kontynuowania spotkań, wzajemnego inspirowania się i wspólnego uczenia. W grudniu 2017 r. zorganizowałyśmy Pierwszy Kongres Przywódców w Edukacji. Było niezwykle rozwojowo, zyskaliście wiele

inspiracji, pogłębiliście znajomość idei turkusowych organizacji i turkusowych przywódców dzięki wspólnym wykładom prof. Andrzeja Blikle. Rozpoczęliśmy tworzenie ruchu RAZEM LEPIEJ, którego celem jest wspieranie się w rozwoju.

Przed nami Drugi Kongres. Zapraszamy do Warszawy w dniach 7-8 czerwca br. Hasłem przewodnim są INSPIRACJE. Pierwszego dnia inspiracje praktyków, drugiego – mentorów (ponownie będzie z nami prof. Blikle). Jestem pewna, że uczestnicy wyjadą ze sporym bagażem konkretnych rozwiązań do zastosowania w swoich szkołach i placówkach. Więcej informacji na: www.kongres2.jurewiczjakubczak.pl lub bezpośrednio u nas.

Anna Jurewicz – trener, coach (członek ICF i ICF Polska), przedsiębiorca; certyfikowany Mistrz Praktyk NLP (Polski Instytut NLP, Akredytacja Europejskiego Stowarzyszenia NLPt); certyfikowany trener FRIS – style myślenia, style działania; certyfikowany konsultant Mindsonar; od 2015 r. ekspert merytoryczny trzech kluczowych projektów Ośrodka Rozwoju Edukacji, dotyczących kształtowania kompetencji kluczowych, przywództwa oraz innowacyjnych rozwiązań w edukacji.

Zmiany w przepisach prawa oświatowego – awans zawodowy, wynagrodzenie i czas pracy nauczyciela

Dorota Suchacz

Zmiany niektórych zapisów Karty Nauczyciela zostały wprowadzone Ustawą o finansowaniu zadań oświatowych z 27 października 2017 r. (Dz. U. 2017 poz. 2203). Karta Nauczyciela w swojej dotychczasowej odsłonie była w części zapisów nieadekwatna do warunków ekonomicznych i demograficznych zmieniającej się wokół nas rzeczywistości, co zgłaszało wiele podmiotów realizujących zadania oświatowe, w tym organy prowadzące oraz regionalne izby obrachunkowe. Sfera dotycząca szczegółowych rozliczeń finansowych nie leży jednak w zakresie naszych rozważań, skoncentrujemy się na zmianach bezpośrednio dotyczących nauczycieli. Tutaj kluczowym aspektem okazał się awans zawodowy w powiązaniu z wynagrodzeniem oraz czas pracy, w tym uregulowanie tygodniowego obowiązkowego wymiany godzin zajęć niektórych nauczycieli.

Kwestia awansu zawodowego nauczycieli była przedmiotem raportu, jaki opublikowała Najwyższa Izba Kontroli w 2008 r. pt. *Informacje o wynikach kontroli funkcjonowania systemu awansu zawodowego nauczycieli*, gdzie stwierdzono, że system awansu zawodowego wymaga modyfikacji, ponieważ większość nauczycieli uzyskała już stopień nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego. Obecnie prawie 60% nauczycieli ma najwyższy stopień awansu zawodowego (dane SIO, stan na 30.09.2016 r.). W kolejnym raporcie pt. *Informacja o wynikach kontroli Przygotowanie do wykonywania zawodu nauczyciela* z marca 2017 r. NIK zwróciła uwagę na konieczność zmian w awansie zawodowym nauczycieli rozpoczynających pracę w zawodzie. W informacji tej wskazano, że: *Dziewięciomiesięczny okres stażu o charakterze wprowadzającym do wykonywania zawodu nauczyciela jest zbyt krótki, aby ukształtować odpowiednie postawy oraz ugruntować kompetencje dydaktyczno-metodyczne służące sprawnemu i efektywnemu wykonywaniu tego zawodu (...). Ponadto w tak krótkim, bo zaledwie dziewięciomiesięcznym okresie stażu, trudno mówić o szczególnych osiągnięciach czy wręcz „dorobku zawodowym” nauczyciela, która dopiero zbiera pierwsze doświadczenia na tym stanowisku i rozpoznaje mechanizmy funkcjonujące w szkole, środowisku lokalnym, wśród uczniów itp.* Zdaniem NIK, komisja kwalifikacyjna przeprowadzająca postępowanie na stopień nauczyciela kon-

traktowego również nie spełnia do końca wymagań: *Komisja ta, jako instytucja wewnątrzszkolna, może nie być dostatecznie obiektywna. Skład tej komisji (dyrektor, opiekun stażu, przewodniczący zespołu przedmiotowego lub wychowawczego, w ramach którego pracuje stażysta, albo inny nauczyciel – w przypadku niepowołania takiego zespołu) powoduje, że jej członkowie – zaangażowani w proces uzyskiwania awansu zawodowego przez stażystę – pośrednio oceniają również wykonaną przez siebie pracę.* Stąd też pojawiły się zmiany dotyczące nawiązywania, zmiany i rozwiązywania stosunków pracy z nauczycielami w ustawie Karta Nauczyciela w zakresie art. 10, art. 10a, art. 19, art. 22, art. 23 i art. 27. W związku z powyższym od dnia 1 września 2018 r. z osobą posiadającą wymagane kwalifikacje, rozpoczynającą pracę w szkole, stosunek pracy nawiązuje się na podstawie umowy o pracę na czas określony obejmujący 2 lata szkolne w celu odbycia stażu wymaganego do uzyskania awansu na stopień nauczyciela kontraktowego, z zastrzeżeniem ust. 7. Dłuższy czas trwania pierwszego stażu w awansie, podejmowanego przez nauczyciela rozpoczynającego pracę, pozwoli mu na zaadaptowanie się w zawodzie i rozpoznanie predyspozycji do wykonywania tej pracy. Ponadto proponuje się zastąpienie dotychczasowej rozmowy przeprowadzanej z nauczycielem ubiegającym się o stopień nauczyciela kontraktowego przez komisję kwalifikacyjną, w skład której wcho-

dzą osoby z danej szkoły, egzaminem przeprowadzonym przez komisję egzaminacyjną, w skład której będą wchodziły również osoby spoza szkoły, tj. przedstawiciel organu sprawującego nadzór pedagogiczny, przedstawiciel organu prowadzącego szkołę oraz ekspert z listy ekspertów ustalonej przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

Warunkiem nadania nauczycielowi kolejnego stopnia awansu zawodowego jest spełnienie wymagań kwalifikacyjnych, o których mowa w art. 9 ust. 1 pkt 1 oraz ust. 2 i 3, odbycie stażu, z zastrzeżeniem art. 9e ust. 1–3, zakończonego co najmniej dobrą oceną pracy, oraz:

1. w przypadku nauczyciela stażysty – zdanie egzaminu przed komisją egzaminacyjną;
2. w przypadku nauczyciela kontraktowego – zdanie egzaminu przed komisją egzaminacyjną;
3. w przypadku nauczyciela mianowanego – uzyskanie akceptacji komisji kwalifikacyjnej po dokonaniu analizy dorobku zawodowego nauczyciela i przeprowadzonej rozmowie.

Kolejne zmiany dotyczące Karty Nauczyciela wynikały z postulatów Zespołu ds. statusu zawodowego pracowników oświaty, powołanego przez Ministra Edukacji Narodowej (zarządzenie nr 56 z dnia 3 listopada 2016 r.). W trakcie posiedzeń Zespołu oraz spotkań grup roboczych pod dyskusję poddano zagadnienia dotyczące: finansowania oświaty, systemu wynagradzania nauczycieli, awansu zawodowego i oceny pracy nauczycieli, czasu pracy oraz urlopów nauczycieli. Uwzględniono tutaj m.in. postulaty dotyczące powiązania ścieżki awansu zawodowego z oceną pracy nauczycieli oraz uzależnienie długości tej ścieżki od jakości pracy nauczyciela, co daje możliwość premiowania osób wyróżniających się jakością swojej pracy.

Obecna ocena dorobku zawodowego za okres stażu jest zastąpiona oceną pracy uwzględniającą m.in. dorobek zawodowy nauczyciela za okres stażu. Rozszerzeniu ulega skala ocen – z obecnej 3-stopniowej do 4-stopniowej:

1. ocena wyróżniająca;
2. ocena bardzo dobra;
3. ocena dobra;
4. ocena negatywna.

Zadbano też o możliwość finansowej gratyfikacji nauczycieli, którzy mimo zakończenia ścieżki awansu zawodowego nadal są bardzo aktywni zawodowo.

Nauczycielowi dyplomowanemu legitymującemu się co najmniej trzyletnim okresem pracy w szkole od dnia nadania stopnia nauczyciela dyplomowanego, który otrzyma wyróżniającą oceną pracy, będzie przysługiwał dodatek za wyróżniającą pracę, co jest odpowiedzią na sugestie, że nauczyciele szybko przechodzą całą ścieżkę awansu, a po uzyskaniu stopnia nauczyciela dyplomowanego brakuje możliwości dalszego rozwoju powiązanego z awansem finansowym. Wprowadzony mechanizm pozwoli na utrzymanie wysokiej jakości pracy nauczyciela dyplomowanego oraz umożliwi sprawdzanie, czy nauczyciel zachowuje odpowiedni poziom kompetencji zawodowych – w przypadku uzyskania kolejnej oceny pracy na niższym poziomie, nauczyciel utraci prawo do ww. dodatku.

Uzyskanie oceny pracy na określonym poziomie będzie miało również wpływ na długość ścieżki awansu zawodowego nauczycieli. Proponuje się wydłużenie okresów pracy w szkole niezbędnych do rozpoczęcia stażu na kolejny stopień awansu zawodowego: z 2 do 3 lat wydłuży się okres pracy niezbędny do rozpoczęcia stażu na stopień nauczyciela mianowanego oraz z 1 roku do 4 lat – okres pracy niezbędny do rozpoczęcia stażu na stopień nauczyciela dyplomowanego. Proponowana zmiana spowoduje, że podstawowa ścieżka awansu zawodowego będzie trwała 15 lat, a nie 10, ale będzie też możliwość jej skrócenia. Skrócenie ścieżki awansu zawodowego zostało uzależnione od uzyskania oceny pracy na określonym poziomie. Nauczyciel kontraktowy i nauczyciel mianowany, legitymujący się wyróżniającą oceną pracy, będzie mógł rozpocząć staż na kolejny stopień awansu zawodowego po przepracowaniu w szkole co najmniej 2 lat od dnia nadania poprzedniego stopnia. Możliwość skracania ścieżki awansu w zależności od jakości pracy nauczyciela pozwoli na elastyczne, zindywidualizowane podejście do rozwoju zawodowego nauczyciela oraz będzie stanowić dodatkowy element motywacyjny, umożliwiający promowanie najlepszych. Co ważne, jest to uprawnienie nauczyciela, które nie zależy od woli dyrektora szkoły.

Wprowadzono też przepis umożliwiający nauczycielom akademickim posiadającym stopień naukowy oraz legitymującym się co najmniej pięcioletnim okresem pracy w szkole wyższej uzyskanie z mocy prawa, z dniem nawiązania stosunku pracy w szkole, stopnia nauczyciela mianowanego. Jednocześnie wprowadzono przepis przejściowy dla nauczycieli zatrudnionych w dniu 1 września 2018 r. w szkole, posiadających stopień naukowy oraz legitymujących się co najmniej pięcioletnim okresem pracy w szkole wyższej – z tym dniem uzyskają oni z mocy pra-

wa stopień nauczyciela mianowanego, chyba że już uzyskali ten stopień na podstawie przepisów dotychczasowych. Zmiana ta ułatwi pozyskiwanie do pracy w szkole nauczycieli akademickich legitymujących się nierzadko wysokim poziomem kwalifikacji i kompetencji oraz znaczącym dorobkiem zawodowym, co jest szczególnie istotne w aspekcie pracy z uczniem o szczególnych potrzebach edukacyjnych, w tym z uczniem zdolnym.

W zakresie awansu zawodowego nauczycieli proponuje się również zmiany o charakterze doprecyzowującym. Przepisy art. 9d ust. 5 oraz art. 9f ust. 2 i 3 ustawy – Karta Nauczyciela regulują kwestię stażu w przypadku nieobecności nauczyciela w pracy z określonych przyczyn oraz w przypadku zmiany miejsca zatrudnienia.

Kolejnym kluczowym obszarem zmian jest wynagrodzenie nauczycieli – nowe przepisy mają na celu wzmocnienie jego motywacyjnego charakteru, mającego istotny wpływ na podniesienie jakości pracy nauczyciela i szkoły. Art. 33a ust. 1 Karty Nauczyciela wprowadza nowy dodatek: za wyróżniającą pracę, który będzie stanowił uzupełnienie obecnego systemu awansu zawodowego powiązanego z systemem wynagradzania.

Nauczycielowi dyplomowanemu legitymującemu się co najmniej trzyletnim okresem pracy w szkole od dnia nadania stopnia nauczyciela dyplomowanego oraz wyróżniającą oceną pracy będzie przysługiwał dodatek za wyróżniającą pracę w wysokości 16% kwoty bazowej, określanej dla nauczycieli corocznie w ustawie budżetowej. Nauczyciel zatrudniony w niepełnym wymiarze zajęć będzie miał prawo do tego dodatku w wysokości proporcjonalnej do wymiaru zatrudnienia.

Nauczyciele dyplomowani będą nabywali prawo do dodatku za wyróżniającą pracę:

1. z dniem 1 stycznia – w przypadku uzyskania ostatecznej wyróżniającej oceny pracy w okresie od dnia 1 lipca do dnia 31 grudnia roku poprzedzającego dany rok kalendarzowy;
2. z dniem 1 września – w przypadku uzyskania ostatecznej wyróżniającej oceny pracy w okresie od dnia 1 stycznia do dnia 30 czerwca danego roku kalendarzowego.

W przypadku uzyskania kolejnej oceny pracy na niższym poziomie, nauczyciel utraci prawo do tego dodatku z ostatnim dniem miesiąca kalendarzowego, w którym uzyskana przez nauczyciela niższa ocena pracy stała się ostateczna.

Nauczyciele dyplomowani będą mogli otrzymać dodatek za wyróżniającą pracę po raz pierwszy od dnia 1 września 2020 r., jednak w docelowej wysokości, określonej w art. 33a ust. 1 ustawy – Karta Nauczyciela, po raz pierwszy otrzymają go 1 września 2022 r. Do tego czasu wysokość dodatku będzie corocznie sukcesywnie wzrastała. W okresie przejściowym dodatek za wyróżniającą pracę ustala się w wysokości:

1. od 1 września 2020 r. do 31 sierpnia 2021 r. – 3% kwoty bazowej, określanej dla nauczycieli corocznie w ustawie budżetowej,
2. od 1 września 2021 r. do 31 sierpnia 2022 r. – 6% ww. kwoty bazowej.

Zastosowanie okresu przejściowego w zakresie wysokości dodatku za wyróżniającą pracę wynika z konieczności zapewnienia środków finansowych na ten cel.

Ujednoclenie tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć to kolejny temat uwzględniony przy zmianach, a dotyczą one pensum nauczycieli: pedagogów, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych, doradców zawodowych oraz nauczycieli posiadających kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej zatrudnianych dodatkowo w celu współorganizowania kształcenia integracyjnego oraz współorganizowania kształcenia uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie oraz zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

W obecnym stanie prawnym tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć nauczycieli posiadających kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej, zatrudnianych dodatkowo w celu współorganizowania kształcenia integracyjnego oraz współorganizowania kształcenia uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie oraz zagrożonych niedostosowaniem społecznym, ustalają dyrektorzy szkół na podstawie pensum nauczyciela szkoły w wymiarze 18 godzin. Funkcjonujące rozwiązania powodują zróżnicowanie sytuacji nauczycieli pracujących w szkołach prowadzonych przez różne jednostki samorządu terytorialnego, ponieważ niektóre organy prowadzące ustalają własne limity godzin pensum. W celu ujednoclenia omawianej sytuacji, w ustawie określa się pensum w wymiarze 20 godzin tygodniowo (odniesienie do średniej liczby godzin tygodniowego obowiązkowego wymiaru zajęć ww. nauczycieli wg danych SIO, stan na 30.09.2016 r.). Co ważne, nauczycielom realizującym w ramach stosunku pracy obowiązki określone dla stanowisk o różnym tygodniowym obowiązkowym wymiarze godzin zajęć, tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć ustala się jako iloraz łącznej liczby realizowanych godzin i sumy części etatów realizowanych

stulecie Niepodległej

w ramach poszczególnych tygodniowych wymiarów godzin zajęć, przy czym wynik zaokrąglą się do pełnych godzin w ten sposób, że czas zajęć do pół godziny pomija się, a powyżej pół godziny – liczy się za pełną godzinę. Godziny wyliczone ponad ten wymiar stanowią godziny ponadwymiarowe. Dodatkowo ustalono też wymiar czasu pracy nauczyciela posiadającego orzeczenie o niepełnosprawności. Nauczycielowi niepełnosprawnemu zaliczonemu do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, dla którego maksymalny tygodniowy wymiar czasu pracy jest ustalany zgodnie z art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 2046 i 1948 oraz z 2017 r. poz. 777, 935 i 1428), obniża się tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć proporcjonalnie do obniżenia maksymalnego tygodniowego wymiaru czasu pracy, z zaokrągleniem do pełnych godzin w ten sposób, że czas zajęć do pół godziny pomija się, a powyżej pół godziny – liczy się za pełną godzinę. ■

Literatura:

Ustawa z dnia 27 października 2017 roku o finansowaniu zadań oświatowych (Dz. U. 2017 poz. 2203)

Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 roku Karta Nauczyciela (Dz. U. 2017 poz. 1189 z późn. zm.)

<http://www.kuratorium.gda.pl/materialy-dla-dyrektorow-konferencja-przepisy-prawa-w-pracy-dyrektora-przedszkola-szkoly-placowki-oswiatowej> (dostęp: 22.03.2018)

<http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=1837>, Uzasadnienie 1827 (dostęp: 22.03.2018)

<https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-przygotowaniu-do-zawodu-nauczyciela.html> (dostęp: 22.03.2018)

file:///E:/Pobrane/px_remote_kno_p_07_079_200804041117251207300645_01.pdf (dostęp: 22.03.2018)

1918-2018
Niepodległa

Wspólnie będziemy świętować pod jednym hasłem: Niepodległa

Michał Piotrowski,
rzecznik prasowy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego

Nie tylko w tym roku, ale także w ciągu kolejnych dwóch lat, różnorodne wydarzenia będą przypominać o pomorskiej drodze do Niepodległej. Do udziału w tym projekcie marszałek Mieczysław Struk zaprasza samorządy i instytucje z całego województwa.

W 2018 r. będziemy świętować stulecie Niepodległości Polski. To wyjątkowy jubileusz, upamiętniający odzyskanie przez nasz naród wolności i suwerenności państwowej po 123 latach zaborów.

Święto wspólnoty i radości

Po raz pierwszy idea obchodów w województwie pomorskim została przedstawiona na konferencji prasowej, zorganizowanej 2 listopada 2017 r. w Ratuszu Głównego Miasta w Gdańsku. Obecni byli wtedy marszałek województwa pomorskiego Mieczysław Struk i prezydent Gdańska Paweł Adamowicz, a także członkowie Komitetu Honorowego Obchodów, w tym wicemarszałek Senatu Bogdan Borusewicz oraz prezes Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego Edmund Wittbrodt.

Podczas spotkania samorządowcy z Pomorza podpisali Deklarację współdziałania w organizacji uroczystych obchodów stulecie Niepodległej Polski. W dokumencie tym zapisano m.in.:

Droga do niepodległości była wrazem wspólnego, ogólnonarodowego pragnienia odzyskania państwa polskiego. Była to droga długa, trudna, okupiona wysiłkiem i poświęceniem wielu Polaków. Józef Piłsudski zwracając się w Belwederze do grona najbliższych współpracowników, tak mówił o odzyskanej niepodległości: „Jest to największa, najdonioślejsza przemiana, jaka w życiu narodu może nastąpić”. Mówił o przemianie, która zapoczątkowała nową kartę historii. Po stu latach widzimy wspólnie, że kartę tę na Pomorzu zapisaliśmy wieloma realizacjami idei wolności, solidarności i dążenia do pokoju i zgody. Pomorze i jego obywatele budowali nową Polskę, budowali Niepodległą. Ich historie powinny stać się inspiracją dla naszych społeczności, powinny budować naszą patriotyczną świadomość.

Marszałek Mieczysław Struk zachęcał więc wszystkie wspólnoty samorządowe z Kaszub, Kociewia, Żuław, Powiśla i ziemi słupskiej, aby włączyły się w te obchody. *To świetna okazja nie tylko do wspomnień i powrotu do historii,*

ale też przypomnienia osób, jak na przykład Antoni Abraham czy Aleksander Majkowski, które przysłużyły się polskości Pomorza. Pomorze w drodze do Niepodległej ma swoich bohaterów, o których chcemy pamiętać. Warto o nich mówić – zaznaczył marszałek Struk.

Od malowidła do strony internetowej

Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego patronuje projektowi *Pomorskie drogi do Niepodległej*. Jego założenia przedstawiono na konferencji prasowej, zorganizowanej 15 lutego 2018 r. w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Pomorskiego w Gdańsku. Obecni byli marszałek Mieczysław Struk oraz zaproszeni goście, w tym m.in. samorządowcy, naukowcy, artyści, przedstawiciele instytucji kultury, edukacji i sportu.

Stworzyliśmy projekt, który obejmować będzie nie tylko rok 2018, ale także 2019 i 2020. Mam nadzieję, że ten radosny jubileusz będzie dla wszystkich mieszkańców naszego województwa wspólnym świętem – zaznaczył na wstępie marszałek Struk.

Przykładowo wśród wielu planowanych w najbliższym czasie wydarzeń wymienić należy m.in. konkurs multimedialny dla uczniów pomorskich szkół, organizowany przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Słupsku, a także rejs *Do granic Niepodległej*, związany z edukacją morską dzieci i młodzieży, przygotowywany przez Pomorski Związek Żeglarski. Dodatkowo w Nadbałtyckim Centrum Kultury w Gdańsku odbędzie się konferencja naukowa *Cud jedności*, będą także pokazy specjalne filmu *Kamerdyner*.

Podczas spotkania zostały zaprezentowane pierwsze efekty związane z trwającą obecnie rekonstrukcją *Nieba polskiego*. To niezwykle malowidło przed wojną znajdowało się w auli Gimnazjum Polskiego w Wolnym Mieście Gdańsku. Niestety we wrześniu 1939 r. zostało zniszczone przez Niemców. Jednak dzięki pracy artystów z Akademii Sztuki Pięknych, pod kierunkiem prof. Jacka Zdybła, wkrótce w budynku przy ul. Augustyńskiego 1 będzie można znów je podziwiać. Sala, w której się znajduje, już niedługo ma zostać uroczysto otwarta dla zwiedzających.

Jest to bardzo dekoracyjne malarstwo, przesycone duchem polskości. Postanowiliśmy przywrócić je w całej wielkości, z zachowaniem wszelkich szczegółów. Nie było to proste, zwłaszcza że po całym malowidle zostało tylko 17 czarno-białych fotografii – podkreślał prof. Jacek Zdybel.

Fresk pokazuje sierpniowe niebo nad Polską w 1937 r. Jest tam m.in. gwiazdozbiór Tarcza Sobieskiego, wyróżniony przez Heweliusza dla uczczenia zwycięstwa wojsk polskich pod Wiedniem, oraz herb

Ciołek, umieszczony na cześć króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Znajdziemy też Herkulesa, który przypomina baśniowego woja piastowskiego z olbrzymimi, sumiastymi wąsami. W centrum obrazu siedzi Mater Polonia, a dookoła jest ok. 50 bardzo młodych, pięknych dziewcząt w baśniowych strojach. Polonia to kobieta w białej szacie, u jej stóp jest biały orzeł, a nad nimi rozpościera się baldachim. Wokół zgromadzone są najróżniejsze alegorie: przemysłu, rzemiosła i rolnictwa. Jedna z nich trzyma transatlantyk, druga fabrykę, a jeszcze inne niosą snopki czy wieniec dożynkowy. *Mimo zabawowego i ludycznego charakteru całości, każdy z tych elementów ma swoje znaczenie i odniesienie w literaturze, kulturze i historii Polski* – wyjaśniał prof. Jacek Zdybel.

W ramach projektu *Pomorskie drogi do Niepodległej* powstała też specjalna strona internetowa – www.niepodlegla.pomorskie.eu – na której są udostępniane m.in. informacje historyczne, biogramy bohaterów, publikacje popularnonaukowe, a przede wszystkim – kalendarz organizowanych wydarzeń.

Jak szliśmy do Niepodległej?

Specyfika pomorskiej drogi do Niepodległej jest zupełnie inna niż w pozostałych częściach naszego kraju. *Na pewno różnił nas sposób wchodzenia do Niepodległej. Celowo mówię „wchodzenia”, a nie prostego „przyłączenia”.* Mówimy bowiem nie o powrocie Pomorza do Polski, ale o powrocie Polski na Pomorze – wyjaśnia prof. Cezary Obracht-Prondzyński.

W końcu 1918 r. powstała wolna Rzeczpospolita i pojawiła się szansa, aby realnie zacząć mówić o powrocie Polski na Pomorze. Zwłaszcza, kiedy wybuchło powstanie w Wielkopolsce, a duża część mieszkańców Pomorza przedarła się przez kordon graniczny i ruszała do walki. Potem był rok 1919, w którym na poziomie międzynarodowym rozstrzygały się kluczowe kwestie dotyczące przyszłości naszego regionu. Coraz bardziej oczywiste stawało się, że władza niemiecka się kończy. Natomiast dla polskich elit rzeczą niewyobrażalną byłoby odrodzone państwo bez dostępu do morza. Wtedy to powstały pierwsze załączki polskiej administracji na Pomorzu. I w końcu przyszedł rok 1920, kiedy to w styczniu i lutym wkroczyło wojsko polskie oraz nastąpiło oficjalne przejście władzy.

Jak przypomina prof. Cezary Obracht-Prondzyński: *Niektórym dane było doświadczyć Niepodległej już w 1920 roku, ale niektórzy mogli świętować dopiero w roku 1945. Chcemy pokazać ten bardzo złożony proces kształtowania się państwa polskiego na Pomorzu.* ■

badania i analizy

Między PISA 2015 a PISA 2018 – refleksje w oczekiwaniu

Magdalena Urbaś,
nauczyciel konsultant CEN ds. diagnoz i analiz
oraz edukacji biologii i przyrody

Przed nami kolejna edycja Programu Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów (Programme for International Student Assessment – PISA).

W tym roku badanie główne PISA 2018 odbywa się w okresie 1 marca – 25 kwietnia i obejmuje 228 wylosowanych gimnazjów, 15 szkół podstawowych oraz 15 szkół średnich z terenu całej Polski.

Czas oczekiwania na najnowsze wyniki badania warto wykorzystać na powrót do wniosków z poprzedniej edycji. Wnioski te są wciąż nieskonsumowaną do końca dawką wiedzy o uczniach i nauczycielach. Dane zebrane w trakcie badania PISA stanowią podstawę do przygotowania szczegółowych raportów oraz opracowań, inspirując badaczy i przedstawicieli środowiska oświatowego do refleksji oraz wnioskowania. Wnioski z badania mogą też być pomocne przy podejmowaniu wielu różnych decyzji edukacyjnych.

Ciekawym spojrzeniem na wyniki ostatniego badania PISA jest publikacja przygotowana przez Evidence Institute we współpracy ze Związkiem Nauczycielstwa Polskiego¹. W przywołanej publikacji znajdziemy szerokie omówienie wniosków płynących nie tylko z ostatniego badania PISA (2015), ale także z innych międzynarodowych badań: TIMSS (*Trends in International Mathematics and Science Study* – Międzynarodowe Badanie Wyników Nauczania Matematyki i Nauk Przyrodniczych) oraz PIAAC (the Programme for the International Assessment of Adult Competencies – Międzynarodowe Badanie Kompetencji Osób Dorosłych).

W raporcie dużo miejsca poświęcono naukom przyrodniczym, które w 2015 r. były głównym obszarem zainteresowania badania PISA. Lektura raportu nasuwa kilka spostrzeżeń:

1. Wciąż za mało doświadczeń na lekcjach przedmiotów przyrodniczych.

64,5% badanych 15-latków w Polsce deklarowało w 2015 r., że nigdy lub prawie nigdy nie spędza czasu w laboratorium na lekcjach przedmiotów przyrodniczych. W tym obszarze wypadamy znacznie gorzej niż inne kraje OECD, gdzie średni odsetek kształtuje się

na poziomie 33%. Polscy uczniowie w podobny sposób odpowiadali także w 2006 r.

2. Polscy uczniowie coraz bardziej lubią nauki przyrodnicze.

Wskaźnik przyjemności z uczenia się przedmiotów przyrodniczych został oszacowany na podstawie zawartych w kwestionariuszu stwierdzeń: *z przyjemnością uczę się tematów związanych z naukami przyrodniczymi; lubię czytać o rzeczach związanych z naukami przyrodniczymi; lubię zdobywać nową wiedzę z nauk przyrodniczych; interesuje mnie uczenie się zagadnień z nauk przyrodniczych*. Polska (wartość wskaźnika: 0,27) plasuje się tuż za Irlandią (0,36), uzyskując przy tym największy przyrost wskaźnika uczniowskich deklaracji pozytywnego nastawienia do poszerzania wiedzy przyrodniczej. Średnio dla krajów OECD nie odnotowano zmiany w wartości omawianego wskaźnika. W Polsce wzrost wartości wskaźnika między edycjami badania 2006 a 2015 współwystępuje z nieistotnym statystycznie wzrostem wyników uczniów².

Jak wytłumaczyć i pogodzić powyższe spostrzeżenia?

Dalsza lektura raportu przynosi próbę interpretacji: *W poszukiwaniu wyjaśnienia tej sytuacji możemy wskazywać na zmiany, jakie zachodzą w nauczaniu przedmiotów przyrodniczych w Polsce. Mimo że wciąż brakuje zasadniczych rozwiązań wprowadzających na większą skalę metody eksperymentalne, nauczyciele w większym stopniu starają się przekazywać wiedzę w ciekawy i problemowy sposób. Można również zaobserwować modę na zapewnianie przez rodziców zajęć dodatkowych, prezentów w postaci eksperymentalnych zestawów edukacyjnych itd.*

3. Uczeń poświęca na nauki przyrodnicze tyle samo czasu poza szkołą, co w szkole. Polscy 15-latkowie spędzają 3 godziny tygo-

¹ Jakubowski, M., Konarzewski, K., Muszyński, M., Smulczyk, M., Walicki, P. (2017). *Szkolne talenty Europy u progu zmian. Polscy uczniowie w najnowszych badaniach międzynarodowych*. Raport Fundacji Evidence Institute i Związku Nauczycielstwa Polskiego, www.evidenceinstitute.pl.

² *Ibidem*.

dniowo na obowiązkowych zajęciach, co oznacza najniższy wymiar w krajach UE. Natomiast deklarują, że przeznaczają średnio 3,1 godziny tygodniowo na naukę tych przedmiotów poza szkołą (prace domowe, zajęcia dodatkowe, przygotowanie do lekcji). Ten wskaźnik znajduje się na poziomie średniej krajów OECD. Przy czym polscy nastolatki łącznie na wszystkie przedmioty dodatkowo, poza szkołą, przeznaczają 17,5 godziny w tygodniu. Pod tym względem znajdujemy się powyżej średniej OECD. Uczniowie z krajów, które uzyskały najwyższe wyniki w badaniu PISA (Finlandia i Niemcy) spędzają w ten sposób tylko 12 godzin tygodniowo.

4. Mało efektywnie uczymy (się) przedmiotów przyrodniczych.

Badanie PISA 2015 obejmowało także ocenę rozumowania polskich nastolatków w naukach przyrodniczych. W stosunku do liczby godzin poświęcanych na naukę przedmiotów przyrodniczych, także poza szkołą, polski 15-latek uzyskuje stosunkowo niski wynik (poniżej średniej OECD) w zakresie rozumowania w omawianych przedmiotach.

A zatem?

W zakresie kształcenia przyrodniczego wciąż pozostaje wiele do zrobienia. A jednak, pomimo tych wyraźnych niedomagań, wyniki polskich uczniów w obszarze rozumowania w naukach przyrodniczych znalazły się powyżej średniej wyników OECD (Polska: 501 punktów, OECD: 493 punkty). W odniesieniu do roku 2006, kiedy to w centrum zainteresowania badania PISA również znajdowały

się nauki przyrodnicze, wynik pozostaje praktycznie bez zmiany.

Nasuwa się przypuszczenie, że przed nauczaniem przedmiotów przyrodniczych w Polsce jest jeszcze duża przestrzeń rozwoju. Być może kluczem do zmiany *status quo* będzie przyjęcie do wiadomości, że nauki przyrodnicze bez eksperymentowania nie istnieją. W tym względzie nie powinno być ani wymówki, ani pola do uniku. Wiele w tej sprawie już zrobiono i wiele należy zrobić, aby to przekonanie trwale ugruntowało się u wszystkich osób zaangażowanych w proces edukacyjny. Na końcu łańcucha zdarzeń znajduje się nauczyciel i to jego decyzje przekładają się na finalny kształt lekcji. Tym niemniej ważne jest nie tylko postawienie wymagań i oczekiwań, ale także stworzenie warunków umożliwiających ich spełnienie.

Zachęcam do zapoznania się z pełnym tekstem raportu przygotowanego przez Fundację Evidence Institute i Związek Nauczycielstwa Polskiego. Raport obejmuje także m.in. wnioski z badań TIMSS oraz PIAACC, w tym szereg specjalnie przygotowanych analiz i zestawień danych z badań międzynarodowych.

Egzamin ósmoklasisty – arkusze pokazowe CKE

Na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (<https://cke.gov.pl>) jest dostępny pełen zestaw pokazowych arkuszy egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego, matematyki (w tym w językach: kaszubskim, litewskim i ukraińskim) oraz z języków obcych nowożytnych – angielskiego, francuskiego, hiszpańskiego, niemieckiego, rosyjskiego i włoskiego. Oprócz arkuszy egzaminacyjnych dla uczniów bez niepełnosprawności i uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (EO_1), CKE przygotowało również pozostałe typy arkuszy: dla uczniów z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera (EO_2), dla uczniów słabowidzących, czcionka 16 pkt (EO_4) i czcionka 24 pkt (EO_5), dla uczniów niewidomych – czarnodruk (EO_6), dla uczniów niesłyszących i słabosłyszących (EO_7), dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim (EO_8), dla uczniów z mózgowym porażeniem dziecięcym (EO_Q), a także dla uczniów, którym ograniczona znajomość języka polskiego utrudnia zrozumienie czytanego tekstu (EO_C). Opracowano również zasady oceniania rozwiązań wszystkich zadań. Do arkuszy z języków obcych nowożytnych dołączono też pliki dźwiękowe i transkrypcje nagrań.

M.B.-U.

TIK w szkole

II LO im. Adama Mickiewicza ze Słupska na liście najlepszych szkół na świecie

education.microsoft.com

oprac. zbiorowe: Centrum Prasowe Microsoft Polska

Po dwóch latach od przystąpienia do programu Szkoła w Chmurze Microsoft, II LO im. Adama Mickiewicza w Słupsku zostało zaliczone przez Microsoft do grona najbardziej innowacyjnych szkół na świecie. Dzięki wprowadzeniu najnowszych narzędzi informatycznych do procesu nauczania i otwarcia kadry na innowacyjne metody dydaktyczne, szkoła może teraz pochwalić się tytułem szkoły pokazowej Microsoft (*Microsoft Showcase School*) jako jedna z 8 placówek w Polsce. Pokazowe szkoły Microsoft tworzą globalną społeczność 2 000 placówek i są liderami cyfrowej transformacji, wyznaczając kierunek rozwoju sektora edukacji na całym świecie.

Mobilna nauka i komunikacja w grupie

Dzięki wykorzystaniu platformy Microsoft Office 365, uczniowie nie tylko pracują nad wspólnymi projektami, ale także rozwijają kompetencje komunikacyjne, mając do dyspozycji narzędzia podobne do sieci społecznościowych. Zachęca ich to do współpracy i – jak sami przyznają – bez względu na to, czy są akurat w szkole, czy poza nią, mogą uczestniczyć we wszystkim dzięki aplikacjom sprzyjającym komunikacji online i mobilnemu dostępowi do technologii.

Platforma Office 365 sprawia, że młodzież zaczyna się ze sobą lepiej komunikować, także poza szkołą – podczas pracy nad wspólnym zadaniem – wcześniej nie mieliśmy takich narzędzi – mówi Mariusz Domański, dyrektor II LO w Słupsku. Dzięki wykorzystaniu technologii, nauczyciele mogą wspierać młodzież na bieżąco, wysyłając materiały, wyznaczając zadania do pracy w grupie czy odpowiadając na pytania uczniów. Co bardzo ważne w obecnych czasach zalewu różnej jakości informacji, nauczyciele w naszej szkole wykorzystują narzędzia Office 365 również do udostępniania wiarygodnych, zweryfikowanych źródeł wiedzy, często trudnodostępnych, które pomagają uczniom lepiej zrozumieć materiał oraz poszerzają wiedzę wynikającą z programów dydaktycznych – dodaje Mariusz Domański.

Szkoła zarządzana w chmurze

Wprowadzenie rozwiązań Office 365 zmieniło także sposób realizowania działań związanych z zarządzaniem szkołą. Jest to szczególnie istotne, biorąc pod uwagę specyfikę pracy nauczycieli: inaczej niż w przypadku pracowników biur czy korporacji, nie

są oni dostępni na miejscu od 9.00 do 17.00 – ich czas pracy jest uzależniony od planów lekcji i innych zadań. Dostęp do wspólnych materiałów oraz bieżąca komunikacja z gronem pedagogicznym to nie tylko wygoda, ale przede wszystkim oszczędność czasu dla dyrekcji placówki. W życiu szkoły są często gorące okresy, kiedy przepływ informacji powinien być błyskawiczny, żeby można było podjąć kluczowe decyzje jak najszybciej. Wdrożona technologia pomogła znacznie przyspieszyć i usprawnić te procesy. Dzięki niej udało się także zrobić coś dla środowiska i szkolnego budżetu – zapas papieru używany do tej pory do drukowania wielu kopii dokumentów, wystarczający wcześniej na miesiąc, teraz jest używany w ciągu pół roku.

Technologie rozwijają się niezwykle szybko i są obecne w niemal każdej dziedzinie życia. Dlatego to właśnie edukacja pełni rolę drogowskazu i przewodnika, a dla nas w Słupsku jest jednym z istotnych priorytetów rozwoju. Najważniejsze, aby młodzi ludzie byli jak najlepiej przygotowani w przyszłości do podejmowania coraz to nowych wyzwań na rynku pracy. Ogromnie się cieszymy, gdy wynikiem naszej wspólnej pracy nad poziomem edukacji w Słupsku są takie wyróżnienia naszych placówek. A współpraca z firmą taką jak Microsoft jest dla nas niezwykle cenna – powiedziała Krystyna Danilecka-Wojewódzka, Zastępca Prezydenta Miasta Słupska.

W szkołach modelowych Microsoft duży nacisk jest kładziony na zindywidualizowane podejście do młodego człowieka. Technologie służą np. rozwijaniu umiejętności programistycznych, ale także pozwalają zdobywać doświadczenie i wiedzę, niezbędną do uzyskania wymarzonej

pracy w przyszłości. Jesteśmy obecnie o krok od tego, aby języki programowania gościły w CV tuż obok znajomości języków obcych – mówi Cecylia Szymańska-Ban, Manager ds. Sektora Edukacyjnego w Microsoft Polska.

Dostęp do programu Microsoft Showcase School jest bezpłatny. Każda placówka może aplikować do niego w dowolnym momencie. Musi jednak przejść weryfikację i spełnić konkretne kryteria, aby zakwalifikować się do tego wyjątkowego grona.

Szkoła, która dołącza do programu, zostaje wpisana na listę Szkół Microsoft i zyskuje globalną rozpoznawalność. Co kwartał są organizowane specjalne telekonferencje, dzięki którym żadne pytanie nie zostaje bez odpowiedzi, a pomoc specjalistów Microsoft dociera do wszystkich nauczycieli i ich podopiecznych – mówi Agata Kapica, odpowiedzialna za program w polskim oddziale Microsoft.

Nauczanie z wykorzystaniem technologii – inwestycja w przyszłość uczniów

Nadrzędną ideą przyświecającą programowi Szkół w Chmurze Microsoft jest kształcenie uczniów w taki sposób, aby rozwijali swoje umiejętności w obszarze wykorzystania technologii w różnych dziedzinach. Takie interdyscyplinarne podejście i otwarcie się szkoły na najnowsze rozwiązania gwarantuje uczniom solidną bazę i przygotowanie do szybko zmieniającego się środowiska pracy. Już teraz analitycy rynku prognozują, że w ciągu najbliższych 20 lat niektóre zawody całkiem znikną, a na ich miejsce pojawią się zupełnie nowe, dzisiaj jeszcze nieistniejące. 90% wszystkich miejsc pracy będzie wymagało kompetencji cyfrowych, a już obecnie każdego dnia powstaje nowa, dobrze płatna praca, wygenerowana przez europejską gospodarkę cyfrową.

International School of Gdańsk – międzynarodowa szkoła oczami nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej

Karolina Żyra

Współczesna oświata zapewnia szeroki wybór ofert edukacyjnych. Znalezienie odpowiedniej szkoły jest niezwykle trudnym zadaniem. Rodzic musi odpowiedzieć sobie na pytanie, jakiej edukacji chce dla swojego dziecka i jakie metody są najbliższe jego podejściu do wychowania. Niewątpliwie jednak każdy pragnie, aby jego dziecko uczyło się w przyjaznej atmosferze, która będzie pozytywnie wpływała na proces edukacyjny.

Taką szkołą może być International School of Gdańsk, która jest miejscem, gdzie każdy uczeń ma szansę, aby w międzynarodowym środowisku odkrywać swoje możliwości i rozwijać swój potencjał, korzystając z pomocy nauczycieli stosujących niekonwencjonalne metody na bazie standardów IB (*International Baccalaureate*).

International School of Gdańsk jest międzynarodową szkołą, która została założona w 2010 r. z inicjatywy Miasta Gdańsk oraz Gdańskiej Fundacji Oświatowej. Szkoła

przyjmuje uczniów z całego świata. Większość zajęć – matematyka, biologia, chemia, przyroda, plastyka, muzyka oraz wiele innych – jest prowadzona w języku angielskim. Jedynie język polski, historia Polski oraz geografia Polski odbywają się w języku polskim. Jest to często sporym wyzwaniem dla uczniów, jednak odpowiednie metody nauczania oraz przyjazna atmosfera sprawiają, że nie jest to dla nich przeszkodą w nauce. Uczniowie są zanurzeni w rzeczywistości dwujęzycznej, dzięki czemu w błyskawicznym tempie

Fot. Archiwum szkolne

podnoszą swoje kompetencje językowe i przedmiotowe.

International School of Gdańsk dąży do tego, aby uczniowie byli wszechstronnie wykształceni, twórczy i samodzielni w działaniu, świadomi swoich możliwości oraz potrzeb, aktywni w życiu społecznym, dbający o środowisko, a także uczący się przez całe życie oraz przygotowani do dalszej drogi w nieustannie zmieniającym się świecie.

Szkoła wdraża IB w szkole podstawowej, w programie PYP (*Primary Years Programme*). Obecnie udało się już uzyskać status Kandydata PYP World School. PYP jest programem, dzięki któremu uczniowie rozwijają swoje umiejętności i wiedzę oraz kształtują postawy niezbędne do tego, aby mogli odnieść sukces nie tylko w procesie kształcenia, ale również w życiu.

Program ten opiera się na pracy na 6 następujących działach / etapach: *Who we are, Where we are in place and time, How we organize ourselves, How we express ourselves, Sharing the planet* oraz *How the world works*. Pomimo tego, że działy zawsze mają tę samą nazwę, to mogą się od siebie różnić w zależności od koncepcji szkoły czy też nauczyciela. Łączy je jednak podstawowa zawartość merytoryczna wyznaczana przez standardy IB. Każdy z działów jest budowany na podstawie głównego pomysłu (*central idea*). Natomiast każdy taki pomysł jest dodatkowo rozbudowywany w formie wątków (*lines of inquiry*), które nauczyciel oraz uczniowie będą wspólnie odkrywać. Według zasad PYP bardzo istotne jest, aby dzieci miały swój udział w procesie kształcenia i aby cały ten cykl miał charakter badawczy. To właśnie uczniowie powinni wykonywać wszystkie czynności w celu dotarcia do wiedzy oraz nabycia nowych umiejętności.

Swoją przygodę z International School of Gdańsk rozpoczęłam we wrześniu tego roku. Obecnie jestem wychowawcą klasy III w szkole podstawowej. Od samego początku miejsce to ujęło mnie swoją atmosferą oraz podejściem do nauczania. Nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej nie używają

podręczników, co pozwala na pracę na własnych, często autorskich materiałach. Dodatkowo działy pozwalają na wykorzystywanie przeróżnych metod pracy, które skupiają się na uczniach oraz ich potencjale. Tworząc własne materiały, można od razu wziąć pod uwagę nie tylko możliwości uczniów, ale również ich zainteresowania. Ponadto nauczyciele pracują wspólnie nad planowaniem każdego działu, tak aby zarówno wychowawcy, jak i nauczyciele przedmiotów mieli swój udział w tym procesie. Pozwala to nie tylko na lepszą współpracę w ramach grona pedagogicznego, ale również na stworzenie zespołu, w którym zawsze można zwrócić się do kogoś z prośbą o radę lub pomoc, ale przede wszystkim – spojrzeć na zagadnienie z odmiennych perspektyw. Warto także zaznaczyć, że mamy w naszym gronie nauczycieli z różnych stron świata: z Australii, Hiszpanii, Wielkiej Brytanii czy nawet USA. Wszyscy zatem pracujemy w międzynarodowym i wielokulturowym środowisku, co pozwala nam na poznanie innych obyczajów oraz tradycji. Uczy też nas i naszych uczniów, jak ważna jest tolerancja. Dla mnie praca w tak zróżnicowanym oraz pełnym życia środowisku jest niezwykle ciekawym doświadczeniem, które poszerza moje horyzonty. Dzięki współpracy wszystkich członków grona pedagogicznego możemy stworzyć odpowiednie warunki, które pozwolą uczniom na wykorzystywanie swojego potencjału oraz odkrywanie umiejętności.

Praca w systemie PYP jest wyzwaniem i wymaga dużego nakładu pracy, ale jest jednocześnie niezwykle satysfakcjonująca i pozwala nieustannie rozwijać swoje kompetencje.

Karolina Żyra – wychowawca klasy 3 w International School of Gdańsk, doktorantka studiów pedagogicznych na Uniwersytecie Gdańskim. Interesuje się nauczaniem języka angielskiego metodą CLIL oraz edukacją przyrodniczą.

Narodowe Czytanie 2018

Tegoroczna, już VII, edycja Narodowego Czytania zbiega się w czasie z uroczystymi obchodami 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości. Dlatego też, oprócz wyboru Przedwiośnia Stefana Żeromskiego jako lektury na kulminację akcji (8 IX 2018 r.), Prezydent RP zaproponował do czytania przez cały rok listę 44 tekstów literackich, składających się na Antologię Niepodległości. Szczegółowe informacje dotyczące Narodowego Czytania są dostępne pod adresem: www.prezydent.pl/kancelaria/narodowe-czytanie.

ria/narodowe-czytanie.

M.B.-U.

Gala projektu Erasmus+ pt. *Migration – Challenge, Change and Chance* (II LO w Gdańsku) – spotkanie w Europejskim Centrum Solidarności

oprac. Ewa Marzjan-Jeleńska,
nauczyciel języka angielskiego, koordynator projektu

Erasmus+

II Liceum Ogólnokształcące
im. dr. Władysława Pniewskiego
w Gdańsku

9 marca 2018 r. w Europejskim Centrum Solidarności odbyła się Gala projektu Erasmus+ *Migration – Challenge, Change and Chance*¹, realizowanego przez II Liceum Ogólnokształcące w Gdańsku. Gala była podsumowaniem dwuletnich działań prowadzonych w partnerstwie ze szkołami z Niemiec (Lubeka) i Finlandii (Kotka). Głównym celem projektu było podniesienie poziomu tolerancji i akceptacji w stosunku do imigrantów oraz promowanie zrozumienia wobec innych kultur i zwyczajów. Organizując spotkanie podsumowujące w Europejskim Centrum Solidarności, chcieliśmy przybliżyć cele i rezultaty projektu szerszej publiczności w miejscu, które dla społeczności Europy jest symbolem wolności oraz solidarności.

Gałą otworzył Pan Paweł Adamowicz Prezydent Miasta Gdańska. W dyskusji panelowej swoją obecnością zaszczylicili nas zaproszeni goście: Pani Monika Kończyk Pomorski Kurator Oświaty, Pani Rita Jankowska – dramatopisarka, założycielka Teatru Błękitna Sukienka, animatorka społeczna, Pani Karolina Stubińska – Wiceprezes Centrum Wsparcia Imigrantek i Imigrantów, Pani Julia Shalovskaya – Współprzewodnicząca Rady Imigrantów i Imigrantek, Ks. Piotr Brzozowski – Z-ca Dyrektora Caritas Archidiecezji Gdańskiej, a także Denis Jewtuszenko – uczeń naszej szkoły, maturzysta, imigrant z Ukrainy, poprzedni Przewodniczący Samorządu Uczniowskiego, obecnie Wiceprzewodniczący Młodzieżowej Rady Miasta Gdańska.

Podczas spotkania uczniowie II LO zaprezentowali przedstawienie dramatyczne pt. *Znawcy potworów*, przygotowane we współpracy z dramatopisarką i reżyserką teatralną Panią Ritą Jankowską, a także debatę oksfordzką z tezą *Migracja to wyzwanie i szansa dla współczesnej Europy*. Przedstawiciele uczniów z każdego kraju opowiedzieli o szkolnych działaniach projektowych. Goście otrzymali certyfikaty uczestnictwa oraz upominki. Spotkanie w całości odbywało się po angielsku, jako że w tym czasie gościliśmy w Gdańsku uczniów i nauczycieli ze szkół partnerskich.

Projekt dał nam możliwość rozwoju oraz poszerzenia horyzontów i stanowił niepowtarzalną okazję do dyskusji na płaszczyźnie międzynarodowej

¹ Artykuł przybliżający projekt ukazał się w nr. 85 „Edukacji Pomorskiej” (str. 29-34).

Gala była bardzo rozwijającym i wartościowym wydarzeniem. Możliwość wymiany zdań o poważnym europejskim problemie, jakim jest migracja ludzi z różnych krajów i z rozbieżnymi poglądami, jest bardzo cennym doświadczeniem. Sama debata, w której miałem przyjemność brać udział, była dość sporym wyzwaniem, lecz debatowanie przy tak znakomitej publiczności przyniosło mi wiele satysfakcji i dumy. Występowanie na scenie, w szczególności przy tak dużej widowni, nie jest łatwe, ale na pewno to coś wyjątkowego, co zapamiętam na długo.

Adam Furche, kl. II

Fot. Fre3cam II LO w Gdańsku

Prezydent Miasta Gdańska Paweł Adamowicz otwiera Galę

oraz promocji idei najbardziej istotnych we współczesnej Europie. Przebieg Gali w ECS jako jego podsumowanie potwierdził, jak ogromnym zaangażo-

Fot. Fre3cam II LO w Gdańsku

Spektakl Znaczący potworów

waniem, świetną pracą zespołową oraz otwartością, nawet na trudne tematy, wykazała się nasza społeczność szkolna – zarówno uczniowie, jak i nauczyciele.

Moim zdaniem spektakl, w którym miałam przyjemność występować, był bardzo inspirujący i dający do myślenia. Powstał na podstawie pomysłów samych aktorów i oddawał nasz punkt widzenia. Sądzę, że dzięki przedstawianiu potrafię dostrzec również „tę drugą stronę” i spojrzeć na problem imigracji z innej perspektywy. Gala w ECS była bardzo dobrze przygotowana. Ukazywała

problem migracji w różnych wariantach. Jako aktor w przedstawieniu o uchodźcach mogę stwierdzić, że pokazanie tego problemu wcale nie jest łatwe ani proste. Wymaga odpowiedniej wiedzy i umiejętności patrzenia obiektywnie. Cała gala bardzo mi się podobała i moim zdaniem dawała dużo do myślenia.

Wiktorija Kozdroń, kl. I

Cała gala w ECS sprawiła, że uświadomiłem sobie, dlaczego właściwie robiliśmy to przedstawienie. Wśród publiczności byli Finowie, Niemcy, jak i nasi rodacy, ale czułem się, jakbym mówił do ludzi takich samych jak ja. Nie wyobrażałem sobie żadnych barier kulturowych czy innych sztucznych przeszkód, które tak naprawdę sami sobie wytwarzamy. Czułem, jak trafiamy do tych ludzi

Fot. Fre3cam II LO w Gdańsku

Dyskusja panelowa z udziałem zaproszonych gości

Fot. Fre3cam II LO w Gdańsku

Debata oksfordzka

Fot. Fre3cam II LO w Gdańsku

Prezentacja działań projektowych

pomimo komunikacji zupełnie innym językiem. Podobało mi się to, że w końcowym etapie naszego przedstawienia, gdy publiczność miała powtarzać po nas pewne czynności, zaangażowali się absolutnie wszyscy. Później, na prezentacjach przygotowanych przez grupy z wymiany, było widać, jak bardzo wszyscy angażowali się w to, co robili, że cały ten projekt nie jest im obojętny i że z chęcią zawierali nowe znajomości czy opowiadali o swojej kulturze. Jeszcze raz to powiem: z całej gali wyszedłem naprawdę pod ogromnym wrażeniem.

Bartosz Mikucki, kl. I

Gala w ECS, w której uczestniczyliśmy, była świetną okazją do zgłębienia tematu migracji. Debata, w której brałem udział, przebiegła świetnie i myślę, że zarówno obie strony, jak i widownia, mieli okazję dowiedzieć się czegoś nowego oraz skonfrontować swoje poglądy. Takie inicjatywy są potrzebne – tym bardziej, że w dzisiejszych czasach z każdej

strony jesteśmy bombardowani informacjami (często fałszywymi), które musimy nauczyć się weryfikować. Dialog i zderzenie poglądów zawsze rozwija, dlatego cieszę się, że miałem okazję wziąć udział w tym wydarzeniu.

Filip Szpilewski, kl. II

Panel dyskusyjny, debata oksfordzka, pokaz teatralny, czy też prezentacje uczniów przybliżające działania projektowe, były niezwykle rozwijające. Poruszenie trudnej tematyki pomogło w dostrzeżeniu realnego problemu, jakim jest migracja. Sposób prezentacji i zaangażowanie, poparte ciężką pracą członków grupy Erasmus+, zachęciły do akceptacji i tolerancji wobec imigrantów, czy też szeroko pojętej odmienności. Gala, mimo uroczystego wydźwięku, przekazała również wiele cenionych wartości, opierających się na szerzeniu empatii i zrozumienia.

Julia Czaja, kl. II

Podczas ogłaszania prelegentów, którzy mieli debatować, dostałem owacje całej sali, co już dodało mi pewności siebie i poczucia, że jestem w gronie „drugiej rodziny”.

Pamiątkowe zdjęcie uczestników Gali

Fot. Fre3cam II LO w Gdańsku

W trakcie rozmowy podobało mi się podejście do problemu migracji z różnych stron, przekonanie się, jak to zjawisko jest postrzegane w organizacjach, szkołach i Kościele Katolickim. Gdy doszło do mojej części przemówienia, to opowiedziałem wszystko tak, jak czułem wtedy, gdy tylko przekroczyłem granicę Polski. Nie ukrywałem nic, mówiłem od serca. Moją wypowiedź przyjęto bardzo ciepło, co również można było zauważyć po reakcji sali. Jestem niezwykle dumny z tego, że wzięłem udział w tak ważnym wydarzeniu, które otwiera nowe horyzonty dla człowieka.

Denis Jewtuszenko, kl. III
Byłem mówcą strony propozycji podczas debaty oksfordzkiej dotyczącej migracji. Pomimo tego, że z językiem angielskim mam do czynienia od ponad 10 lat, anglojęzyczna debata oksfordzka była dla mnie niezwykłym przeżyciem, zwłaszcza ze względu na fakt, że to było moje pierwsze wystąpienie w tym języku przy tak dużej – liczącej ponad 400 widzów – publiczności. Pomimo lekkiej tremy, która udzieliła mi się podczas wystąpienia, całą galę wspominam bardzo dobrze, zarówno przez pozytywną atmosferę, jaka panowała w drużynie podczas przygotowań do debaty, jak i rezultat długiej pracy oraz żmudnych przygotowań w postaci mojej mowy, składającej się ze starannie przygotowanych i opracowanych argumentów. Ponadto, panel dyskusyjny dotyczący migracji, jej przyczyn i innych zjawisk jej towarzyszących, ukazał to zagadnienie w wielokrotnie szerszym spektrum niż media, które zdają się kreować migrację jako zjawisko niekorzystne dla społeczeństwa, zupełnie zapominając o tym, co dzieje się po drugiej stronie ekranu, na granicy.

Mikołaj Gwizdowski, kl. I

Europejski wymiar kształcenia nauczycieli Zespołu Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich

Anna Pawelec i Elwira Wiśniewska,
koordynatorki projektów w ZSGH w Gdańsku

W myśl idei kształcenia się przez całe życie Zespół Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich w Gdańsku realizuje dwa projekty: *Hiszpańskie staże kluczem do sukcesu zawodowego* (w ramach projektu *Staż zagraniczne dla uczniów i absolwentów szkół zawodowych oraz mobilność kadry kształcenia zawodowego*, realizowanego ze środków PO WER na zasadach Programu Erasmus+, sektor Kształcenie i szkolenia zawodowe, z dofinansowaniem w wysokości 420 035,98 PLN) oraz *Profesjonalny nauczyciel = kompetentny uczeń* (w ramach projektu *Mobilność kadry edukacji szkolnej*, realizowanego ze środków PO WER na zasadach Programu Erasmus+, sektor Edukacja szkolna, z dofinansowaniem w wysokości 126 449,60 PLN).

Pierwszy z wyżej wymienionych projektów obejmuje łącznie 40 uczestników, z których sześciu to nauczyciele przedmiotów zawodowych z dziedziny gastronomii, a pozostali to obecnie uczniowie klas III technikum¹. Dzięki otrzymanemu dofinansowaniu w sierpniu 2017 r. nauczyciele mogli odbyć dwutygodniowe szkolenie zawodowe w restauracjach w hiszpańskiej Walencji (w tych samych placówkach odbywali swoje praktyki uczniowie uczestniczący w projekcie). Dzięki naszej współpracy z hiszpańską instytucją partnerską Mobility Projects, nauczyciele mogli doskonalić swój warsztat zawodowy w najlepszych restauracjach Walencji, w tym należących do cennego restauratora i kucharza Quique Dacosty, posiadacza gwiazdek Michelin i właściciela restauracji El Poblet, Vuelve Carolina i Mercatbar. Każde z tych miejsc jest na swój sposób wyjątkowe. El Poblet specjalizuje się w daniach kuchni molekularnej z menu degustacyjnego, wymagających niezwyklej precyzji i dopracowania w każdym szczególe. Odbywający tu szkolenie p. Aleksander Wiśniewski miał okazję sporządzać takie dania, jak *Ostra frita* (smażona ostryga) czy *El bosque animado* (ożywiony las). Mercatbar prezentuje nowoczesny styl, polegający na oferowaniu awangardowych dań za przystępne ceny szerszej grupie odbiorców. Śniadania, obiady oraz kolacje w Vuelve Carolina to głównie kreatywne *tapas* (małe, tradycyjne hiszpańskie przekąski) – kuchnia pełna innowacji, kreatywności i awangardy. Wszystkie te trzy restauracje łączy jedno: niezwyklej zmysł estetyczny ich właściciela, czerpiącego inspiracje z natury, opierającego swoje potrawy na lokalnych pro-

¹ O uczniowskiej części projektu pisaliśmy m.in. w nr 85 „Edukacji Pomorskiej” (str. 37-39).

duktach i łączącego smaki różnych kuchni. Ponadto nasi nauczyciele mieli okazję doskonalić swoje umiejętności w restauracjach prowadzonych przez szefa kuchni Pablo Ministro. W The Little Queen Pablo w swojej sztuce kulinarnej nawiązuje do architektury budynku, gdzie przeszłość i przyszłość tworzy jedną, swobodną całość, stąd w restauracji królują dania łączące styl tradycyjny z awangardowym. Skupia się na kuchni śródziemnomorskiej, jednak w daniach widoczne są wpływy gastronomii innych kultur. Druga restauracja, Contarpunto Les Arts, znajduje się w emblematycznym Pałacu Sztuki im. Królowej Sofii. Tu w menu królują dania śródziemnomorskie obfite w sezonowe, świeże produkty. Dania szefa Pablo to fuzja klasyki z nowoczesnością, jego restauracje stawiają na innowacyjność, kreatywność i awangardę w kuchni, łącząc tradycję z nowoczesnością. Morszczuk na pomidorach i w chleбку, szparagi w sosie z małżami i limonką, różne odmiany paelli i deserów to tylko niektóre z potraw, jakie mieli okazję przyrządzać nauczyciele.

Dwutygodniowy pobyt w Walencji to nie tylko nabywanie nowych umiejętności, ale również okazja do poznawania lokalnych tradycji, historii i kultury tego miejsca, a przede wszystkim – hiszpańskich smaków. Nauczyciele mieli okazję zwiedzić najważ-

niejsze budynki w mieście: Katedrę ze Św. Gralem i wieżę Serrano, będące pozostałościami po murach obronnych miasta, a także jedną z najpiękniejszych gotyckich budowli świeckich w Europie, jaką jest Giełda Jedwabiu. W ogromnej modernistycznej hali targowej Mercado mogli zachwycać się licznymi stoiskami oferującymi wybór lokalnych produktów: mięs, warzyw i owoców oraz ryb. To prawdziwy raj dla smakoszy: różnorodność szynek Serrano i kiełbasek chorizo, serów, miodów, czekolad, nalewek i owoców morza zaspokoje podniebienie nawet najbardziej wybrednego. Nie zabrakło również rowerowej wycieczki wśród zieleni parku Turia do Miasta Sztuki i Nauki – dzielnicy przyszłości, zaprojektowanej przez pochodzącego z Walencji Santiago Calatravę. Pobyt w Walencji to również okazja do codziennego smakowania kuchni hiszpańskiej i lokalnych specjalistów, jak np. *pallea valenciana* czy *horchaty* – chłodzącego napoju z wody, cukru i migdałów ziemnych, zwanego ambrozją Walencji. Dla nauczycieli była to także okazja do rozwijania kompetencji językowych, nie tylko w trakcie praktyk, ale również w sytuacjach życia codziennego i podczas zajęć z języka hiszpańskiego.

Nauczyciele biorący udział w projekcie mieli już okazję podzielić się swoimi umiejętnościami naby-

Okres szkolenia kadry w ramach projektu PO WER „Hiszpańskie staże kluczem do sukcesu zawodowego” to dla mnie kolejna okazja do rozwoju osobistego, doskonalenia swoich umiejętności zawodowych i kompetencji językowych oraz poznania kultury i kuchni hiszpańskiej. W czasie stażu po raz kolejny przekonałam się, jak duże są różnice w obsłudze gości w poszczególnych lokalach i krajach. Mogę poznać panujące tu zasady przygotowywania sali konsumenckiej, techniki organizacji pracy i obsługi gości. Poznaję także różne techniki sporządzania zakąsek z menu degustacyjnego w lokalu, w którym odbywam staż, jak również w innych restauracjach znajdujących się tu, w Walencji. Po odbytych stażach będę kładła jeszcze większy nacisk na współdziałanie młodzieży przy organizacji i obsłudze różnych imprez okolicznościowych. Dzięki pobytowi tu podniosę także jakość nauczania moich uczniów w zakresie obyczajów panujących w innych krajach europejskich, co przełoży się na wzrost europejskiego wymiaru mojej szkoły. Pobyt tu pokazał mi, pedagogowi, jak ważne w dzisiejszym świecie jest uczenie młodzieży tolerancji na inną kulturę, obyczaje i historię.

Anna Hołoweńko, nauczycielka obsługi konsumenta ZSGH w Gdańsku, uczestniczka szkolenia w restauracji Mercatbar

Fot. Archiwum projektu

Fot. Archiwum projektu

Fot. Archiwum projektu

Fot. Archiwum projektu

tymi podczas szkolenia zawodowego w Walencji z innymi nauczycielami i uczniami naszej szkoły oraz zaproszonymi uczniami ze Szkoły Podstawowej nr 62, Szkoły Podstawowej nr 32 i Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 8 w Gdańsku. Okazją do tego były warsztaty kuchni hiszpańskiej, przeprowadzone 30 listopada oraz 6 grudnia 2017 r. Przygotowano na nich proste potrawy kuchni hiszpańskiej: *churros*, *patatas bravas*, *croquetas*, *crema de naranja*, a także zapiekane warzywa i chleb. Uczniowie poznali techniki sporządzania tych potraw, a przy okazji wśród zaproszonych gości być może narodziły się kolejne kulinarne talenty. Goście niezbyt dobrze odnajdujący się w kuchni mieli okazję nauczyć się składania serwetek i nakrywania stołów. Planujemy kolejne warsztaty, które są również okazją do promocji oferty edukacyjnej naszej szkoły.

Oprócz umiejętności zawodowych, szkoła ZSGH kładzie olbrzymi nacisk na rozwój kompetencji językowych swoich uczniów. Aby młodzież mogła w pełni wykorzystać swoje umiejętności w zakresie języka angielskiego, nauczyciele też muszą znać ten język, bowiem wiadomo, że wspólnymi siłami łatwiej zawojować Europę. Narzędziem jest projekt *Profesjonalny nauczyciel = kompetentny uczeń*, w ramach którego siedmioro nauczycieli przedmiotów zawodowych przez dwa tygodnie doskonaliło swoje umiejętności językowe w szkole ETI (*Executive Training Institute*) na Malcie. Oprócz zawodowców, trzech nauczycieli języka angielskiego zgłębiało wiedzę na temat nowych metod dydaktycznych, aby uczyć języka obcego bardziej efektywnie i z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi. Szkoła ETI, mieszcząca się w St. Julian's, w dzielnicy Paceville, niedaleko zatoki Spinola oraz promenady ciągną-

Fot. Archiwum projektu

cej się aż do Sliemy, została wybrana nie bez kozery – nie dość bowiem, że słynie z najlepszych na Malcie wykładowców oraz bardzo wysokiego poziomu nauczania, to dzięki swojemu położeniu w stolicy Malty, Valettcie, dała nauczycielom sposobność używania języka przez dwa tygodnie na co dzień, czy to w drodze do i ze szkoły, czy w organizowa-

niu sobie czasu wolnego, ale też w sklepie, autobusie i restauracji. Malta jest krajem bilingwalnym, toteż język angielski jest używany w każdej dziedzinie życia i to, a także piękna pogoda, błękit wody i nieba, naładowało nauczycieli nową energią oraz umiejętnościami językowymi.

Dzięki projektowi, Elwira Wiśniewska, nauczycielka języka angielskiego, wzięła udział w kursie metodycznym dotyczącym metody CLIL i dzięki temu nasza szkoła wprowadza innowacyjne lekcje języka angielskiego zawodowego. Nauczyciele języków obcych oraz nauczyciele przedmiotów zawodowych spinają swoje kompetencje i sporządzają niestandardowe scenariusze zajęć, na których wykorzystują język angielski w trakcie lekcji gotowania czy hotelarstwa. Dzięki kursom metodycznym lekcje angielskiego w szkole są ciekawsze, bardziej inspirujące, niestandardowe, a dzięki umiejętnościom językowym nauczycieli przedmiotów zawodowych uczniowie będą mogli korzystać z kolejnych projektów unijnych, nabywać nowe umiejętności, rozwijać się zawodowo, bowiem szkole ZSGH przyświeca zasada: *profesjonalny nauczyciel = kompetentny uczeń* i każdy nauczyciel wie, że uczenie się przez całe życie to nie fanaberia, ale konieczność. ■

Po tygodniu szkolenia zawodowego kadry w Walencji w ramach projektu PO WER „Hiszpańskie staże kluczem do sukcesu zawodowego” jestem bardzo mile zaskoczony, że w tak krótkim czasie można tak wiele zobaczyć i nauczyć się. Każdy dzień szkolenia, które odbywam w restauracji El Poblet, wykorzystuję do maximum, czerpiąc garściami z wiedzy i doświadczenia szefa kuchni, który codziennie zaskakuje mnie swoimi pomysłami i kombinacjami smaków. Uczę się nowych rzeczy, poznaje kolejne tajniki kuchni hiszpańskiej, którą kucharze wynieśli na nowy poziom, łącząc ją ze smakami świata. (...) Nowe trendy aranżacji talerza, łączenie smaków, nowe techniki kulinarne to tylko nieliczne przykłady tego, czego się uczę. Podczas szkolenia mam szansę poszerzać wiedzę i umiejętności w nowym środowisku zawodowym, co ułatwi mi dalszy rozwój osobisty i zawodowy. Poznaje środowisko, organizację i kulturę pracy w innym kraju. Praca i pobyt poza granicami Polski jest okazją do doskonalenia umiejętności językowych, które będę mógł wykorzystać w kontaktach z pracodawcami przy wyjazdach na praktyki zawodowe, w rozmowach z szefami kuchni oraz przy przeglądaniu literatury fachowej. Podczas pracy w kuchni mam sposobność rozwinięcia swojej kreatywności i przedsiębiorczości, co przełoży się na lepszą organizację przedsięwzięć szkolnych, np. konkursów i warsztatów. Zaobserwowane rozwiązania praktyczne przyczynią się do doskonalenia zmian w nauczaniu praktycznym. Udział w projekcie i szkoleniu zawodowym przyczyni się do podniesienia mojej wiedzy i jakości pracy w obszarze efektów kształcenia, np. poprzez wdrażanie nowych metod sporządzania potraw. To z kolei poprawi atrakcyjność szkoły. (...) Czas tu spędzony jest według mnie niezwykle cenny z zawodowego punktu widzenia, gdyż mam szansę poznać nie tylko kulturę i podszkolić się zawodowo, ale spojrzeć na cykl kształcenia z roli ucznia, co z pewnością przełoży się na moją pracę pedagogiczną. Poza tym mam okazję przyjrzeć się tak ważnym aspektom w mojej pracy, jak współpraca w grupie, wzajemny szacunek i zrozumienie.

Aleksander Wiśniewski, nauczyciel przedmiotów zawodowych ZSGH w Gdańsku, uczestnik szkolenia w restauracji El Poblet

CONRADINUM na Pierwszym Pomorskim Pikniku Zawodowym

Anna Wasilewska

25 listopada 2017 r., pomimo soboty, szarugi i deszczu, siedziba Międzynarodowych Targów Gdańskich S.A. tętniła życiem: odbywał się tam Pierwszy Pomorski Piknik Zawodowy.

Marszałek Województwa Pomorskiego zaprosił do udziału w tej imprezie szkoły zawodowe, a także różne instytucje rynku pracy. Inicjatywa była adresowana do wychowanków pieczy zastępczej, którzy wraz z opiekunami tłumnie zjechali z obszaru całego województwa. Imprezę zorganizowała Fundacja Program Pomocy Pierwsza Praca przy współudziale Samorządu Województwa Pomorskiego.

Piknik otworzyli przedstawiciele Fundacji, którzy podziękowali szkołom zawodowym, uczelniom, firmom i instytucjom za udział w tak ważnym dla środowiska edukacyjnego wydarzeniu. Szczególne podziękowania skierowano do dzieci i młodzieży, które wstały rano i przyszły, żeby zapoznać się z ofertą edukacyjną szkół, ale nie tylko...

Myślą przewodnią Pikniku była integracja społeczna młodych ludzi objętych pieczą zastępczą ze środowiskiem pracodawców i rynkiem pracy oraz prezentacja różnych zawodów i ścieżek kariery. Dla wychowawców oraz opiekunów placówek przy-

gotowano warsztaty na temat treningu uważności i sposobów radzenia sobie ze stresem. A ponieważ nie sama nauką człowiek żyje, organizatorzy przygotowali szereg innych atrakcji: warsztaty kulinarne w Strefie Smaku, pokazy futbolu amerykańskiego w wykonaniu drużyny Białe Lwy Gdańskie (w Strefie Sportu), a w Strefie dla najmłodszych odbywały się warsztaty przygotowane przez Stowarzyszenie Cieciorka oraz Edupark. Był także plac zabaw.

Reprezentanci Wojewódzkiego Urzędu Pracy przedstawili prezentację pt. *Barometr zawodów – badania zapotrzebowania na zawody na lokalnym rynku*

Fot. Archiwum szkoły

pracy. Była to bardzo ważna informacja dla opiekunów, rodziców, nauczycieli oraz dyrektorów szkół. Podkreślono, że od kilku lat poprawia się sytuacja na rynku pracy i spada bezrobocie, co z jednej strony jest wynikiem rozwoju gospodarczego regionu, a z drugiej – napływu siły roboczej z państw ościennych. Jednakże pracodawcy mają coraz większy problem z pozyskaniem pracowników z odpowiednimi kwalifikacjami. Przykładowo w Gdańsku i powiecie gdańskim wskazano aż 82 grupy zawodów deficytowych. Wśród nich są specjaliści elektroniki, automatyki, robotyki, mechatroniki, spedytorzy i logistycy. Pracodawcy wskazują na małą liczbę chętnych do ww. zawodów, ale też brak znajomości języków obcych, predyspozycji do pracy oraz doświadczenia u kandydatów. Zaznaczono ponadto, że deficytem specyficznym dla Trójmiasta jest niedobór nauczycieli praktycznej nauki zawodu – brak nowej kadry pedagogicznej jest związany m.in. z rozwojem szkolnictwa zawodowego oraz reformą oświaty.

Podczas Pikniku gdańskie szkoły zawodowe zaprezentowały swoją ofertę edukacyjną, a ich uczniowie przedstawili ciekawe prezentacje modeli i urządzeń technicznych, zgodne z prowadzonymi w szkole kierunkami kształcenia. Szeroka oferta szkół – od mechatroniki, robotów, dronów, technik fotograficznych czy edukacji morskiej, aż po kelnerów, kucharzy oraz edukację ekologiczną – spotkała się z dużym zainteresowaniem odwiedzających. Na podkreślenie zasługuje szerokie spektrum zawodów, które przedstawiły gdańskie szkoły zawodowe. Naprawdę było w czym wybierać...

Jednym z wystawców było CONRADINUM, gdzie w Technikum nr 18 uczniowie mogą kształcić się w zawodach: technik mechatronik, technik mechanik, technik elektryk, technik budowy jednostek pływających, technik chłodnictwa i klimatyzacji, natomiast Branżowa Szkoła I stopnia oferuje naukę w zawodach: elektromechanik oraz mechatronik. Największe zainteresowanie najmłodszych wzbudziła możliwość sterowania i zabawy robotami mobilnymi oraz ekopojazdem. Natomiast starsi uczniowie swoją uwagę skupiali na urządzeniach mechatronicznych oraz pompie ciepła, a także na modelach jednostek pływających.

Podczas Pikniku dzieci i młodzież mieli okazję spotkać się z Panią Iwoną Guzowską, która na przykładzie własnego życia i kariery zachęcała młodych ludzi, aby planowali swoją przyszłość, mieli odwagę sięgać po marzenia, rozwijali wewnętrzną siłę i wolę walki, które umożliwią im osiągnięcie wytyczonych sobie celów: np. zdobycie wykształcenia, a potem dobrej pracy zawodowej. Życzyła im, żeby mieli w sobie duszę wojownika. To bardzo ważne przesłanie dla wszystkich młodych ludzi – nie wolno rezygnować z marzeń, trzeba walczyć (nawet z samym sobą), żeby osiągnąć wytyczony cel i życiowy sukces. ■

Fot. Archiwum szkolne

Anna Wasilewska – nauczyciel przedmiotów zawodowych, dyrektor Szkół Okrętowych i Ogólnokształcących CONRADINUM w Gdańsku; absolwentka Wyższej Szkoły Morskiej w Gdyni oraz Politechniki Gdańskiej; nauczyciel dyplomowany z tytułem edukatora nadanym przez MEN; autorka ponad 90 publikacji z zakresu energetyki okrętowej oraz problematyki edukacyjnej; Członek Honorowy Stowarzyszenia Elektryków Okrętowych; wieloletni prezes i wiceprezes Stowarzyszenia Oświatowego CONRADINUM.

biblioteka pedagogiczna

Edukacja teatralna – zestawienie bibliograficzne

oprac. Justyna Malinowska, PBW w Gdańsku

JEDNOSTKA
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
POMORSKIEGO

Zestawienie bibliograficzne odnotowuje zbiory

Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku w wyborze za lata 2003-2018. Podzielone jest ze względu na rodzaj dokumentów na 2 części: książki oraz artykuły z czasopism. W ich obrębie publikacje uszeregowano alfabetycznie według tytułu publikacji.

Książki

1. Arteterapia : od rozważań nad teorią do zastosowań praktycznych / red. Wiesław Karolak, Barbara Kaczorowska. – Łódź : Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej, 2011. – ISBN 978-83-7405-517-8
2. Arteterapia : scenariusze zajęć / Anna Pikała, Magdalena Sasin. – Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2016. – ISBN 978-83-8088-014-6
3. Arteterapia w teorii i praktyce / Ewelina J. Konieczna. – Kraków : Oficyna Wydawnicza Impuls, 2014. – ISBN 978-83-7850-628-7
4. Drama : przewodnik po koncepcjach, technikach i miejscach / Kamila Witerska. – Warszawa : Difin, 2014. – ISBN 978-83-7930-297-0
5. Drama : techniki, strategie, scenariusze / Kamila Witerska. – Warszawa : Difin, 2011. – ISBN 978-83-7641-481-2
6. Drama w edukacji o uchodźcach i uchodźczyniach : scenariusze zajęć do pracy w szkołach / Dominika Cieślukowska, Martyna Markiewicz, Małgorzata Winiarek-Kołuca. – Warszawa : Stowarzyszenie Praktyków Dramy Stop-Klatka, 2016. – ISBN 978-83-931433-4-4
7. Drama wzmacnia : metoda dramy w edukacji antydyskryminacyjnej i obywatelskiej / [red. merytor. Małgorzata Winiarek-Kołuca, red. językowa Paulina Cylka]. – Warszawa: Stowarzyszenie Praktyków Dramy Stop-Klatka, 2016. – ISBN 978-83-931433-3-7
8. Edukacja kulturalna w szkole / red. Krzysztof Polak. – Kraków : Uniwersytet Jagielloński, 2004. – ISBN 83-233-1866-2
9. Edukacja teatralna w procesie kształcenia i wychowania młodzieży szkół gimnazjalnych i licealnych na Opolszczyźnie / Agnieszka Włoch. – Opole : Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2013. – ISBN 978-83-7395-493-9
10. Edukacja teatralna w szkole podstawowej / Teresa Samulczyk-Pawluk. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2005. – ISBN 83-7308-624-2
11. Filozofia dramy artystów-twórców : dzieło, portret, maska. T. 2, Analiza wybranych dzieł dramowych / Grażyna Zielińska. – Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, cop. 2013. – ISBN 978-83-242-2350-3
12. Filozofia dramy w procesie twórczym : dzieło, portret, maska. T. 1, Wybrane zagadnienia / Grażyna Zielińska. – Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, cop. 2013. – ISBN 978-83-242-2350-3
13. Jesteśmy aktorami : scenariusze teatrzyków dziecięcych / Dorota Niewola. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2012. – ISBN 978-83-7850-161-9
14. Od teatru pedagogicznego do teatru terapeutycznego / red. Wiesław Sikorski, Aneta Sikorska. – Warszawa : Difin, 2014. – ISBN 978-83-7930-335-9
15. Pedagogika twórczości / Krzysztof J. Szmidt. – Gdańsk : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2013. – ISBN 978-83-7489-426-5
16. Pozalekcyjna edukacja kulturalna w teorii i praktyce / Urszula Lewartowicz ; [recenzent Katarzyna Olbrycht]. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2015. – ISBN 978-83-7784-584-4
17. Program edukacji teatralnej dla dzieci 3-6 letnich : jak zainteresować teatrem dziecko w wieku przedszkolnym / progr. oprac. Mariola Kobus [et al.]. – Płock : „Iwanowski” Wydawnictwo i Poligrafia, [2007]. – ISBN 978-83-89536-08-2
18. Przygotowanie ucznia do odbioru różnych tekstów kultury / red. Anna Janus-Sitarz; [aut. Jadwiga Kowalikowa et al.]. – Kraków : Universitas, 2004. – ISBN 83-242-0409-1. Publikacja

- dostępna także na platformie IBUK Libra.
19. Scenariusze przedstawień teatralnych dla dzieci / Agnieszka Kusza. – Kielce : Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP, cop. 2011. – ISBN 978-83-7173-245-4
  20. Skoro i tak gram... : edukacja kulturowa poprzez teatr : materiały z konferencji zorganizowanej przez Instytut Filologii Polskiej UG w dniach 15-16 I 2009 r. / pod red. Grażyny Tomaszewskiej i Dariusza Szczukowskiego. – Gdańsk : Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2009. – ISBN 978-83-7326-639-1
  21. Spotkanie z dramą : praktyczne zastosowania metody w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym / Agata Rainka, Karolina Taranko. – Gdańsk : Wydawnictwo Harmonia, 2011. – ISBN 978-83-7134-506-7
  22. Szkolny teatr przemiany : dramatyzacja działań twórczych w procesie wychowawczym / Marek Pieniążek. – Kraków : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2009. – ISBN 978-83-7271-556-2
  23. Sztuka, która pomaga dzieciom : techniki arteterapii: mandala, relaksacja, wizualizacja, zabawa z kolorem, drama, teatr terapeutyczny / Koryna Opala-Wnuk. – Łódź : Wydawnictwo Feeria : JK, 2012. – ISBN 978-83-7229-239-1
  24. Sztukmistrze XXI wieku : rzecz o pedagogach wychowujących przez sztukę / pod red. Mirosławy Zalewskiej-Pawlak. – Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2013. – ISBN 978-83-7969-026-8
  25. Teatr lalek i dziecko / pod red. Elżbiety Rzewuskiej, Grażyny Słupczyńskiej. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2011. – ISBN 978-83-7784-048-1
  26. Teatr w bibliotece : doświadczenia i praktyka / pod redakcją Małgorzaty Pietrzak. – Warszawa : Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 2015. – ISBN 978-83-64203-42-8
  27. Uczeń i teatr : realia a poszukiwania możliwości realizacji edukacji teatralnej w szkole / Halina Guzy-Steinke, Teresa Wilk. – Toruń : Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2009. – ISBN 978-83-89163-53-0
  28. W górę kurtyna : zbiór scenariuszy przedstawień dla dzieci / Dorota Dankowska. – Gdańsk : Harmonia, 2004.
  29. Warsztaty edukacji teatralnej – teatr dziecięcy / Barbara Broszkiewicz, Jerzy Jarek. – Wrocław : Europa, 2003. – ISBN 83-88962-47-7
  30. Witajcie w krainie zabawy : scenariusze pomysłowych spotkań z dziećmi i rodzicami / Mariola Malkiewicz. – Gdańsk : Wydawnictwo Harmonia, 2012. – ISBN 978-83-7134-528-9
  31. Zabawa w teatr / Anna Namiuk, Katarzyna Kulikowska ; [il. Joanna Zielińska-Zyśk]. – Płock : Wydawnictwo i Poligrafia „Iwanowski”, 2008. – ISBN 978-83-89536-12-9
  5. Antywychowawcza rola dzisiejszego teatru / Temida Staniewicz-Podhorecka // *Cywilizacja*. – 2013, nr 46, s. 167-173. – ISSN 1643-3637
  6. Baba polska i patriotyzm / Marta Olszewska // *Wychowawca*. – 2017, nr 7-8, s. 48-50. – ISSN 1230-3720
  7. Baśniowe jasełka: scenariusz autorski przedstawienia w szkole podstawowej / Dorota Kłos // *Polonistyka*. – 2015, nr 6, s. 32-35. – ISSN 0551-3707
  8. Bezkarni mocarze : scenariusz przedstawienia profilaktycznego dla młodzieży w wieku 14-19 lat / Urszula Karolczyk // *Wychowawca*. – 2018, nr 1, s. 30-31. – ISSN 1230-3720
  9. Brzydkie orlątko : scenariusz dla uczniów starszych klas szkoły podstawowej / Elżbieta Bulik // *Wychowawca*. – 2017, nr 3, s. 26-27. – ISSN 1230-3720
  10. Brzydula : spektakl poświęcony kwestii przemocy i tolerancji / Justyna Czernicka // *Biblioteka w Szkole*. – 2015, nr 2, s. 30-33. – ISSN 0867-5600
  11. Chrzest Polski : scenariusz dla uczniów gimnazjum i VI klasy szkoły podstawowej / Paweł Janicki // *Wychowawca*. – 2016, nr 2, s. 32-33. – ISSN 1230-3720
  12. Co widziałem, opisałem : scenariusz spektaklu o podróży Henryka Sienkiewicza do Ameryki / Witold Pelka // *Biblioteka w Szkole*. – 2016, nr 3, s. 32-37. – ISSN 0867-5600
  13. Co znaczy wolność : scenariusz spektaklu teatralnego o Cichociemnych / Witold Pelka // *Biblioteka w Szkole*. – 2016, nr 5, s. 27-31. – ISSN 0867-5600
  14. Cukierki : scenariusz zajęć z profilaktyki uzależnień dla klas 0-III / Agnieszka Balon, Danuta Żwirowska // *Wychowawca*. – 2016, nr 2, s. 28-29. – ISSN 1230-3720
  15. Duch złości - mój przyjaciel : scenariusz przedstawienia dla

- uczniów szkoły podstawowej / Mariola Józefiak, Grażyna Siewieja // *Wychowawca*. – 2017, nr 2, s. 32-33. – ISSN 1230-3720
16. Działalność koła teatralnego / Katarzyna Olczak // *Biblioteka w Szkole*. – 2015, nr 2, s. 14-15. – ISSN 0867-5600
17. Dzień Teatru ogłaszamy i na scenę zapraszamy! : propozycje aktywności pomocne w trakcie planowania pracy wychowawczo-dydaktycznej dla dzieci starszych na marzec / Gabriela Gąsienica [i in.] // *Blżej Przedszkola : wychowanie i edukacja*. – 2017, nr 2, s. 66-73. – ISSN 1642-8668
18. Gimnastyka języka : konspekt zajęć dla uczniów gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych oraz szkolnych grup teatralnych / Małgorzata Wawak // *Wychowawca*. – 2017, nr 5, s. 24-25. – ISSN 1230-3720
19. Historia pluszowego misia : teatrzyk cieni / Barbara Siwczak // *Biblioteka w Szkole*. – 2016, nr 11, s. 32-33. – ISSN 0867-5600
20. Inscenizacja jako inspiracja dla twórczej aktywności dzieci i nauczyciela / Agnieszka Szplit, Agnieszka Ziolkowska // *Nauczanie Początkowe*. – 2014/2015, nr 4, s. 83-91. – ISSN 0239-7579
21. Jak poruszyć dziecięcą wyobraźnię, czyli Zabawa w teatr / Katarzyna John // *Biblioteka w Szkole*. – 2016, nr 1, s. 34-35. – ISSN 0867-5600
22. Jasełka / Piotr Ossowski // *Świetlica w Szkole : kwartalnik wychowawców świetlicy*. – 2012, nr 03, s. 22. – ISSN 1897-9890
23. Katyń : in memoriam : scenariusz na rocznicę zbrodni katyńskiej dla młodzieży szkół ponadpodstawowych / Jagoda Magoń // *Wychowawca*. – 2018, nr 3, s. 33-34. – ISSN 1230-3720
24. Kopyta i silniki: scenariusz spektaklu o Marszałku Józefie Piłsudskim / Witold Pelka // *Biblioteka w Szkole*. – 2017, nr 1, s. 34-37. – ISSN 0867-5600
25. Królowna się nudzi : scenariusz przedstawienia / Agnieszka Stawowska // *Biblioteka w Szkole*. – 2015, nr 9, s. 29-33. – ISSN 0867-5600
26. Kukielki w edukacji początkowej : teatr // *Nauczycielka Przedszkola*. – 2013, nr 76, s. 22-23. – ISSN 1669-905X
27. Misja Kropelki : scenariusz inscenizacji / Luiza Słomińska // *Nauczanie Początkowe*. – 2013/2014, nr 1, s. 84-92. – ISSN 0239-7579
28. Moja przygoda z teatrem / Hanna Hippler // *Przedszkolne ABC*. – 2015 nr 3, s. 24-26. – ISSN 2449-5204
29. Mój anioł pójdzie przed tobą : scenariusz / Barbara Wanda Jachimczak // *Biblioteka w Szkole*. – 2015, nr 4, s. 36-37. – ISSN 0867-5600
30. Na razie tylko tyle : scenariusz teatralny o Janie Długoszu / Witold Pelka // *Biblioteka w Szkole*. – 2015, nr 4, s. 32-35. – ISSN 0867-5600
31. Niepodległość : gra i życie : scenariusz apelu przeznaczonego dla II etapu edukacyjnego / Dorota Bielawska // *Wychowawca*. – 2017, nr 10, s. 28-31. – ISSN 1230-3720
32. O królownach grymaśnicach : scenariusz inscenizacji kukielkowej / Karolina Jabłońska-Błażejczyk, Gabriela Rozmus // *Świetlica w Szkole : kwartalnik wychowawców świetlicy*. – 2017, nr 2, s. 8-9. – ISSN 1897-9890
33. Obrazki sceniczne Anny Świrszczyńskiej na łamach „Płomyka” (1932-1939) / Małgorzata Kucharska // *Guliwer*. – 2017, nr 1, s. 19-26. – ISSN 0867-7115
34. Pacjentka : scenariusz przedstawienia teatralnego dla klas V-VI szkoły podstawowej / Aldona Rumińska-Szalska // *Wychowawca*. – 2018, nr 1, s. 32-35. – ISSN 1230-3720
35. Podróż 1. Co wiemy o teatrze? : ABC małego widza / Agnieszka Bukowińska // *Wychowanie w Przedszkolu*. – 2018, nr 2, s. 52-58. – ISSN 0137-8082
36. Podwodne sensacje : relacja z przejścia przez Morze Czerwone : inscenizacja na podstawie fragmentu z Księgi Wyjścia / Dorota Szlendak // *Katecheta : dwumiesięcznik poświęcony zagadnieniom nauczania religii*. – 2014, nr 10, s. 15-18. – ISSN 0209-1291
37. Pogadajmy z historią: scenariusz spektaklu o Tadeuszu Kościuszcze / Witold Pelka // *Biblioteka w Szkole*. – 2017, nr 3, s. 33-37. – ISSN 0867-5600
38. Powitanie pierwszoklasistów : scenariusz uroczystości / Aleksandra Batura-Mańka // *Sygnal : magazyn wychowawcy*. – 2017, nr 7, s. 28-29. – ISSN 2299-7199
39. Recepta na szkołę : scenariusz rozpoczęcia roku szkolnego / Dorota Szlendak // *Katecheta : dwumiesięcznik poświęcony zagadnieniom nauczania religii*. – 2014, nr 7/8, s. 29-34. – ISSN 0209-1291
40. Romeo i Julia na szkolnej scenie / Bogumiła Pińczuk // *Biblioteka w Szkole*. – 2016, nr 12, s. 12-14. – ISSN 0867-5600
41. Sąd nad alkoholem : konspekt lekcji wychowawczej (gimnazjum), spotkanie integracyjne dla uczniów i rodziców / Alicja Sawicka // *Wychowawca*. – 2016, nr 2, s. 30-31. – ISSN 1230-3720
42. Sen o Polsce, czyli Dziwne obrazy prawdziwej historii / Robert Idkowiak // *Wychowawca*. – 2017, nr 5, s. 28-33. – ISSN 1230-3720
43. Spektakl pod tytułem : umiejętności interpersonalne w roli głównej! / Magdalena Skórkowska // *Blżej Przedszkola : wychowanie i edukacja*. – 2015, nr 10, s. 10-12. – ISSN 1642-8668

44. Spektakl profilaktyczny w gimnazjum / Anna Chańko // *Problemy Opiekuńczo - Wychowawcze*. – 2015, nr 8, s. 27-30. – ISSN 0552-2188
45. Świat zmienić? Teatralne rzemiosło : scenariusz o Teatrze Narodowym / Witold Pelka // *Biblioteka w Szkole*. – 2015, nr 5, s. 23-26. – ISSN 0867-5600
46. Tajemniczy ogród : scenariusz przedstawienia / Gabriela Rozmus // *Świetlica w Szkole : kwartalnik wychowawców świetlicy*. – 2016, nr 6, s. 8-10. – ISSN 1897-9890
47. Tańcząc z baśniowymi bohaterami / z Dawidem Modrzejewskim rozmawia Urszula Motyka // *Guliwer*. – 2017, nr 3, s. 73-77. – ISSN 0867-7115
48. Teatr, który się wtrąca... w edukację szkolną / Marta Jachnik // *Polonistyka*. – 2015, nr 2, s. 14-17. – ISSN 0551-3707
49. Tobie Ojczyzno : scenariusz z okazji Roku Cichociemnych / Barbara Wanda Jachimczak // *Biblioteka w Szkole*. – 2016, nr 6, s. 28-30. – ISSN 0867-5600
50. Twórcze wykorzystanie teatru kamishibai : dziecko twórcą obrazu i aktorem / Katarzyna Walasek // *Nauczanie Początkowe*. – 2015/2016, nr 1, s. 74-87. – ISSN 0239-7579
51. W muzyce siła : scenariusz spektaklu o Feliksie Nowowiejskim / Witold Pelka // *Biblioteka w Szkole*. – 2016, nr 4, s. 28-32. – ISSN 0867-5600
52. Wiedźma Multimedia : scenariusz przedstawienia / Agnieszka Stawowska // *Biblioteka w Szkole*. – 2016, nr 12, s. 24-29. – ISSN 0867-5600
53. Wisława inaczej : scenariusz przedstawienia / Anna Bączyńska // *Biblioteka w Szkole*. – 2016, nr 1, s. 36-37. – ISSN 0867-5600
54. Wśród przyjaciół : koniec roku // *Nauczycielka Przedszkola*. – 2016, nr 114, s. 4-6. – ISSN 1669-905X
55. Z Sienkiewiczem przez karty powieści : scenariusz przedstawienia / Agnieszka Stawowska // *Biblioteka w Szkole*. – 2016, nr 5, s. 23-26. – ISSN 0867-5600
56. Zamiana : scenariusz inscenizacji z okazji Dnia Nauczyciela / Dorota Szlendak // *Katecheta : dwumiesięcznik poświęcony zagadnieniom nauczania religii*. – 2014, nr 9, s. 47-54. – ISSN 0209-1291
57. Zimowy uśmiech pani Chotomskiej : scenariusz wieczorku poetyckiego / Gabriela Rozmus // *Świetlica w Szkole : kwartalnik wychowawców świetlicy*. – 2017, nr 1, s. 8-9. – ISSN 1897-9890
58. Zniknięcie kroniki Długosza : scenariusz przedstawienia / Agnieszka Stawowska // *Biblioteka w Szkole*. – 2015, nr 5, s. 19-22. – ISSN 0867-5600

Nowości wydawnicze ORE

Ośrodek Rozwoju Edukacji na swojej stronie internetowej (www.ore.edu.pl) udostępnia nieodpłatnie m.in. następujące publikacje: „Uczniowie z rodzin migracyjnych w szkole” oraz „Dziecko z rodziny migracyjnej w systemie oświaty. Materiał informacyjny dla dyrektorów szkół i rad pedagogicznych”, a także „Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w systemie edukacji w świetle nowych przepisów prawa oświatowego”. Zachęcamy do lektury!

M.B.-U.

Jubileuszowa XXV Pomorska Wiosna Literacka (21-25 V 2018 r.)

Agata Szklarkowska,
dyrektor Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku

Dwadzieścia pięć lat temu Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku zainicjowała jeden z większych cykli corocznych wydarzeń literackich – spotkań autorskich, wystaw, warsztatów itp. – w regionie pomorskim Biorą w nim udział znakomici polscy pisarze, poeci, krytycy i znawcy literatury oraz inni uznani w kraju tzw. „ludzie pióra”.

Celem Pomorskiej Wiosny Literackiej jest, w bardzo szerokim znaczeniu, promocja czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży. W tym m.in.: ożywienie kulturalne środowiska kulturalno-oświatowego regionu pomorskiego, ze szczególnym uwzględnieniem małych ośrodków kulturalnych, wprowadzenie dzieci w świat wartościowej literatury polskiej poprzez bezpośredni kontakt z twórczością znakomitych literatów z całego kraju, możliwość rozmowy z nimi o literaturze i lekturach, a ponadto rozbudzenie wyobraźni, inspirowanie własnej twórczości dzieci, młodzieży i dorosłych, promocja twórczości autorów regionalnych, a także tworzenie pomostów do wspólnych działań na rzecz czytelnictwa, podejmowanych przez pisarzy i poetów z kraju oraz regionu pomorskiego. Razem z autorami wartościowych i ciekawych pozycji najnowszej literatury dla dzieci oraz młodzieży Pomorska Wiosna Literacka daje cenne wsparcie nauczycielom, polonistom i bibliotekarzom w edukacji czytelniczej i medialnej oraz w pracy wychowawczej, a także w aktywizacji oraz podniesieniu atrakcyjności lokalnych placówek kulturalnych i bibliotek.

Wydarzenie kierowane jest do dzieci i młodzieży szkolnej, nauczycieli, bibliotekarzy i polonistów oraz wychowawców, do osób zaangażowanych i uczestniczących w spotkaniach, wystawach, warsz-

tatach literackich czy seminariach metodycznych. Adresowana jest do społeczności lokalnej – mieszkańców regionu pomorskiego oraz pracowników ośrodków kulturalnych, będących gospodarzami i uczestnikami organizowanych spotkań autorskich.

Każdego roku w kilkudziesięciu spotkaniach autorskich w regionie uczestniczy ok. 3 500 odbiorców / czytelników.

Uroczysta inauguracja jubileuszowej XXV PWL odbędzie się 22 maja br. (wtorek) o godz. 13.00 w Teatrze Rondo – Słupskim Ośrodku Kultury. Tegoroczna inauguracja poświęcona będzie pani Wandzie Chotom-

skiej, wieloletniemu gościowi słupskich i pomorskich wiosen literackich, a także Honorowemu Obywatelowi Miasta Słupska. W uroczystości będą uczestniczyły osoby najbliższe z panią Wandą związane: pani Ewa Chotomska (córka autorki) oraz pani Barbara Gawryluk (autorka książki *Nie mam nic do ukrycia*, biografii-wywiadu przeprowadzonego z Wandą Chotomską). W czasie inauguracji, która jest spotkaniem otwartym dla wszystkich mieszkańców Słupska i regionu, zainteresowanych literaturą dla dzieci i młodzieży, będzie można spotkać i porozmawiać także z pozostałymi autorami zaproszonymi na XXV PWL.

Jednym z ważniejszych celów Pomorskiej Wiosny Literackiej jest kreowanie nowych czytelników

Na majowy tydzień XXV Pomorskiej Wiosny Literackiej zaplanowano ok. 60 wydarzeń literackich. W tym roku będziemy gościć: Pawła Beręsewicza, Ewę Chotomską, Barbarę Ciwoniuk, Barbarę Gawryluk, Barbarę Kosmowską, Grzegorza Leszczyńskiego, Jolantę Nitkowską-Węglarz, Wioletę Piasecką, Daniela Odiję, Michała Ogórka oraz Marcina Pałasa.

i inspirowanie do czytania, które skutkuje pozytywnym rozwojem wyobraźni, ciekawością świata, kreatywnością, refleksją, ale także poprawnym posługiwaniem się bogatą polszczyzną. O skuteczności działań wiosennych świadczy m.in. liczba nowych czytelników we wszystkich typach bibliotek regionu. Wartość wydarzenia potwierdzają corocznie słowa uczestników – to one inspirują do organizowania kolejnych wiosennych edycji literackich spotkań.

W przygotowanie wydarzenia są zaangażowani przede wszystkim pracownicy Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku oraz członkowie Stowarzyszenia Edukacyjnego „Volumin”, działającego przy PBW. Korzystamy też ze wsparcia wie-

lu innych osób, bezpośrednio przygotowujących spotkania autorskie w szkołach, ośrodkach kultury czy bibliotekach całego regionu. Szczegółowy program tegorocznej PWL jest w trakcie przygotowywania już od stycznia, stopniowo nabiera kształtu w miarę nawiązywania kontaktów i ustalania szczegółów spotkań z placówkami, które zapraszają do siebie literatów. Program uzyska ostateczny kształt na początku maja br. – poznamy wówczas ze szczegółami każde z ok. 60 spotkań literatów z młodszymi i starszymi mieszkańcami regionu. Szczegóły wydarzeń publikujemy na stronie internetowej: www.pbw.slupsk.pl. ■

Jak to się zaczęło...

W 1993 r. wśród słupskich nauczycieli i bibliotekarzy zrodził się pomysł zorganizowania spotkań promujących poezję. W tym samym roku pierwszy raz odbyła się Słupska Jesień Poezji, która skupiła młodzież szkolną na spotkaniach autorskich wokół polskich oraz litewskich pisarzy i poetów. Idea promocji czytelnictwa, rozwijania literackich zainteresowań, poznawania literatury i rozbudzania wrażliwości młodego czytelnika odniosła wówczas pierwszy sukces.

Nieprzerwanie od 1996 r. kilkadziesiąt wiosennych spotkań literackich przybliżyła kilkuset słuchaczom w różnym wieku twórczość pisarzy i poetów z całego kraju. Promujemy też działalność artystyczną literatów naszego regionu, dostarczając przy tym wielu wrażeń i przeżyć wszystkim uczestni-

kom, gościom, młodzieży szkolnej, dzieciom, nauczycielom, bibliotekarzom i wychowawcom oraz licznyim mieszkańcom Słupska i całego Pomorza. Wyjątkowość wrażeń oraz ich nieprzeciętne znaczenie dla rozwoju kultury w naszym regionie zostało docenione i zaowocowało przyznaniem organizatorom znaczących wyróżnień, m.in. nominacji do Nagrody Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Twórczość i Działalność Artystyczną dla Dzieci i Młodzieży „Sztuka Młodym” w 2004 r. Natomiast w 2003 r. inicjatorka i główna organizatorka Pomorskiej Wiosny Literackiej oraz wieloletni dyrektor PBW w Słupsku, Mariola Łukasiuk, otrzymała nagrodę IBBY za skuteczną promocję czytelnictwa.

Doceniona wyróżnieniami, wsparta hojnością licznych dar-

czyńców, pielęgnowana przez organizatorów – pracowników Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku, Wiosna Literacka dzieje się każdego roku, inspirując czytelników mottem: *Myślę, więc czytam*. Do tej pory zorganizowano ponad 2 000 spotkań autorskich, kilkanaście sesji na Akademii Pomorskiej, kilkadziesiąt zespołów metodycznych oraz konferencji dla nauczycieli i bibliotekarzy, a także liczne warsztaty, wystawy, konkursy i biesiady literackie. Wiosna Literacka od lat wpisana jest do ścisłego kanonu imprez kulturalnych naszego regionu. Od 2015 r. inicjatywa, która swoim zasięgiem obejmuje dużą część województwa pomorskiego, nosi nazwę Pomorskiej Wiosny Literackiej. ■

rozmowy o edukacji

Siła przyzwyczajień (cz. I)

Z Grzegorzem Stunzą

rozmawia Ewa Furche, wicedyrektor CEN

Nauczyciele to ludzie, którzy są jak mosty, po których chodzą uczniowie; gdy już pomogą swoim uczniom w przejściu na drugą stronę, z radością upadają, by mogli oni wznosić mosty własnymi rękami.

Nikos Kazandzakis

Ewa Furche: Panie Doktorze, jaka dzisiaj jest szkoła, a jaka nie powinna już być, bo świat się zmienił i inny uczeń do niej przychodzi? Jaka jest Pana diagnoza współczesnej szkoły?

Grzegorz Stunża: Nie wiem, czy szkoła ma być inna, bo uczniowie są inni. Szkoła mogłaby być propozycją ciekawą bez względu na to, jacy uczniowie do niej przychodzą, ale na pewno powinniśmy odejść od pruskiej tradycji szkoły, skupiającej się na formach, a nie na osobach. Chodzi mi zarówno o uczniów, jaki i o nauczycieli. Koncentrujemy się na procedurach i zasadach, na tym, ile trwa lekcja i jak lekcje są ułożone, na tym, co uczniowie i nauczyciele mogą robić, a czego nie mogą. Natomiast nie skupiamy się na tym, co w szkole jest najważniejsze – na uczeniu się.

E.F.: Gdzie szukałby Pan przyczyn sytuacji, że w szkole skupiamy się na tym, co nieistotne?

G.S.: Częściowo wynika to z celów związanych z edukacją: szkoła, zamiast koncentrować się na przygotowaniu młodych ludzi do przyszłego funkcjonowania w świecie, skupia się na przekazywaniu im informacji – informacji, które czasem może nie tyle są nieaktualne, co podawane w nieaktualny sposób. Gdybyśmy mieli coś niewielkiego zmienić w szkole, to zaktualizowałbym sposoby przekazywania informacji albo skupiłbym się nie na przekazywaniu informacji, ale na ich poszukiwaniu.

E.F.: Czy, Pana zdaniem, szkoła może stać się organizacją uczącą się, która zapewnia indywidualny rozwój każdego ucznia?

G.S.: Jak sprawić, żeby szkoła była organizacją uczącą się? To bardzo trudne pytanie, nie mam na to jednej recepty. Proszę pamiętać o specyfice mojej roli: jestem pedagogiem i nauczycielem, ale pracuję na uniwersytecie. Uczelnia często ma swoje mądrości, czasem poparte raportami badawczymi, czasami nie. Tymczasem praktyka dzieje się w szkole i dobrze by było mieć kontakt ze światem szkolnym. Ja go na szczęście mam, prowadząc od czasu do czasu szkolenia dla nauczycielek i nauczycieli, a czasem też dla uczniów.

E.F.: Wspomniał Pan o tym, że cały czas tkwimy w pruskim modelu szkoły. Czy w ogóle jest możli-

we, aby współczesne szkoły stawały się miejscami uczenia się?

G.S.: Myślę, że jest to możliwe. Przykład, który przychodzi mi na myśl – prosty, może nawet za prosty – to szkoła fińska, która nie skupia się na realizacji jakiegoś odgórnego programu nauczania, tylko na tym, żeby uczniowie się rozwijali. Z naszej perspektywy dziwne może wydawać się poświęcanie kilku tygodni na realizację projektu na temat, który nie jest właściwie związany ze szkołą. Tymczasem dzięki takim pomysłom rozwijają się uczniowie, a myślę, że nauczyciele i nauczycielki również, bo mogą ciągle podejmować nowe tematy, spotykać się z odmiennymi punktami widzenia i wymieniać informacjami. Wiedza jest wypracowywana wspólnie albo przy wsparciu kadry nauczycielskiej, a nie pod jej dyktando. Jeśli zapisujemy coś, co ktoś nam dyktuje, to nie tworzymy nowej treści. Powielamy coś, co ktoś już wie, nie tworzymy tej wiedzy na nowo na podstawie naszych doświadczeń, tylko ją przyswajamy. Paulo Freire, brazylijski pedagog, określał to jako bankową koncepcję edukacyjną, polegającą na deponowaniu informacji. Wg niego nauczyciele wpłacają depozyty do kont, którymi są uczniowie, a młodzi ludzie, na żądanie pedagogów, mają „wypłacić wiedzę”. Taka szkoła – w sensie intelektualnym – uczy zapamiętywania, nie zaś rozumienia.

E.F.: A zatem pedagogika krytyczna i emancypacyjna...

G.S.: Tak, polecam. W Polsce dr Piotr Stańczyk z Uniwersytetu Gdańskiego popularyzuje tę myśl niezującego już pedagoga. Koncepcje Freire są bardzo ciekawe. Wracając jednak do głównego wątku naszej rozmowy, warto zadać sobie pytanie, czy zależy nam na utrzymywaniu pruskiego modelu edukacji, w którym uczeń ma wyłożyć na żądanie nauczyciela wcześniejszą lekcję, czyli odtworzyć to, czego się nauczył. Czy o to nam rzeczywiście chodzi w oświacie? Taka metoda jest skuteczna na krótszą metę w tym sensie, że uczniowie są w stanie przyswajając informacje w ten sposób. Jednak pomyślmy o skutkach społecznych: wychowujemy osoby, które potrafią coś świetnie powtarzać, ale nie umieją

nic ciekawego stworzyć. Albo próbują być kreatywne poza szkołą. Skoro pobyt w szkole zabiera nam tyle czasu, to warto byłoby wykorzystywać go na twórcze i rozwijające działania.

E.F.: Czy może jest tak, że to nasze systemy mentalne i rutyna powodują, iż nie zmieniamy się stosownie do wyzwań współczesnego świata?

G.S.: Sądzę, że tak. Wszyscy mamy jakieś przyzwyczajenia. Wszyscy jesteśmy ekspertami edukacji, bo spędziliśmy po kilkanaście lat w szkole w określonym modelu – edukacja w latach '80 ubiegłego wieku nie różniła się specjalnie od tej w latach '90. Oczywiście przeszliśmy zmianę systemową, szkoła otworzyła się, nauczyciele zaczęli opracowywać autorskie programy nauczania, ale jak się popatrzy tak globalnie i np. spojrzy na to, jak uczniowie siedzą w klasie, to widać, że ta szkoła do dziś właściwie się nie zmieniła. Możemy wymienić tablicę kredową na tablicę interaktywną, tylko czy to faktycznie poprawia komunikację? Dodajemy elementy interaktywne, ale nie zmieniamy systemu.

E.F.: Czynimy szkołę jedynie wizualnie trochę bardziej nowoczesną...

G.S.: Tak. Kupiliśmy świetny sprzęt, mamy tablicę interaktywną i rzutnik, w każdej sali jest komputer, a nawet zdecydowaliśmy się pójść dalej i założyliśmy Wi-Fi dla uczniów (co nie dzieje się zbyt często), ale to właściwie niczego nie zmienia – uczeń nadal wchodzi do klasy na czterdzieści pięć minut, aby robić to, co wyznacza mu nauczyciel, bo na twórczą inwencję młodego człowieka nie ma miejsca na lekcji. Ja pisałem jeszcze starą maturę, więc mogłem dość swobodnie się wypowiedzieć i zdać ją dobrze, przede wszystkim dzięki temu, że czytałem lektury dodatkowe, a nie te, które powinienem był czytać. Jak patrzę na maturę dzisiejszą, np. to wpasowanie się w klucz i powszechne oczekiwanie – uczniów, rodziców, a nawet nauczycieli – żeby w liceum przede wszystkim dobrze przygotowywać do egzaminów zewnętrznych... Istotne nie jest posiadanie wiedzy, tylko osiągnięcie określonego wyniku procentowego, wpasowanie się w przygotowaną przez kogoś matrycę. Może to przyniesie pozytywny skutek – będziemy umieli odnaleźć się w trudnych systemach, sytuacjach itd. Myślę jednak, że w ogólnym rozrachunku takie kształcenie to strata czasu.

E.F.: Mam przeświadczenie, że współcześnie dobrze wiemy, jak funkcjonujemy jako ludzie, co wzmacnia nasze uczenie się i naszą motywację. Wiemy, że najlepiej uczymy się poprzez działanie, doświadczanie, emocje... Znamy pożądane kierunki zmian w oświacie, a mimo to istnieją jakieś blokady, które powodują, że szkoła trudno adoptuje się do zmian. Dlaczego tak jest?

G.S.: W grę wchodzi tu przyzwyczajenia, o których mówiliśmy. Wszyscy mamy podobny wspomnieniowy obraz szkoły: są tam klasy z zamkniętymi drzwiami, jest pokój nauczycielski – przestrzeń niedostępna dla uczniów, lekcje trwają po czterdzieści pięć min. i są oddzielnymi jednostkami (od uczniów wymaga się, aby te osobne elementy łączyli, ale nauczyciele przecież sami rzadko to robią). My tego doświadczyliśmy, przeżyliśmy to, taki model jest dla nas prosty i zrozumiały. Kiedy więc ponownie wchodzimy do szkoły, już jako dorośli, to wydaje nam się, że ta znana rzeczywistość powinna trwać. Tymczasem możliwości są różne. Ponieważ jednak edukacja dotyczy nas wszystkich i jest tematem mocno angażującym emocjonalnie, to gdyby jakkolwiek władza wzięła się za radykalne zmiany w oświacie, wywołałaby powszechny sprzeciw. Przypomnijmy sobie choćby dyskusję o kanonie lektur sprzed kilku lat. Kanon wywołuje emocje, bo jest związany z tradycją, wartościami, z pytaniem o to, jakiego człowieka ma wychować szkoła. I tak wchodzimy na grunt polityki, utożsamianej z walką ideową i staraniami o elektorat... Być może w mniejszych krajach, takich jak Finlandia, jest łatwiej. Tam ludzie są przyzwyczajeni do tego, że sami, lokalnie podejmują wiele decyzji. Im nie jest potrzebny program nauczania zlecony przez ministerstwo, oni i tak wiedzą, że muszą się uczyć. U nas kontekst społeczny jest trochę inny, stąd te trudności z wprowadzaniem zmian. Chociaż i u nas rzeczywistość szkolna się zmienia – trochę tak po partyzancku: nauczycielki i nauczyciele tworzą grupy samokształceniowe (np. Superbelfrzy, Eduzmieniacze, Kreatywna Pedagogika). To ciekawe, że środowisko nauczycielskie buduje alternatywne struktury uczące się. A zatem organizacje uczące się zaczynają funkcjonować, tyle że obok szkoły (albo w szkole, ale poza formalnym systemem, choć często przy wsparciu władz lokalnych). Przeistaczanie się osób, które mają uczyć innych, w osoby, które same chcą się uczyć od innych oraz z innymi, jest szansą dla szkoły i przygotowaniem gruntu pod ewentualną zmianę systemową.

E.F.: Mówi Pan, że społeczne przemiany w jakimś stopniu zmieniają edukację – powodują, że zmiany są widoczne, chociaż sama szkoła się nie zmienia...

G.S.: Nie zmienia się forma, ale zmieniają się pewne niepisane zasady komunikacji w szkole czy szerzej – w systemie edukacyjnym.

E.F.: Gdzie jest zatem, Pana zdaniem, szansa na rozwój szkoły?

G.S.: W samej szkole, ale nie w rozumieniu tej sztywnej formy-skorupki, która jest na zewnątrz (procedury etc.), tylko w samych ludziach, którzy ją tworzą.

E.F.: Czyli jeżeli nauczyciele będą chcieli być prekursorami zmian, to zmiany nastąpią?

G.S.: Tak, na pewno. Chociaż sytuacja jest trudna: np. jeśli młoda osoba po studiach przychodzi do szkoły, spotyka się często z przyzwyczajeniem innych osób do tego, co już było, co sami przeszli i co reprodukują w dobrej wierze. Wtedy bardzo łatwo jest się poddać, bo jak zaczniemy nagle wyśkiwać z pomysłami, to może się okazać, że ktoś nas szybko sprowadzi na ziemię.

E.F.: A może siła tkwi w odwadze przyszłych nauczycieli? Gdyby uczelnie opuszczali odważni adepci stanu nauczycielskiego...

G.S.: Uważam, że nie mamy z tym problemu w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego. Nauczycielki i nauczyciele, którzy kończą u nas studia w zakresie edukacji wczesnoszkolnej, są jednocześnie pedagogami i nauczycielami. To jest coś, co nie funkcjonuje na kolejnych etapach edukacyjnych – później jest się wyłącznie nauczycielem. Przez dwa lata na Wydziale Filologii prowadziłem zajęcia dla przyszłych nauczycielek i nauczycieli języków obcych. Mieliśmy 60 godzin wykładów z pedagogiki, do tego jeszcze plan studiów przewidywał tyle samo wykładów z psychologii. Wydawałoby się, że to całkiem dobre przygotowanie. Jednak ci studenci nie mieli zajęć ćwiczeniowych – nie mogliśmy porozmawiać o treściach prezentowanych podczas wykładów. Co więcej, nie mieli też żadnych zajęć związanych z kreatywnym korzystaniem z cyfrowych narzędzi, przygotowujących nie tylko do używania gotowych algorytmów działania, ale do samodzielnego poznawania różnych narzędzi. Czy jako nauczyciele będą potrafili pokazać uczniom coś nowego, nie bojąc się tego, że młodzi ludzie wyśmiewają ich albo nie będą chcieli z nimi współpracować? Czy będą otwarci, pomimo braku zajęć z zakresu komunikacji i kreatywności? Metodyka konkretnego przedmiotu jest najczęściej powielaniem rzeczy, których się uczyło od lat i nie są to zajęcia przygotowujące do pracy w świecie opartym na cyfrowych mediach.

E.F.: Czy uważa Pan, że taka instytucja, jak Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku – wojewódzka placówka doskonalenia nauczycieli – mogłaby tę lukę wypełnić?

G.S.: Myślę, że tak. Bardzo się cieszę, że taka placówka istnieje, bo z jednej strony funkcjonujecie w formalnym nurcie edukacji, ale jednocześnie możecie sobie pozwolić na promowanie innowacji, przekazywanie wiedzy o tym, co nie jest wykorzystywane, a mogłoby być. Myślę, że macie ogromną rolę w tworzeniu przestrzeni dla grup nauczycieli, którzy chcieliby się ze sobą spotykać – nie tylko w fizycznej przestrzeni placówki, ale też za pośrednictwem no-

woczesnych technologii. Możecie zachęcać do działania, motywować do wprowadzania innowacji.

E.F.: Jak Pan rozumie sposób pełnienia roli nauczyciela, określanego przez prof. Romana Lepperta mianem transformatywnego intelektualisty?

G.S.: Gdybym miał przełożyć to określenie na język współczesny, to powiedziałbym, że jest to *eduzmieniacz*. Przychodzi mi na myśl dyrektorka XVII Liceum Ogólnokształcącego w Gdyni, pani Oktawia Gorzeńska, która właśnie pod szyldem Eduzmieniacza zwołuje ludzi i robi ciekawe rzeczy. Jest więcej takich osób, np. pani Agnieszka Bilska z Gliwic, która uczy języka angielskiego, wykorzystując gamifikację, albo też ci, którzy zmieniają przestrzeń edukacyjną pomimo przeciwności systemowych. Oni wszyscy pokazują, że pomimo ograniczeń, przyzwyczajęń czy traktowania szkoły jako instytucji przymusu, można działać i zmieniać rzeczywistość. Szkoła zawsze była istotna społecznie – tworzyła więzi między ludźmi i teraz też może to robić. Czy w eduzmieniaczach jest coś specyficznego, czy mają jakieś wyjątkowe cechy charakteru? Pewnie tak.

E.F.: A jaka cecha charakteru jest, Pana zdaniem, najistotniejsza w stawianiu się transformatywnym intelektualistą, czyli eduzmieniaczem?

G.S.: Chyba nie wymienilibym jednej takiej cechy. Myślę, że potrzebna jest niezgoda na to, co zastane, chęć poszukiwania, kontaktu z ludźmi, uczenia się z innymi... W ogóle tak sobie wyobrażam osoby, które nauczają, jak my to nazywamy (a ja bym wolał, żeby one się uczyły z innymi, co nie zawsze jest możliwe z racji różnych ograniczeń, o których mówiliśmy). Są pedagogzy, którzy zmieniają rzeczywistość, chociaż wydawałoby się, że nie można jej zmienić, a jednocześnie realizują treści programowe, które muszą realizować – bo jeśli jest się nauczycielem języka angielskiego, to trzeba nauczyć angielskiego; jeśli jest się dyrektorką szkoły, to trzeba zarządzać ludźmi i jakoś funkcjonować w systemie oświaty. Podobna mi się, że mamy możliwość przeplatania świata alternatywnego i tego, który jest w głównym nurcie. Myślę, że dzięki temu instytucja szkoły będzie się zmieniać. Ja przede wszystkim stawiałbym na ludzi, ale myślę, że istotne są również narzędzia pozwalające na lepszy kontakt – można mieszkać w Krakowie, w Gliwicach czy w Gdańsku i mimo wszystko być na bieżąco, bo organizowane są webinaria, rozsyłane newslettery, działają sieci współpracy itp. Technologie stanowią pewną szansę dla edukacji również w innym kontekście: uczniowie są coraz bardziej znudzeni tym, co się dzieje na lekcjach, w jaki sposób podaje im się informacje, więc wykorzystywanie tablicy interaktywnej czy quizów elektronicznych choć

trochę upodabnia szkolną rzeczywistość do świata, w jakim funkcjonują młodzi ludzie. Oczywiście to są zbyt małe zmiany. Pomyślmy choćby o problemach wynikających z organizacji przestrzeni w szkole: uczniowie siedzą plecami do siebie i przez 45 minut słuchają wykładu...

E.F.: Odniosę się do mojego doświadczenia nauczyciela języka niemieckiego – pamiętam, że ilustracje umieszczane w podręcznikach i innych materiałach dydaktycznych nierzadko pełniły jedynie rolę ozdobników i w zasadzie były nie do wykorzystania jako środek dydaktyczny w procesie edukacyjnym. Czasami mam wrażenie, że obecnie nowoczesne technologie w szkole pełnią rolę takich ozdobników – są *na topie*, sprawiają wrażenie, że coś ciekawszego się dzieje, ale ich możliwości nie do końca są wykorzystywane.

G.S.: Trochę tak jest. Wynika to z tego, co pokazywał raport dr Justyny Jasiewicz i dr. Dominika Batorskiego, którzy już pięć lat temu zbadali wyposażenie szkół w nowoczesny sprzęt, ale też kompetencje cyfrowe nauczycielek i nauczycieli. Okazało się, że ponad 90% kadry nauczycielskiej korzysta z metody prób i błędów. Nie jest źle, że uczymy się w ten sposób, jednak powinno być to uzupełniane innymi działaniami, np. szkoleniami. Jeżeli sam się czegoś uczę i wychodzi mi to co któryś raz, to nie czuję się pewnie i raczej nie wykorzystam tego w szkole w obawie przed reakcją uczniów. Pojawia się tu kwestia przełamywanie barier – nie tyle sprzętowych, co kompetencyjnych i to z obszaru kompetencji społecznych: jak się kontaktować, jak nawiązywać relacje, jak organizować przestrzeń społeczną w klasie i w szkole?

E.F.: W dobrych szkołach dobrzy nauczyciele budują dobre emocjonalnie relacje z uczniami. Jak technologia – w Pana ocenie – może być w tym pomocna?

G.S.: Na początek spróbowałbym wpleść nowe technologie do jakiejś pracy projektowej realizowanej w grupach – jako dodatek, który pozwala się zintegrować i wspólnie coś przeżyć, a nie jako klucz, którym coś otworzymy i od razu wszystko będzie działało. Ja tak pracuję czasami podczas ćwiczeń ze studentami pierwszego roku studiów, którzy jeszcze nie mieli ze sobą zbyt dużo kontaktu. Zadanie sprawia, że muszą się komunikować w grupie, wykorzystując jakieś cyfrowe narzędzie, aby wspólnie zebrać informacje, coś napisać albo przygotować prezentację. Młodzi ludzie zaczynają trochę funkcjonować jako zespół, chociaż jest to trudne, bo są przyzwyczajeni do tego, że praca w grupie oznacza składanie odcinków przygotowanych przez poszczególne osoby. Często nie docho-

dzą do etapu: składamy kawałki w całość, patrzymy, co to za całość i każdy jest w stanie o tej całości opowiedzieć. Przypomina mi się sytuacja, kiedy przyszli do mnie studenci ze swoją prezentacją i powiedzieli, że bym opuścił slajdy od 9 do 13, bo ich autorki nie ma, a oni nie wiedzą, co tam jest. Czyli właściwie nie wiedzieli, o czym była całość ich wystąpienia.

E.F.: To znaczy, że autorzy projektu nie są ciekawi zagadnienia, które zgłębiali, nie interesuje ich efekt finalny?

G.S.: Nie, bo traktują to jako coś, co trzeba zaliczyć.

E.F.: A odpowiedzialność za pracę zespołu – nie czują tego?

G.S.: Oni się tego chyba nigdy nie uczyli. Problem polega na tym, że pracowali w grupach, ale nie pracowali jako zespół, który ma wspólny cel i który łączy chęć poznania czegoś. Oni musieli coś zrobić, bo ktoś im kazał, więc żeby było łatwiej, podzielili to na części i każdy zrobił swoje.

E.F.: Czy uważa Pan, że w szkołach właśnie w taki sposób doświadczali pracy zespołowej?

G.S.: Wydaje mi się, że tak. Na początku studiów są jeszcze w trybie szkolnym – widzę to po takich formach, jak zgłaszanie się do odpowiedzi, pytanie o możliwość wyjścia do toalety itp. Celowo im czasami niektórych kwestii nie wyjaśniam, żeby zobaczyć, na jakim są etapie, jak pewne rzeczy rozumieją i żeby móc z nimi o tym rozmawiać. Mam poczucie, że spora część z nich przychodzi z następującym nawykiem: to, co zostało zadane, zrobimy jak najszybciej, jak najłatwiej, wykorzystując technologię – tu pojawia się plagiat. Młodzi ludzie są świetnymi przetwórcami informacji w takim sensie, że potrafią złożyć z kilku elementów jedną całość – mówimy na to *metoda kopiuj-wklej*, ale w zasadzie to jest działalność twórcza, bo oni często kopiują z 10 różnych źródeł, montują to w jedną całość, potrafią nad tym spędzić noc albo przepisać to jeszcze swoimi słowami... Właściwie oni się tak uczą, jednak my mówimy o plagiacie: przepisałeś od innych i podpisałeś się pod tym. Jesteśmy przyzwyczajeni, że musimy z tym walczyć, a studenci nie rozumieją: jak to, znaleźliśmy informacje w Internecie, skleiliśmy; miała być praca i jest praca, myśmy się nad tym napracowali...

E.F.: Szkoła podstawowa, jak czytamy w podstawie programowej kształcenia ogólnego, powinna rozwijać umiejętności: poszukiwania, porządkowania, krytycznej analizy oraz wykorzystania informacji z różnych źródeł. Uważam także, że powinna uczyć odpowiedzialności za korzystanie z tych źródeł.

G.S.: Myślę, że bardziej oznaczania źródeł: tego, jak się tworzy cytaty i przypisy czy pokazuje, któ-

re źródła są wartościowe. Nie stosujemy zasady, że Wikipedia jest zła – 60% nastolatków korzysta z niej kilka razy w tygodniu. Podczas konferencji Jak rozwijać kompetencje społeczne uczniów? Pomysły na lekcje wychowawcze dla nauczycieli szkół podstawowych, współorganizowanej w lutym br. przez Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku oraz Fundację Uniwersytet Dzieci, zażartowałem nawet, że uczniowie korzystają z tego źródła wiedzy wtedy, kiedy dostają zadanie do domu. Pewnie nie we wszystkich przedmiotach, ale tak często, jak tylko się da. Potwierdzają to także moje własne obserwacje.

E.F.: Wracając do roli nauczyciela jako transformacyjnego intelektualisty – jak umiejscowiłby Pan kompetencje cyfrowe w tym właśnie sposobie pełnienia roli pedagoga?

G.S.: Tutaj mamy problem z kompetencjami cyfrowymi – czy szerzej: medialnymi, informacyjnymi – podobnie jak ze szkołą w ogóle. Pojawia się pytanie, czy wszystkim dawać to samo, czy może już patrzeć, co jest komu potrzebne? Właściwe są oba podejścia, ale ich efektem jest to, że w Polsce powstały dwa katalogi związane z kompetencjami cyfrowymi: jeden przy Ministerstwie Cyfryzacji (pod kierunkiem pani dr Justyny Jasiewicz), a drugi – którego dwie edycje już współtworzyłem – został opracowany przez Fundację Nowoczesna Polska. Drugi ze wspomnianych dokumentów zakłada, że wszystkim trzeba dać właściwie to samo na poszczególnych etapach kształcenia. Natomiast pierwszy, chociaż wyraźnie w nim zaznaczono, że jest uzupełnieniem opracowania Fundacji, wskazuje na konieczność uwzględnienia indywidualnych potrzeb odbiorców, w kontekście ich przyszłej pracy zawodowej. Jeżeli te dwa katalogi funkcjonują razem, to jest świetnie; gorzej, kiedy skupiamy się tylko na jednym albo tylko na drugim podejściu. Perspektywa ministerialna jest o tyle niebezpieczna, że jeżeli dana osoba chce zostać np. sekretarką, to – gdyby skorzystać ze wspomnianego katalogu – byłaby uczona tylko umiejętności bezpośrednio związanych z zawodem i być może nie będzie potrafiła komunikować się z ludźmi ze swojej lokalnej społeczności, żeby zorganizować się w jakiejś sprawie.

E. F.: Czyli ograniczamy rozwój kompetencji społecznych?

G.S.: Trochę tak, ale przyświecało temu pozytywne założenie, żeby wszyscy nie musieli umieć wszystkiego. Właściwie w każdej dziedzinie tak jest. Jednak to spojrzenie ma swoje niebezpieczeństwa – jeśli skupimy się tylko na odpowiadaniu na potrzeby zawodowe, to możemy ograniczyć ludziom możliwość kontaktu z innymi.

E.F.: Mówił Pan o dwóch katalogach kompetencji cyfrowych, które dopiero łącznie w pełni harmonijnie rozwijają człowieka. Natomiast wykorzystanie do rozwoju kompetencji cyfrowych wyłącznie jednego z nich spowodowałoby ograniczenie zasobów człowieka. Czy dobrze zrozumiałam?

G.S.: Tak. Jeżeli skupimy się na tym dokumencie, który wszystkim zaleca wszystko, to wiadomo, że pomimo wartości samego podejścia, nie sprawdzi się ono od razu. Z kolei, jeśli ograniczymy się tylko do uczenia jakiegoś wąskiego wycinka treści, to możemy zaproponować za mało. Myślę, że właściwe rozwiązanie jest gdzieś pomiędzy tymi katalogami.

E.F.: Nauczyciel powinien być świadomy swoich kompetencji cyfrowych. W tym celu przeprowadza diagnozę, poznaje swoje luki kompetencyjne, a następnie określa własne potrzeby rozwoju w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w procesie edukacyjnym. Od czego, Pana zdaniem, nauczyciel mógłby rozpocząć autodiagnozę kompetencji cyfrowych?

G.S.: Na początku warto porozmawiać z uczniami o tym, co jest dla nich istotne i z jakich narzędzi korzystają – to da nam pewne wstępne wskazówki. Oczywiście młodzi ludzie nie wiedzą wszystkiego, najczęściej po prostu korzystają z tego, co jest aktualnie popularne, ale mimo wszystko jest to jakiś punkt wyjścia. Jeśli wiemy, że większość nastolatków codziennie albo prawie codziennie publikuje swoje zdjęcia i filmy, korzystając z Instagrama oraz innych serwisów, to znaczy, że po pierwsze mają jakiś sprzęt, a po drugie – chcą to robić. Jest presja rówieśnicza, te działania są społecznie ważne, więc uczniowie angażują się emocjonalnie. Może więc spróbujemy coś z nimi zrobić właśnie za pomocą tych narzędzi? Przy takim diagnozowaniu przyda się dobry kontakt z uczniami, społeczne kompetencje komunikacyjne nauczyciela. Warto również śledzić publikacje na ten temat – dostęp do wielu raportów w wersji cyfrowej jest bezpłatny. Można też dołączyć do istniejącej grupy nauczycieli lub założyć nową i wspólnie z innymi wymieniać się informacjami oraz uczyć – to na pewno będzie bardziej skuteczne niż działanie wyłącznie na własną rękę.

E.F.: Dziękuję za pierwszą część naszej rozmowy. ■

dr Grzegorz D. Stunża – adiunkt w Pracowni Edukacji Medialnej w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego; wiceprezes Polskiego Towarzystwa Edukacji Medialnej; członek Komitetu Głównego Olimpiady Cyfrowej; stypendysta MKiDN w zakresie edukacji i animacji kultury (2013, 2017).

CENTRUM
EDUKACJI
NAUCZYCIELI
W GDAŃSKU

JEDNOSTKA
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
POMORSKIEGO

Organ prowadzący:
Samorząd Województwa Pomorskiego

Placówka posiada akredytację – decyzja Pomorskiego
Kuratora Oświaty w Gdańsku nr 17/2006
z dnia 27.03.2006 r.

Placówka wpisana do rejestru instytucji szkoleniowych
Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Gdańsku
pod nr ewidencyjnym 2.22/00057/2007

